

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

I D U N
+ J U L N U M M E R +
1 9 2 8

PRIS 1,50

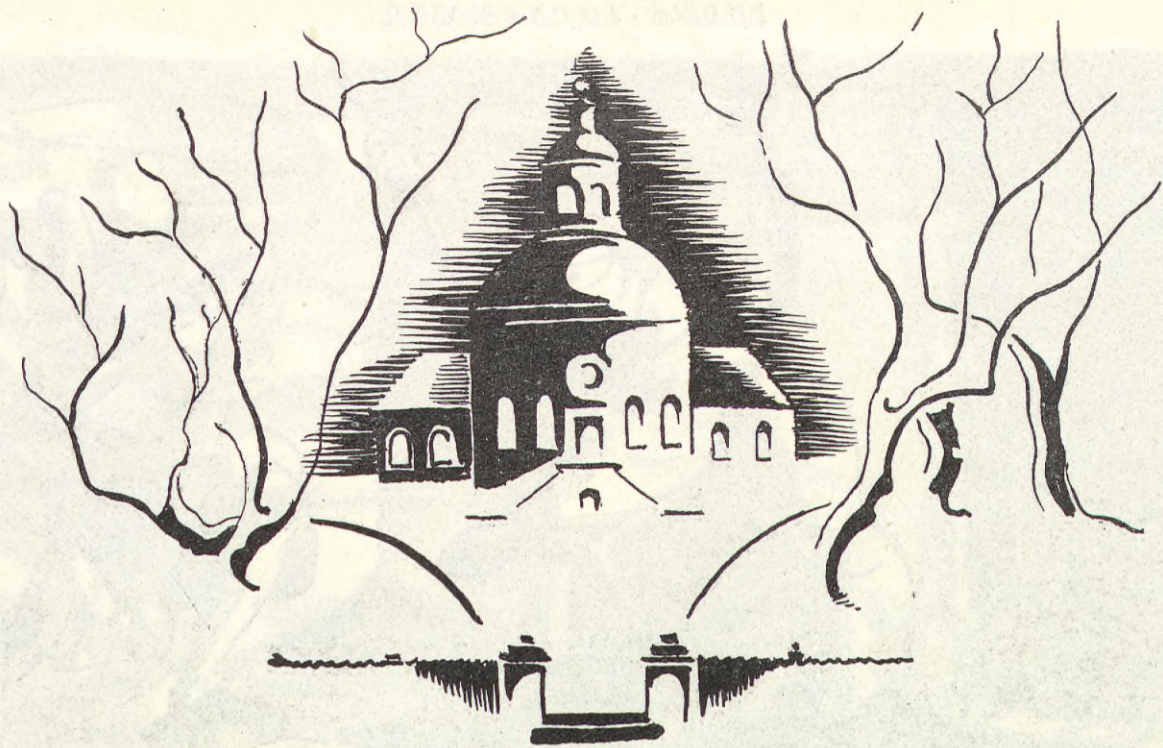

ANVÄND

RECEPTBOK
GRATIS!

EKSTRÖMS JÄSTMJÖL

Utprovat och Godkänt av Sveriges Husmodersföreningars Riksförbund
Tillverkare: ÖREBRO KEMISK-TEKNISKA FABRIK, Örebro

IDUNS JULNUMMER

1928

INNEHÅLL:

Man skall aldrig tänka av Selma Lagerlöf. — Höststämning, dikt av Prins Wilhelm. — De nöjdas jul av Anna Branting. — Min barndoms skola, skildringar av Fanny Alving, Karolina Widerström, Hilda Sachs, Rosa Fitinghoff, Ulla Linder och Marie Louise Gagner. — Den förfuskade julen av Vagabonde. — Den lärda krokodilen av Ernst Didring. — Den allvarliga svenskans målare av Carl G. Laurin, med reproduktioner av Carl Wilhelmsons tavlor. — Harpspelet i graven av Marika Stjernstedt. — Tre dikter av Bo Bergman. — Vem är vem bland jubilarer, en pristävlan. — Svunnen tid som går igen, en skildring av utgrävningarna i Vadstena av amanuensen Bertil Bertelson. — Salen med nio fönster av Berit Spong. — Impromptu till Sven Tröst.

En otryckt dikt av Oscar II.

Illustrationer av Yngve Berg, Ossian Elgström, Stella Falkner, Mollie Faustman, Stig Hertzman-Ericson, Torsten Schonberg och Aina Stenberg-Masolle.

Omslag av Einar Nerman.

MAN SKALL ALDRIG TÄNKA

I KAIRO I EGYPTEN LEVDE FÖR åtskilliga hundra år sedan en fattig kock vid namn Assad. Han var den välvilligaste människa, som man gärna kunde råka, och som han därtill var mycket skicklig i sitt yrke, så skulle man ha väntat, att han hade fått anställning i något förnämligt hus, där man behöll sina tjänare år efter år och bestod dem en god avlöning. Men så var ingalunda förhållandet. I början av sin bana fick kocken verkligen några utmärkta platser, men han förlorade dem genast. Det gick alltid på samma sätt. De första dagarna voro husbönderna överlyckliga att äga ett sådant under till kock, och man förvånade sig över att mannen inte hade blivit kallad till tjänstgöring hos sultanen själv, men då någon tid hade förflutit, avskedade man honom under verop och okvädinsord.

Den stackars kocken, som hade en gammal mor och en ung hustru att försörja, fick nöja sig med allt sämre och sämre platser och till sist måste han bekväma sig att tjäna hos Said Effendi, en gammal girigbuk, som hade förtjänat sin förmögenhet på ocker och slahandel och hade det sämsta tänkbara anseende. Denne man blev överlycklig som alla andra, då han märkte, att hans kock lagade en mat, som kunde ha anstått en storvesir. Han visste, att Assad hade måst byta herrar otaliga gånger, men han lovade sig själv, att han aldrig skulle begå en sådan dumhet som att avskeda honom.

Emellertid ville olyckan, att det på Said Effendis gård fanns tvänne bakugnar, den ena var nyuppförd och begagnades varje dag, den andra däremot var så gammal och sprucken, att den aldrig mer togs i bruk. Ingen kock i Said Effendis tjänst hade så mycket som sett åt den, men Assad hade inte länge tjänstgjort i huset, förrän han tittade in i den gamla ugnen, som var uppförd tätt utanför köksdörren och närmast liknade en hög och vid bikupa. Han fann den, som na-

turligt var ända till randen fylld av sopor och trasor och som han var en ytterst orentlig och renhetsälskande man, blev han förfärligt upprörd. "Må vara, att den här ugnen inte mer begagnas", sade han, "men det är i alla fall en bakugn, och det är en skam, att den skall begagnas till soplår. Said Effendi skulle med rätta bli förtörnad om han upptäckte ett sådant oskick."

Härmed grep kocken en eldtång, lyfte en brand från härden och stack in den i bakugnen. Allt det skräp, som hade hopats där sedan årtal tillbaka, fattade genast eld, och på samma gång drog en tung illaluktande rök över omgivningen.

Då Said Effendi några timmar senare steg ur sin kammare för att njuta av aftonsvalkan på gårdsplanen, låg denna obagliga rök ännu kvar och vaggade i luften. Han undrade varifrån den kom och begav sig genast över åt kökssidan för att fråga. Redan innan han hade hunnit fram till köksdörren, såg han emellertid, att eld och rök strömmade ut ur den gamla bakugnen och i nästa ögonblick stod han darrande av raseri framför kocken, frågade honom hur han hade kunnat fördrista sig att göra upp eld i den utdömda ugnen och befalld honom att utan dröjsmål lämna hans tjänst.

"Men herre", sade kocken, som hade trott sig bevisa den gamla herrn en välgärning. "Bakugnen var full av sopor, och jag tänkte — — —"

"Man skall aldrig tänka", ropade Said Effendi och höjde käppen. "Ut med dig!"

Kocken undvek käppen och närmade sig dörren. Här hejdade han sig dock för att påminna om den lön han hade att fordra.

Men Said Effendi, som i likhet med alla verkliga girigbukar inte vågade anförtro sina pengar och värdepapper åt sitt kassaskrin, utan förvarade dem på alla möjliga och omöjliga ställen hade för ett par dagar sedan stuckit undan en skuldsedel på ett par

tusen zekiner i den gamla bakugnen, och när han hörde, att mannen, som var skuld till att dessa pengar hade gått förlorade, gjorde anspråk på lön, blev han alldeles utom sig av förbittring.

"Du, son av en buffeloxe", utropade han, "begär du, att jag skall betala dig, därför att du har gjort mig utfattig? Laga dig genast i väg, annars låter jag piska upp dig. Jemil, Musa! Var håller ni till, era dagdrivare? Hit med er!"

Said Effendi föreföll så fruktansvärd i sin vrede, att kocken inte vågade trotsa honom. Han störtade ut på gatan och fortsatte att springa en lång stund av fruktan att husbonden skulle sända sina drängar efter honom. När han äntligen tordes stanna och besinnade vad som hade hänt honom, greps han av den mörkaste hopplöshet.

"Alla världars behärskare och styresman", utropade han och vände blickarna mot himlen, "varför förföljer du din tjänare med alla dessa olyckor? Du vet, att jag alltid handlar efter bästa förstånd. Jag söker alltid att ärligt och oegennyttigt tjäna mina husbönder. Varför blir jag då på detta sätt bortjagad från den ene efter den andre?"

Han påminde sig den rika köpmansänkan Fatima, som hade behållit honom i sin tjänst i hela tre månader. Hon hade varit en frikostig och klok matmoder, och han hade hopats att få stanna kvar hos henne under hela sitt liv. Men en gång hade han råkat upptäcka, att hennes lille son smög sig in i hans skafferi och stal bort hans honungskakor och kanderade frukter. Han hade funnit det beklagligt, att sonen till en så förträfflig moder skulle lägga sig till med sådana ovanor, som kunde bli farliga för hans framtid, och en dag tilldelade han honom en rätt allvarlig bestraffning. Men änkan hade blivit lika vred som Said Effendi nu för en stund sedan. Hon hade inte velat höra på hans förklaringar, utan genast jagat bort honom.

av SELMA LAGERLÖF

Han tänkte vidare på Selim Bey, hans första herre, som hade drivit bort honom ur sin tjänst, därför att han hade påmint honom om profetens förbud mot vindrickande. Han tänkte på alla de andra, som hade vredgats på honom, för saker, som han hade företagit sig av ren välmening. "Allbarmhär-tige", utropade han, "varför straffar du mig på detta sätt! Du förföljer mig hårdare än om jag hade stulit eller mördat. Låt detta stoftgrand, som nu ropar till dig, åtminstone få veta på vad sätt det har förbrutit sig."

Medan den stackars mannen på detta sätt fördjupade sig i betraktelser och böner, hade han, utan att han själv visste det, kommit att slå in på en gata, som leder till den östra stadsporten. Han hejdade sig plötsligt.

"Vad tänker jag på?" sade han till sig själv. "Jag har vandrat åt galet håll. Jag har blivit så yr i huvudet av olyckan, att jag inte hittar hem."

Han ämnade genast vända om, men då han besinnade, att han vid hemkomsten måste berätta för sin mor och sin hustru, att han återigen stode utan plats, att han måste lyssna till deras förebräelser och jämmer hela kvällen för att nästa dag springa staden runt och söka en plats, som han åter skulle mista om någon vecka, kände han en outhärdlig trötthet och leda.

"Tjänar det verkligen något till att vända om hem för att genomgå allt detta plågsamma?" frågade han sig. "Varför inte hellre vandra bort från alltsammans?"

Han fortsatte således att gå rätt framåt. Han lämnade porten bakom sig och efter att ha letat sig väg över några tätt besatta kyrkogårdar, kom han ut i den vida sandöknen, som på denna sida nådde ända fram till staden. Snart nog råkade han in på den stora karavanvägen till Röda havet, som här slingrade fram mellan låga bergkullar över-täckta med flygsand.

Men vid åsynen av dessa kullar uppvakna-

de ett barndomsminne hos den förtvylade flyktingen. Han drog sig till minnes huru-som han och hans far en vacker morgon hade vandrat ut mellan dem för att fira Mustafa Halils årsfest. Under färden hade fadern berättat honom om den gamle Mustafa, som på sin tid hade varit en mycket helig man, gjort många under och samlat omkring sig en stor skara dervischer. Den heliges grav, en liten vit kupoltäckt byggnad, hade legat så väl undangömd mellan flygsandskullarna, att de knappast hade kunnat finna den, men då de väl kommit fram, hade de funnit att en stor skara människor redan hade samlats dit, och festen hade varit i full gång. Han kom ihåg hur Mustafa Halils dervischer sittande i en vid krets på marken hade hängivit sig åt heliga övningar och med förundran hade han sett de stora skaror av ökenfolk, som från de omgivande höjderna fortforo att närma sig till den ensamma graven. Kameler, hästar, människor, alla hade med en egendomlig klarhet avtecknat sig mot den gula marken, som gnistrade av solljus.

Nu då han sorgsen och förbittrad hasade sig fram i karavanvägens djupa spår, sade han plötsligen till sig själv.

"Det är sant, att Mustafa Halils dervischer äro döda, och jag tror knappast att någon numera tänker på att fira hans årsdag, men det hindrar inte, att han ännu i dag har kvar sin makt och vishet och törhända skulle han vilja ge mig de upplysningar, som jag behöver. Han påminner sig kanske ännu i dag, att min far var en av hans trogna anhän-gare."

Utan tvekan övergav han karavanvägen och begav sig in bland kullarna. Lyckan var honom bevågen, så att han efter någon stunds sökande, nådde fram till den lilla helgongraven.

Det föreföll verkligen, som om Mustafa Halil skulle vara alldeles glömd. Flygsanden hade ostört fått hopa sig utanför väggarna,

gångstigen var igenyrd, och de två trappstegen, som förde upp till gravrummet, voro knappast synliga.

Då Assad märkte denna vanvård, blev han så upprörd, att han glömde att tänka på sin egen nöd. Han började ögonblickligen att med händerna ösa undan sanden från gångstigen. Om detta får fortfara, tänkte han, blir snart hela graven översandad och man kommer inte att kunna skilja den från en vanlig flygsandskulle.

Det var ett drygt och långsamt arbete, som kocken hade påbörjat, och han hade knappast hunnit fram till de båda trappstegen, då solen helt plötsligt sjönk i väster och mörkret nästan omedelbart sänkte sig över jorden. Kocken, som var ganska trött efter en ansträngande dag, kände genast en stark lust att sova. "Jag får lägga mig ner och vila en stund", tänkte han. "Det tjänar till ingenting att arbeta i mörkret. Så snart som jag har sovit ut, skall jag fortsätta grävningen."

Knappast hade han slumrat in på den varma sandbädden, förrän han i drömmen såg hur dörren till graven öppnades och en liten puckelryggig gubbe trädde ut på trappan. Hans tankar voro likaså klara, som om han skulle ha varit vaken, och han erinrade sig genast, att den fromme Mustafa Halil i livstiden hade varit puckelryggig. Han tvivlade alltså inte ett ögonblick att det var den helige själv, som nu visade sig för honom.

Besynnerligt nog tycktes Mustafa Halil vara i högsta grad uppretad. Han svängde i luften en lång vandringsstav, hans gamla huvud skakade av upphetsning och ur hans strupe framträngde ett tjut, som inte kunde ha ljudit mer hotande, om det hade upp-stämts av ett lejon eller en hyena.

"Vad är din mening, vandrare, med att föra bort den skyddande sanden från min bostad?" ropade han och stötte på samma

gång mycket omilt till drömmaren med sin kapp.

Den stackars kocken ville försvara sig på sitt vanliga sätt, säga, att han hade tänkt, att han hade trott, att allt hade varit gjort i största välmening, men såsom det ju ofta nog kan gå i drömmen, kände han sig på något sätt förlamad och alldeles ur stånd att få fram ett ord till förklaring.

I alla fall föreföll det, som om den helige skulle ha kunnat läsa hans tankar.

"O du plågoande!" ropade han till. "Med ditt tänkande och din välmening förorsakar du fler olyckor än en ökenstorm."

Återigen försökte kocken ursäkta sig, men till sin gränslösa fasa märkte han, att hans läppar voro tillslutna och att intet ljud förmådde tränga fram ur strupen.

"På den tiden, då vägen till min grav ännu var öppen och lätt att befara", fortsatte helgonet, "var den en tillflyktsort för en skara råa rövare. De förtappade gjorde detta mitt hus till skådeplats för sina dryckeslag och utsvävningar. Nu sedan den barmhärtiga sanden har gjort vägen hit mera svårtillgänglig, får jag sova i ro. Tror du, att jag önskar att det förra tillståndet skall återinträda? Tror du, att jag begär bättre än att hela byggnaden måtte översändas? O din missdådare! Jag ser intet annat medel att hindra dig från att fullfölja ditt onda uppsåt än att begrava dig under sanden, där du nu ligger, så att du aldrig mer kan skåda himmelens ljus."

Knappast var detta sagt, förrän den förskräcklige gubben böjde sig ner över den drömmande och började ösa sand över honom, utan att han var i stånd att röra ett finger för att undgå en säker död.

"Vad i all världen skall jag göra", tänkte kocken. "Hur skall det gå med mig? Mustafa Halil kommer helt säkert att fullfölja sin avsikt och begrava mig levande."

Liksom för att göra faran ännu mer fruktansvärd, visade sig i detta ögonblick tre nya personer, två män och en kvinna på platsen framför graven, alla tre beväpnade med jättestora skovlar. Med kläderna flaxande omkring sig, skyndade de sig fram till Assad, skrikande av glädje över den olycka, som hade hänt honom.

"Känner du igen mig, du odjur till kock?" ropade kvinnan. "Jag är den Fatima, som en gång hade olyckan att ha dig i sin tjänst. Min son hade haft en svår öronsjukdom, den var nära nog botad, men du tillät dig att slå honom en fruktansvärd örfil, det onda kom tillbaka och nu blir min son dövd för livstiden. Jag vill mer än gärna hjälpa till att begrava dig."

Hon började att med rasande fart överhölja den på marken utsträckt drömmaren med sand. Den stackars Assad, som var en god och medlidsam människa kunde inte låta bli att känna sorg över den olycka som han hade vållat. Han greps av en sådan ånger, att han nästan kände sig värd den död, som hotade honom.

"Låt mig också bistå vid detta goda verk", sade den andre av de nyanlända. "Du känner nog igen mig, vän Assad, jag är Selim Bey, din första husbonde. En dag var jag mycket sorgsen, därför att min bästa vän hade bedragit mig, jag ämnade berusa mig med vin för att glömma hans brott. Men du hindrade mig. Min vrede blev inte stillad och då jag nästa gång mötte honom, slog

jag honom banesår. Nu vågar jag inte mer visa mig i Kairo, jag har blivit en biltog ökenrövare, och allt det där är din skull."

Därmed vräkte Selim Bey flera skovlar sand över den liggande, vars själ vid det här laget kändes likaså belastad med samvetskval som hans lemmar med sand.

"Nej, lämna också något av arbetet åt mig", utropade nu Said Effendi, som var den tredje i raden. "Din skenheliga usling, du hade naturligtvis upptäckt skuldsedeln, som var undångömd i bakugnen. Du anlade eld där för att dölja, att du stulit den. Du bedragare med ditt gudsnådliga: Jag tänkte, jag trodde. — — — Jag skall minsann ge dig för att tänka."

"Du skall åtminstone aldrig mer få tillfälle att lägga dig i sådant, som inte angår dig", grälade änkan och kastade med det samma ner en stor sandskovel över drömmarens bröst och skuldror.

Denne, som kände hur sanden hopade sig över honom, utan att han kunde röra ett finger till motstånd, förstod att hans sista stund var kommen. Hans vilja arbetade, så att han svettades, hans muskler spändes, men det blev till ingenting, han förmådde varken be om nåd eller fly. Blodet stockade sig i ådrorna, bröstet förmådde inte mer höja sig för att insuga andedräkten. Den mjölnina sanden fyllde ögon, näsborrar, öron och mun. Om några ögonblick skulle han vara kvävd.

I denna stund av förtvivlan hörde han Mustafa Halils röst.

"Det är nog nu, vänner", sade han. "Er stackars tjänare har nu fått sin läxa, och jag tror, att vi nu kunna släppa honom. Hans far, den fromme Jussuf kock, var en av mina trognaste anhängare, och det är för hans skull, som jag har sökt att förhjälpa hans son till litet sunt förnuft."

Då detta var sagt, märkte den drömmande till sin ousägliga lättnad hur sanden avlägsnades från hans kropp. Bröstet kunde åter höja sig till andning, och den tryckande bördan, som hade vilat över honom upphörde att tynga. Han kunde åter fritt se sig omkring. De tre hämndlystna voro försvunna. Det var endast Mustafa Halil, som lutade sig över honom.

"Glöm aldrig den lärdom, som du har erhållit", sade han i myndig ton. "Upphör aldrig, då du råkar i frestelse att inblanda dig i andras angelägenheter, att upprepa för dig själv dessa ord: Man skall aldrig tänka. Mentro för all del inte, min son, att jag därmed vill förbjuda dig allt tänkande. Besinna endast, att om en olycka inträffar, om ett hus brinner, om en bro rasar, om två skepp stöta samman, då beror detta oftast på att någon välvillig människa har varit framme och "tänkt". Det är för dylikt, som jag vill lära dig att ta dig i akt. Sköt din syssla, gör vad du har blivit ålagd och var viss om att till och med Muhammed, Allahs profet, föredrog en anhängare, som enkelt och fromt åttlydde hans befallningar, framför de många, som ville vara klokare än han själv."

Då Mustafa Halil hade slutat detta tal, gick han uppför de båda trappstegen för att återinträda i sin grav. Men innan han öppnade dörren till sin mörka boning, vände han sig än en gång till den stackars Assad.

"Jag är nästan säker om", sade han, "att när du om några timmar vaknar, kommer

du att säga till dig själv, att allt detta endast har varit en dröm, som man kan glömma och förgäta såsom man vanligen gör med sina drömmar. Men akta dig för något sådant! I så fall skall jag nog förstå att göra mig påmint."

Då Assad kock vaknade nästa morgon, kom han till punkt och pricka ihåg den förskräckliga dröm, som hade plågat honom under natten. Han mindes Mustafa Halils vrede, den grymma ångesten, då man hade velat begrava honom under sanden, ja, även helgonets varning, att inte betrakta allt detta som en tom dröm, var tydligt inpräntad i hans minne.

Men detta hindrade ingalunda, att han snart skrattade åt alltsammans. "Allt det där är verkligen inte så illa hopkommet för att endast vara en dröm", tänkte han. "Men naturligtvis är det ingenting att fästa sig vid. Framförallt kan jag inte tänka mig, att Mustafa Halil skulle misstycka, att jag avlägsnar sanden från hans bostad. När jag tänker på vilket värde, som min far satte på honom, så kan jag inte låta detta elände fortgå."

Han kastade sig verkligen ner på marken och började att med båda händerna ösa undan flygsanden.

Men knappast hade de första sandkornen flugit i luften, förrän han hörde över sitt huvud ett brusande av starka vingar. Han tittade upp och så en stor korp kom ned-susande över honom. Den närmade sig honom, som om den ville hugga ut hans ögon, och med sin fula, kraxande stämma skrek den så mycket som den förmådde: "Man ska aldrig tänka, man ska aldrig tänka!"

Vid denna syn greps kocken av en vainsinnig skräck. Säkerligen visste han att Mustafa Halil i livstiden hade ägt en korp, som han hade lärt att säga några ord, och att djuret uppehöll sig i närheten av sin älskade husbonde även efter hans död, borde inte ha väckt så oresonlig förvåning och fasa. Men djurets uppenbarelse i detta ögonblick tycktes övertyga honom, att allt vad han hade drömt verkligen var sanning, att den helige hade rätt, att han måste lyda hans befallningar, att han med ett ord fick lov att avstå från sin förhåvelse och bli en annan människa.

Han reste sig hastigt och tog till flykten för att undgå korpens rasande anfall. Men fågeln förföljde honom med sina skarpa skrik ända fram mot stadsporten.

Och från denna dag berättar sagan, upphörde Assad kock att blanda sig i andras angelägenheter utan att vara ombedd. Han sysslade endast med vad som hörde till hans ämbete och blev på detta sätt en så eftersökt kock, att han gick från befordran till befordran och till sist nådde platsen som mästarkock i sultanens eget kök.

Sagan tillägger också, att om en av hans kökspojkar, som hade blivit skickad till salutorget efter äpplen, kom tillbaka med en klase druvor, ursäktande sig med att äpplena hade varit dåliga och att han tänkte, att han trodde, att druvorna skulle vara tjänligare, då kunde ingen vara rappare än Assad kock att tilldela syndaren ett slag med köksleven, under det att han ropade:

"Man ska aldrig tänka, din drummel. Har jag inte sagt dig detta tusen gånger. Man ska aldrig tänka."

(Ill. Yngve Berg.)

Stella Falkner: 23.

HÖSTSTÄMNING

En höstligt klar och genomskinlig himmel
där, lik en tusenhövdad fårabjord,
på bete går ett vitt och ulligt vimmel
av strömoln drivande från väst och nord.

Ett blekt oktobersolsken sparsamt silar
på fältens sträva stubb och frusna starr.
De slänta ner mot strandens nakna pilar
och sävens sista bruna höstcigarr.

En vindlös sjö där inget bukigt segel
sig mera ut på äventyr beger.
En stilla vassviks bottenfästa spegel
i vilken solen darrar opp och ner

och alla strömoln tyckas tråda dansen
där djupens tysta väsen ha sitt hem.
Jag stirrar ner, betagen utav glansen,
och får en sällsam lust att följa dem.

Så var det jämt. Ett dubbelspel, som lockar,
ett bak och fram, ett bländverk utan slut.
Om rätan eller avigan man plockar
till sist det kommer nästan på ett ut.

En röst därnerifrån förföriskt viskar
att spegelbilden dock är verklighet.
Låt gå för det. Bland fåglar eller fiskar
har färden samma mål, som ingen vet.

Min båt är rank, men domnad ligger fjärden.
Då slår jag hål på glaset och ror bort.
I hektiskt klara färger brinner världen.
Blir hösten lång, när sommarn var så kort?

D E N Ö J D A S J U L

av

Anna Hanting

DÅ DANVIKS ÄLDERDOMSHEM blivit färdigt sade någon av de elaka tungor, som alltid äro framme, att det var så dyrbart att det skulle varit billigare inackordera de inneboende på Grand hotell. Hur som helst får man antaga att trevnaden nu är större än en hotellvistelse, som ju blir odräglig i längden, och framför allt behagligare än före nybyggnaden. I min barndom hade jag en faster som residerade där, och varje julafton samt, må man hoppas, en och annan gång mellan årsvarven besökte vi henne, inte vår far, inte heller mamma som med anledning av sin ungdom var livligt hatad av faster, men mormor, mina bröder och jag. Inte heller vår äldste bror var med, ty han å sin sida tyckte faster var för gammal.

Det är bara julaftnarna jag minns. Det är verkligen sanning att det alltid var snö då och ju längre man kom upp på Söder desto mera knarrande och bländvit. Vi foro i täcksläde, en hyrvagn som för sin storleks skull kallades bagarbod och var satt på medar. Färden i sig själv var hänförande i sin oerhörda längd, med isblommor på vagnsfönstren och doften av bränt kaffe och andra rariteter och gossarnas kvicka, ogenerade prat, eftersom inte pappa var med, ty annars försiggick vårt familjeliv i stumhetens tecken vad som gällde de yngre. Till och med mormor var upptinad, men hon var alltid allvarlig, man såg henne inte nånsin le.

Faster bodde i en stor sal, möblerad med idel sparlakanssängar, säng vid säng med ett fönster emellan och framför dessa fönster alltid en byrå, låg och bukig med blomkrukor och ljusstakar. Alla dessa gardiner och draperier förtogo väl ljudet ganska bra, så att det gick an att viska, vad man hade på hjärtat. Mormor satte sig genast vid fasters huvudgärd, ty hon, liksom alla de andra gamla damerna, låg ständigt till sängs. Och så viskade de — jag fruktar om mamma. Till och med jag tyckte att faster såg bra ut med en rak näsa och sitt bruna hår i lockar vid tinningarna. Även mormor hade alldeles brunt hår, men på grund av sin bibeltrohet bar hon det endast virat, ty någon av Gamla testamentets profeter lär ha uttalat sitt ogillande över de filistéers kvinnor, som hade håret flätat vid öronen.

Godsakerna och julklapparna radades upp på täcket, och faster låtsades alltid stor förtjusning över det hela, men man hörde henne inte komma med någonting om Guds välsignelse och sådant, ty det låg inte för hennes kynne. Åt mig hade hon varje jul stickat ett par muddar, skära och vita, och nu efteråt tycker jag det var mer än rörande, ty hennes händer darrade ständigt som asplöv. Det skall du ha, änglabarn, sade hon, men så obarmhärtigt var änglabarnet att jag bara lugnt trädde på mig muddarna utan tanke på hennes skälvande händer. Jag trodde fastrar skulle vara sådana.

Några kvinnor, kanske mindre gamla, kanske sköterskor, tassade omkring och pjollrade. Ett par sådana kommo en gång fram till fasters säng och förevisade något märkvärdigt. Det var ett stearinljus, som brunnit ned så att två pinnar med en tvärså stod upp. Det ser ju ut som en stol, sade de, titta, se, det ser ut som en stol! Och vi måste alla ta det besynnerliga ljuset i betraktande. Så gingo de från säng till säng för att låta alla njuta av den säregna synen. Inte annat jag kan förstå var detta det enda underbara som inträffade den julafton.

Aldrig hördes där något orgelspel, ingen psalmsång. Icke heller såg man några bibelspråk på en bar väggfläck. Och det var i alla fall bättre än som på ett sanatorium i Norge, där över en säng var fästad dessa tänkeord: Vilken som kommer här in, honom kastar jag icke ut. Stackars gamla små kvinnor! De hade inte en katt ens. Denna förskräckliga tystnad, som inte en gång var tystnad, utan ett tassande i tofflor, små suckar, ett och annat otåligt stönande, en och annan sakta, gnällig röst, som yttrade något obetydligt, ett och annat skrammel av porslin! Och så luften i denna sal med sina klistrade fönster, som under alla de kalla månaderna inte kunde öppnas. Man vådrade troligen genom farstun, annars kom väl ingen frisk fläkt annat än då tras-mattorna varit ute och skakats.

Och ändå förstår jag att det låg frid och förnöjsamhet över den stora salen. Man hade vant sig, man hade för länge sedan uppgivit alla fordringar. Mellan varje sparlakanssäng bildades ett litet rum, vars ena halva dock var ens egen. Det var mina stakar, mina vaser, min blomkruka, länstolen vid bädden var min, kaffet mitt, den vita gröten var kokad av mina risgryn, och mandeln i den var min — om jag hittade den. Tänk om... ja, när slutar en kvinna drömma? Fråga

någon som är äldre, sade den parisiska åttioåriga markisinnan. Dock tror jag ej att faster drömde, oaktat hon såg bra ut, därtill var hon alltför barsk och alltför medveten om verkligheten. För resten är det skönt att äga en säng och veta att ingen makt på jorden har rätt att driva en upp ur den. Den som ligger i sin egen ägandes säng är dock icke helt hemlös.

När faster dog minns jag inte. Men jag minns att jag många år efteråt hade fått för mig att skriva en roman, inte om henne, men om en grann, men vedervärdig kusin hon hade och för den skull för till Danviken i sällskap med min man, Hjalmar Branting. Vi besökte bland annat kyrkogården, och med ungdomens ofta sinnessvaga tanklöshet stannade jag och stirrade häpen på ett kors med mitt eget namn. Jag kom inte ihåg att det var min fasters grav.

Det var med härlig lättnad vi kommo ut från älderdomshemmet till vagnen, som väntade på den snöiga gatan. Det var roligt att höra på brödernas respektlösa anmärkningar och mormors för mig otroliga inpass: Åh, vänta ni, ni bli nog också gamla, om ni få leva. Så tokigt! Som om man någonsin kunde bli gammal, som om man inte skulle få dö i sin ålders blomma och ligga vit som en lilja i sin vita kista och en skön, mörk yngling skulle stå där och gråta i oändlig, aldrig slocknande sorg!

Hemma vid Mästersamuelsgatan hade mamma under vår frånvaro klätt granen och det stora runda bordet var dukat. Sedan vi alla och vår jungfru Johanna samlats, börjades julafton med att pappa läste högt en lång psalm. Han var inte det minsta gudlig, men det skulle så vara, och jag såg hur bröderna bytte blickar vid den stundom falska betoningen. Efter måltiden utdelades julklapparna. Jag minns att mamma en gång fick en kappa som satt på en hög rottingställning med ett huvud ovanför, inramat i en väderhuva. Mycket länge föreställde jag mig att ett spöke måste se ut just så. Av mormor fick jag varje jul ett par vita ullstrumpor, som hon stickat och som voro ljuvliga att draga på sig, när man juldagsmorgonen skulle upp klockan sex och gå i ottan. Det var mycket vackert i Clara kyrka med alla de brinnande ljusen och sången Var hälsad, sköna morgonstund, så vackert att jag skulle vilja dit ännu en gång, men det är omöjligt att komma upp så dags, då man vakat mest hela natten förut.

Hemkomna från ottan fingo vi kaffe och limpsmörgås med schweizerost — enda dagen på året, utom även efter nyårsottan, som sådan delikatess bestods. Annars fingo vi hårt bröd, hårt bröd, ofta med »stålkanter» och ofta mögligt, eftersom allt köptes på lager. Men mögel skulle man bli stark av, sades det. Jag vet inte, men jag tror att barnen nu för tiden skulle fara rätt bra av att få limpa med eller utan otta, men eljest hårt bröd året runt. Möglet kan ju uteslutas.

(Ill. Stig Hertzman-Ericson.)

När julbordet dukas

får Runa ej saknas

RUNA

Högsta märket smörblandat margarin.

PÄLSEN

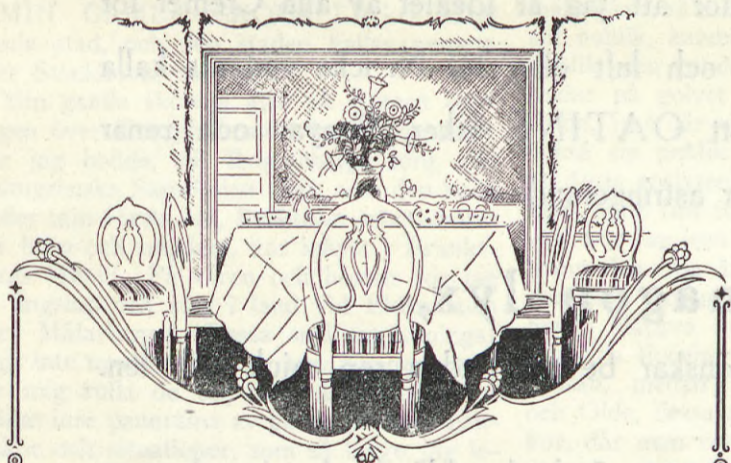
Ni önskar Eder

finnes hos PUB. Vår pälsavdelning har fått de amplaste lovord för sin charmanta sortering denna säsong. Ni måste själv övertyga Eder genom ett besök. — Det passar bra, då Ni går att köpa julklapparna hos

Paul U. Bergströms ^{A/B}

NORR

SÖDER

NYLOFTETS

Festvåning rekommenderas

när det egna hemmets utrymme ej räcker till för anordnande av Eder fest.

Trevna smårum

för 20—50 personer.

Matsedeln sammansättes i den stil Ni själv önskar.

Införda kostnadsuppgift. Beställningstel. 71326.

En vacker sko

fulländar tolettens elegans.

Se nyheterna hos

Kembels

65 DROTNINGGATAN
5 HAMNGATAN

3 ST. NYGATAN
6 B S:t PAULSGATAN

JAG ÄR HAVREN

Från Havren har jag kommit. Sedan urminnes tider har jag varit uppskattad för mina enastående egenskaper att försköna huden.

Nu kallas jag

Oatine och **Oatine SNOW**

och hundratusenden använda mig dagligen, därför att jag är idealet av alla Crémer för hudens vård. Är Eder hud förstörd av sol och luft eller tål Ni icke vinterns kalla vindar och ostadiga väder, då minns att blott OATINE läker, förnyar och renar Eder hud samt verkar astringerande.

Jag är icke någon lyx,

utan nödvändighetsartikel för varje dam, som önskar bevara huden ren mjuk och len.

OATINE
och
OATINE
Snow

fås överallt i burkar
à Kr. 2:50 samt stor
burk med tredubbelt
innehåll à Kr. 5:—
I tuber à Kr. 1:25 och
2:50. I lyxförpackning
till samma pris.

Oatine-Snow gör huden bländande vit och matt
och är oundärlig som dagcrème.

Tillerkänd 10 Grand Prix & Guldmedaljer.

THE OATINE COMPANY

London

Li. Kongensgade 12, Köpenhamn K.

Paris

Nederlag i Malmö.

**Huden är ömtålig efter rakningen —
alla Herrar böra därför använda "Oatine".**

MIN BARNDOMS SKOLA

Den svenska flickskolans reformering står för dörren och dess öde är ovisst. Det är därför på sin plats, både för intressets och hyllningens skull, att dra oss till minnes hur den svenska flickskolan sett ut och vad den utträttat genom tiderna. Dess historia är i de flesta fall historien om upplysta och varmhjärtade kvinnors initiativ att ordna undervisning i större eller mindre skala för unga flickor — deras arbete har varit en pionjärgärning, där det funnits plats både för glädje och försaker.

En skolklass på 1880-talet.

Iduns julnummer har därför armodat några bekanta damer på olika verksamhetsområden att berätta om sin barndoms skola. Det är muntra, rörande och vemodiga minnen, som upprullas. Författarinnan Fanny Alving skildrar Palmgrenska samskolan på 80-90-talet, d:r Karolina Widerström presenterar en flickpension i Hälsingborg på 60-talet, författarinnan Hilda Sachs berättar om en flickskola i Norrköping från samma tid, författarinnan Rosa Fitinghoff har minnen från en finare flickskola i Stockholm på 80-talet, författarinnan Ulla Linder för läsaren till skolor i Västerås och Linköping också på 80-talet och lektor Marie Louise Gagner berättar minnen från 70-talet i Karlskrona.

Skolan i det gamla Stockholm.

MIN GAMLA SKOLA LÄG I MIN gamla stad, och den staden kallas numera "det Stockholm, som gått".

Min gamla skolväg gick på vintern landvägen över Kungsholmen från Smedsudden, där jag bodde, till Brunkebergs torg, där Palmgrenska Samskolan eller, som den hette under min första tid, Praktiska arbetsskolan för barn och ungdom, var inhytt i Brunkebergs Hotell. På våren och hösten for jag på ångslup och steg i land vid Eldkvarnen eller Mälartorget. Dessa små upplysningar säga inte mycket för den, som hör dem, men för mig rulla de upp ett kärleksfullt omhuldat inre panorama av gator, platser, människor och situationer, som så länge jag lever skall ha förmågan att göra mig glad. Vägar och stigarna, där jag klev i leran och snön under mörka vintermorgnar äro borta. De ligga begravda under palatslika hyreshus vid nya gator, som äro så fina, som om de vore slickade. Den hundraåriga allén från Rålambshov upp mot tullen, där den svarta jordvällingen plaskade högt över galoscherna, är mest försvunnen. Tullstugan är borta. Mjölkmagasinet, där jag ställde in mina leriga galoscher och där gubben en dag hängde sig, är borta. De gamla jättelika lindarna, som jag nickade åt varje gång jag gick förbi, i ur och skur, i regn och snö — i dem har det inte susat på trettio år. De gamla ångsluparna gå inte längre som förr till Sjukhemsbryggan, Karlsviks bryggan, Pontoniärbryggan. Det gamla låga huset vid Karlsvik, där professor Börjesson bodde, Nordensborg högst på den blåsiga toppen av Hantverkaregatan, Eldkvarn, där det alltid var flammande ljusst och de oerhörda maskinhjulen snodde runt bakom jätte-

fönster — allt har gått. Och så många människor, så många ansikten. Båtarna hade sin publik, kajerna och bryggorna hade sin publik, den gamla hästspårvagnen med renhudar på golvet och som slutade vid Pilgatan, just där vägen började bli svår, hade också sin publik. Jag har inte sett många av dessa ansikten sedan dess, men jag minns dem, både fint folk och busar. Och när jag vill, hör jag isen på Riddarefjärden knastra kring den lilla ångslupen, känner värmen i den lilla salongen, hör spårvagnshästarnas hovar klappa mot kullerstenarna och hör min lilla tioöring ramla ned i den väggfasta bössan, medan jag snor igenom Calwagen och Olde, dessa gamla övergivna grammatikor, där man verkligen lärde sig någonting.

En av de platser i Stockholm, som hittills någorlunda klarat sig undan moderniserings-epidemien, är mitt gamla Brunkebergs torg. Det är sig tämligen likt. Droskorna äro bytta mot bilar, ett och annat hus ser annorlunda ut än då, men brunnen står kvar. Sidotrappan vid hotellet är också kvar, mjölkmagasinet på ena sidan om porten och Flodins boklåda på den andra äro borta, men det gör inte så mycket. Det ser hemvant ut i alla fall, och jag ser bullarna genom rutorna i alla fall, ser dem desto tydligare, som det var oss av rektorn förbjudet att gå in och köpa dem — varför kunde aldrig vi hungriga skolungar begripa.

Och Brunkebergs Hotell står kvar. En gång för några år sedan gick jag in genom porten, men kom hastigt ut igen. Det inre var ombyggt. Det var som om en gammal vän, som jag gärna ville träffa, hade slagit igen sin port mitt för min näsa.

Det finns barn, som tycka det är tråkigt att gå i skolan. Jag för min del tyckte det

var roligt. Jag har nog aldrig haft så roligt som då. När jag tänker på skolan, är det, som om jag hörde ett avlägset fnissande i luften. Vad fnissade vi åt egentligen, det har jag undrat många gånger, men jag kan inte komma till något annat resultat, än att det var åt allting. Vi fnissade åt exemplen i Calwagen och Olde, åt fågel och fisk, åt blodomloppet, åt gubbarna i kyrkohistorien, åt skalder och tänkare, åt kamrater, åt överheten, åt okänt folk på gatorna — jag minns en herre på Norrbro, som sade till damen i sitt sällskap: "du är så god och tänkande" — och alldeles särskilt brukade vi fnissa åt Odhners historia. Kan någon förstå det? Nu ser jag inte det minsta komiskt i Odhner.

Det var något guldkantat över tillvaron, det är säkert, och jag antar, att vårt fnissande var en hyllning åt denna guldkant. Palmgrenska skolan var den första samskolan, och jag är glad, att jag kom att gå i den. Jag tycker om samskola. Vi hade snälla pojkar till kamrater, men jag måste erkänna, att de inte överväldigade oss med sitt snille. Naturligtvis voro de inte dummare än andra pojkar, men de gävo oss flickor en rätt nykter syn på guden mannen, och det var nyttigt redan på den tiden. När man plockat bort bockarna ur en grabbs franska hemstil, har man samtidigt plockat bort några strålar ur hans gloria, det kan inte hjälpas. Och naturligtvis fuskade vi, när vi så hava kunde. Det vore hyckleri att förneka det. Så dålig blir jag aldrig, att jag påstår, att jag sade nej, när det erbjöd sig ett tillfälle att kringgå överheten.

Palmgrenska samskolan var en skola med nya idéer, och jag vill påstå, att de genomfördes förtjänstfullt. Kanske det var dess egenskap av försöksskola, som gjorde, att vi

genomgående hade så bra lärare. Jag kan inte minnas en enda, som jag inte tycker var en utmärkt undervisare. Vi hade vår infödda tyska, fröken Wally Stockhausen, som hade förmågan att få in tyska grammatiken — på tyska språket — i den värsta trindsalle. Hon står för mig som ett underverk, och jag kan än i dag hela sidor av Schillers dramer utantill. I engelska hade vi i början präktiga fröken Karin Ählström och i franska fröken Fanny Cederblad, som kom vår studentexamen i detta språk att bli så trevligt säkert, att vi tittade på censorsgubbarna med verklig välvilja. Vidare hade vi i matematik lektor Björkman, han, som i skolkretsar gick under smeknamnet "Fan i kvadrat". När det stod still i våra stackars huvuden, hände det, att han i full förtvivlan sträckte armarna mot skyn och sade: "Gud, vad ni ä' dumma!" Detta karga utlåtande brukade vara ett egendomligt Sesam, hur det nu kom sig. Det gjorde oss genast litet klyftigare. Han var utomordentligt fruktad och älskad, och hade vi klarat oss någorlunda, kände vi oss smått adlade. Och för ingen nego vi så hovaktigt djupt på gatan som för "Fan i kvadrat".

Skolbarn ha en egendomlig benägenhet att betrakta sina lärare som stående utanför det vanliga människosläktet, vad det nu kommer sig av. Vi voro lika dana. Jag minns, att vi tyckte det var särdeles underligt, när en av våra lärare fick en dotter. Det stod för oss som något nästan onaturligt. Det var förresten den utmärkte, nu hädangångne lektor Ringenson. Det föreföll oss, som om detta barn inte kunde vara en vanlig liten unge. Den snälla och skickliga fröken Wendla von Baumgarten bjöd en gång mig och några stycken till hem på kaffe. Att dricka kaffe hos en lärarinna — vanligt kaffe och jordiska bakelser — det tyckte vi var något högst märkvärdigt. Det var som i någon sorts kyrka, och vi sutto förunderligt stilla för att vara vi.

I svenska hade vi dr Andersson. Han var säkert en mycket god lärare, men jag har alltid varit en smula bångstyrig, och jag hade fått för mig, att svenska inte var någonting att lära sig, det skulle man väl kunna ändå. Jag skaffade mig aldrig Sundéns grammatik av bara trilskan. Om han hade behandlat mig efter förtjänst, undrar jag, hur det hade gått med uppförandebetyget. Det hade naturligtvis gått lika illa, som om kandidat Nils Bengtsson hade behandlat mig efter förtjänst. Kandidat Bengtsson var vår lärare

Karolina Widerström, då hon som 13-åring på egen hand gick till fotografen och för sina sparpenningar skaffade ett fotografi som julklapp till sina föräldrar.

i naturlära, kemi och fysik. Han skulle här egentligen haft ett eget kapitel, ty med all sin skicklighet var han alldeles för snäll mot oss, otäcka ungar, det förstärker jag nu. Men sättet var kanske ändå bra, ty visst klarade vi oss, och ingen tyckte vi så mycket om som vår Nisse. Han var vår vän och vår sköld, det kände vi på oss, och därför kunde vi ju ibland glädja honom med att läsa på.

Att få ihop en utförlig beskrivning av ens gamla skola på ett par små spalter är svårt. Det är så mycket, som vill fram. Men jag kan inte sluta min lilla beskrivning, utan att jag har sagt, att Palmgrenska skolan var en vacker skola. Slöjdvärdningen stod mycket högt, och interiören visade spår därav. Särskilt bönsalen — som jag tror Brunkebergs Hotells gamla festsal — var särdeles vacker med snidade bänkar. På ena långväggen hängde ett par jättetavlor av Tirén, och på väggarna mellan fönstren hängde stora speglar. Naturligtvis var man inte kokett och fånig, men naturligtvis speglade man sig.

FANNY ALVING.

Mademoiselle med flätor vid öronen.

Flickskolorna i min barn-dom? Om dem minns och vet jag ofantligt lite. Men jag skall försöka att samla ihop några hägkomster av hur jag själv undervisades. Huru pass typiskt tillvägagångssättet då var för tiden och trakten tors jag inte yttra mig om.

Som jag var enda barnet, sysselsatte sig mina föräldrar mycket med mig. Av dem fick jag ock lära mig läsa, skriva och räkna, sy och sticka. Sveriges karta blev jag rätt förtrogen med, samt med berättelser ur svenska historien. Växter fick jag kännedom om ute i naturen; min far var nämligen en intresserad botanist. Hur mycket "bibliskan" och

katekesen fingo vara med på detta stadium har jag ingen föreställning om. Att de i alla fall vid den ena eller andra tidpunkten fingo ordentligt komma med, därom vittnade det betyg jag sedan fick "för prästen".

En tid gick jag i en liten skola som förestods av en urmakardotter, en ståtlig, vacker ung dam med gulblek innesittarhy och smala vita händer, vilka vanligen sysslade med ett broderi. Eleverna, ganska få till antalet — omkring ett dussin eller så — sutto kring ett långt bord, och urmakaren gick ikring i rökmossa och med en lineal under armen; jag tror att det var mest han som förhörde läxorna.

Jag togs emellertid rätt snart ur denna skola emedan jag blev klen. Kurerades med frisk luft och gymnastik. Sedan fick jag privat undervisning en tid. En gammal adlig fröken, åt vilken min far gav sjukgymnastik, undervisade mig i tyska; dessutom i ritning, varvid lärjungens gummi användes ungefär lika mycket som blyertsen och lärarinnans blyerts gjorde det mesta. Uti andra ämnen fick jag undervisning av den vuxna dottern i en familj, där min far med sjukgymnastik behandlade någon medlem och undervisade äldste sonen uti fäktning.

Emellertid blev det här lite ledsamt i längden, varför jag bad att få gå i skola igen. Det fanns på den tiden i Hälsingborg tvänne förnämligare flickskolor som konkurrerade med varandra. Den enas föreståndarinna hade jag just träffat borta och fattat tycke för. Hon var fransyska, mörk, brunögd, med glasögon och flätor vid öronen. I hennes skola sattes jag nu.

Mademoiselle Angelique Bellangers pension, (som den kallades ehuru de elever som där voro i pension d. v. s. full inackordering voro blott ett par tre stycken) bestod av tre klasser. Jag förmodar att den skulle giva en påbyggnad och avslutning på skolgången för flickor, som förut gått i en mindre skola, och antagligen kom man in där vid en 11—12 års ålder. Jag var vid det laget fjorton år, men som jag inte läst någon franska, sattes jag i första klass. Det betraktades emellertid som en skandal, att en så gammal flicka satt i den klassen, och efter någon månad flyttades jag upp i den andra och så nästa år i tredje.

Fransyska var det grundläggande språket i den Bellangerska skolan, och nog det dominerande ämnet också. Vid de lektionerna fick intet svenskt ord förekomma, man fick frågan på franska och skulle svara på franska, och på franska skulle man berätta vad man såg på de för skolbruk komponerade "tablåer" föreställande vanligen interiörer, som användes. Grammatiken, "Noël et Chapsal", var på franska. Tyska förekom också, samt engelska, som jag tror i tredje klassen. En särskild lärarinna undervisade i handarbete. Under det jag var elev vid skolan, eller kanske var det ett eller ett par år förut, hände det uppseendeväckande att där engagerades en lärarinna, som genomgått "Kungliga Högre Lärarinneseminariet". Hon var en mycket god lärarinna, och hon införde ett för en dåtida flickskola mycket ovanligt ämne, nämligen geometri. Min djupa och beständiga kärlek till Euklides grundlades då.

Spela piano skulle på den tiden så gott som varje skolflicka lära sig, så ock jag. Det var i alla fall av lust, inte av tvång. Men jag erinrar mig ännu livligt, hur ruskigt det dock var under mörka kalla vintermorg-

Fanny Alving i studentåren.

nar att två gånger i veckan stiga upp i mycket tidig otta för att ha spellektion före skolans början. Den mycket anlitade spellärarinnan hade nämligen ingen annan tid för mig.

Gymnastik förekom inte i en dåtida flickskola. För min del hade jag ju tillräckligt därav i mitt hem eller rättare i den med nödiga redskap utrustade gymnastiksal, som min far i egenskap av gymnastiklärare i "storskolan" rådde över. Han undervisade där för övrigt även flickavdelningar privat.

Om somrarna lärde min far mig att simma. Han var för övrigt den bästa undervisare jag haft; allting blev roligt som man lärde sig av honom. Vi sysselsatte oss förresten under de senare ferierna med ännu en sak, nämligen människoskelettet, som studerades in natura, på "storskolan". Se det var i min faders råd bestämt, att jag skulle bli gymnast och för de därtill behöfliga teoretiska kunskaperna var det ju också bra att ha en grund lagd. Troligen var det dessa förberedelsers förtjänst, att jag hösten 1873 blev antagen till elev vid Gymnastiska Centralinstitutet, trots det jag hade ett kvarts år kvar till minimiåldern för inträde, som då var 17 år. Ett skäl till för att man lät udda vara jämt var antagligen den omständigheten, att så få sökande anmält sig. Vi voro i kursen blott 4 ordinarie; därjämte en extra, norsk elev. Hur jag under kursen fick i huvudet att jag skulle bli läkare och huru jag senare kom in i Wallinska skolans gymnasium och där tog studentexamen hör inte till denna historia.

KAROLINA WIDERSTRÖM.

En gammaldags skola och skolan i morgon.

ÅR 1847 GRUNDADES I NORRÖPPING av fröknarna Louise och Hanna Rundstedt en högre flickskola — flickpension kallades det den tiden. Den fortlevde i över 40 år, hela tiden under de båda systrarnas ledning. När jag på 1860-talet sattes i läroanstalten var den belägen vid en öppen plats, vilket lägger ett plus till dess behagliga minnen.

Vid nioårsåldern började man i flickskolan, då som nu, men man slutade den vanligen redan vid sexton eller sjutton år. Då var man fullärd. Kunde man något? Ja, man hade läst de tre främmande språken, de övriga ämnena voro färre än nu, men med litet läsning i ytterligare ett par ämnen kunde man komma in på Högre lärarinneseminariet. Som man ser, ett resultat inte långt från den senare uppträdande åttaklassigas.

Och detta mål vanns — o, min barndoms gyllne, lyckliga skoltid — fastän man under alla dessa år levde så gott som fri från hemläxor. Ty några dagar ingen läxa, andra en eller högst två, och så en svensk kria emellanåt, detta må väl i jämförelse med våra dagars fyra eller fem läxor och täta hemskrivningar kallas nästan intet. Hur kunde man med så ringa hemarbete lära sig tillräckligt?

Skolan var delad i tre klasser, man satt således mer än två år i varje klass fördelade kring tre avlånga bord i den stora sal, som utgjorde hela lokalen. Då skolan sällan hade mer än något över ett trettioal elever samtidigt blev antalet inte stort större än i ett av våra dagars klassrum. Det förmärktes aldrig att man störde varann, man hade sitt eget att syssla med.

Hilda Sachs, 9 år.

Ibland var klassen tudelad ibland uppdelad i grupper, eller rättare den formade sig själv naturenligen i sådana alltefter som man hörde ihop i anlag, i flit och framsteg — ett ypperligt sätt för läraren att alltid känna varje lärjunges ståndpunkt och ägna honom just den hjälp han behövde och att befria alla från detta olidligt tröttsamma att höra och höra hela dagen igenom. En av Maria Montessoris första teser för de undervisande är också Dantes ord: "Dina ord må vara räknade."

För språkundervisningen är detta grupp-system synnerligen lämpligt. Det grundläggande språket var franska, och det var skolans samtalspråk från första dagen man kom och alltigenom; efter två år börjades tyska och efter ytterligare två år engelska. På en och samma dag lästes aldrig mera än ett språk. På alla språken skrevs ändlösa översättningar efter elementarbok och bedrevs ett flitigt skrivande efter uppsägning. Stor vikt lades på att förvärva ett rikt ord-förråd, hemläxorna bestodo till stor del av ord i långa spalter och av dialoger. Grammatikstudiet var fulländat grundligt.

I en del ämnen hade man lärare från stadens Elementarskola för gossar, jag minns särskilt lektor Georg Starbäck, författaren till historiska romaner.

Efter tidens sed gick man hem till ett långt och tidigt middagslov. Över eftermiddagarnas arbete, man skulle hellre vilja säga sysselsättningar, vilade en fridfull ro: först teckning eller handarbete — stora svartkritritningar och det finaste vitbroderi — vanligen med högläsning, och därefter översättningsläsning i de främmande språken. Två eller tre läste över tillsammans, det gick praktiskt snabbt, man var glad när man hann att läsa många böcker, och jag tror mig kunna säga att man vid slutad skolgång hade lättare för att läsa alster på de främmande språken än våra dagars ungdomar ha det.

Mycket av vad som bjudes de unga i våra nya undervisningsreformer är det inte just det

som var karaktäristiskt för denna gamla skolas metod: gruppläsningen, det ringa hemarbetet, möjligheten att gå raskt framåt — ett system där man tacksamt känner den undervisandes minutiösa arbete just med en själv och glädjen av det egna arbetets frihet.

Visst är att jag aldrig hört en skola så älskad som denna. Från många håll har denna erkänsla förnummits. En känd författarinna, som varit bland skolans första elever, skrev en gång till mig: "Ingen undervisningsanstalt har kunnat ingiva större kärlek till kunskaper och fortsatta studier, än den jag hade lyckan att tillhöra."

Dessa känslor väcktes och närdes av lärarinnornas outtröttliga nit och intresse och tillika av en anda av förfinad kultur, av utsökt takt, som vilade över det hela. Minnet av en sådan skoltid är en skatt för livet.

HILDA SACHS.

En skola som hette Idun.

JAG GICK ENDAST TRE, FYRA terminer i skola och denna tid står som ett stort mörkt kaos i minnet. Förut hade jag fått undervisning av mamma, så där som det föll sig lämpligast för henne att pausera emellan mjölkammaren, köksregioner, slakt och alla tusen andra plikter som på den tiden ålåg en "prima husfru" att taga hand om. Och inte var mitt bokliga vetande så som det skulle, då jag "kastades" in i skolan efter en ytterligt lättvindig prövning, där det påtagligen fästes största vikt vid förståndsfrågorna. Skolan hette Idun, den hade startats för många år sedan av fru Sophie Baumgardten och den hade från början sina bopålar någonstans vid Slottsbacken. Skolan inbringade då god avkastning till sin ägarinna, sades det — och när kapitalet var stort nog byttes den gamla lokalen ut och skolan flyttade till Västra Trädgårdsgatan — jag tror det var n:o 19. Och för att riktigt skudda allt gammalt av sig så byttes också "Fru Baumgardtens skola" ut emot namnet "Idun".

Skolan gick i den högre stilen! Fina svarta päronträ-pulpeter med förgyllningar, inga bänkar utan stolar. Ja, skolan var så fin som en skola antagligen kan vara! Och eleverna! Ja, de voro också så förfärligt fina så de kunde förstås ej göra annat än stirra

M:lle A. Bellanger, som förestod sin flickpension i Hälsingborg på 1860-talet.

Laura Fitinghoff med sin dotter Rosa.

med ungdomligt övermod på lanttösen som kom hemsydd med tygets rätsida inåtvänt, för att ej visa hur urblekt och fläckigt det var, med hemstickade varma strumpor — och skodon — ja, skodonen ska' vi ej tala om, ty det ämnet blev nog avhandlat inte av bara klasskamraterna utan också av de andra både äldre och yngre skolkamraterna.

Det fanns en stor svart tavla som hängde bortom lärarinnans upphöjda plats. Dit upp skulle eleverna vid olika tillfällen gå för att med krita endera skriva upp några siffror eller klottra fram olika tal o. s. v. och naturligtvis måste undertecknad också dit upp.

Hur många elever vi voro i klassen vet jag inte — men i de där stunderna tycktes det som om hela rummet varit fyllt av ögon, som hånfullt stirrade på mina kängor och tjocka strumpor liksom på min omvända och hemsydda klänning. Och hela rummet blev svart, och som i ett avlägset fjärran hörde jag lärarinnans frågor — men närmare, runt om susade ungdomligt fnissande! Kanske att det hela var misstag. Kanske kamraterna sutto tysta som stöpta små ljus och endast tänkte på skolämnas maktpåliggande allvar!

Under rasterna fingo vi gå ned på gården, som var stor som en större matsal och omringad av höga stenmurar, vilka samvetsgrannt hindrade minsta solstråle att tränga dit ned. Ena brandmuren var målade med träd, himmel, vatten och mark med några stenar på. Vilka stunder av säll tjusning framkallade ej denna otympliga målning! Ty för fantasiens blick var det levande livet den där målningen med fågelsång och getters bråkande, med lekande hundar och flocken av höns som snart skulle få mat, med hästar som skulle ridas i vall eller kon som gick på bete och som väntade på att bli mjölkade. T. o. m. doften av spirande gräs eller nyslaget hö kändes stark — och ändå ägde den trånga gården en rad av små dörrar vilka ej voro försedda med fönster utan med smala träribbor och vars nycklar i regel hade en rätt så stor tråkloss fäst vid öglan — och dessutom var luften sällan fullt oklan-

derlig, ty på den tiden var det ej så noga med sundhetsinspektionerna. Var det fult väder fingo vi vara kvar i klassrummen.

Vem kan förvåna sig över att skolkamraterna inte kunde finna något nöje i att närma sig en sådan "fula gåsungen" som jag var. Inte kunde jag "tala kläder", inte "pojkar" (dyliska avskydde jag) inte "teater" (hade aldrig sett annat än "Öregrund och Östhammar", "Regementets dotter", "Fregattkaptenen" och en till, vars namn jag glömt). Inte kunde jag skryta över "att min pappa hade så och så och så mycket av detta livets goda, som de andra flickorna kunde, för inte ville jag berätta att vi ägt slott och araber och äkt efter span och haft livréklädd betjänt — nu då vi mistat allting därför att pappa trott folk om för gott. Och inte ville jag tala om hur det kändes att lämna landet! Och därför var det ju så naturligt att lanttösen skulle förbli främling för stockholmsflickorna. Det fanns dock lärarinnor, vilka med sina kärleksfulla blickar ingav en ungdomlig förtjusning hos nykomlingen. Men det fanns också en vilken satte en hemsk skräck i henne. Ja som var så svår så alla välinlärd läxor flögo till häcklefjäll bara hon hörde den "förskräckligas" röst — och det värsta är att där tycks de där ämnena stannat för alla tider.

Det där plågoriset kallades för "snörlivsfröken", ty hon var omåttligt snörd. Lite längre fram, då den nattsvarta skrällen någon gång vek för en liten svag ljusning, och det av en händelse fanns en blyertspenna med udd på inom taghåll, då blev "snörlivsfröken" förevidad på skrivbokspärmar eller andra därtill lämpliga föremål.

En gång, under en rast, kom en av kamraterna att "tjuvtitta" i pulpeten där hon upptäckte ritningarna! Då teckningarnas upphov kom in fick hon se sina ritningar i händerna på klasskamraterna vilka uppstämde förtjusta och beundrande utrop.

Den gången glömdes för en gångs skull fattigdom och förnedring och något av ärans sötna bestrålade för en kort stund mitt huvud — men ack — jublet hade varit för starkt. En av dörrarna öppnades och på tröskeln stod — Gudvare tack — ej "snörlivsfröken" utan själva fru v. Baumgardten!

Hon såg teckningarna. Den skyldiga blev inkallad till det "heligaste" och mest fruktade av alla rum. Det blev förhör, och den brottsliga stammade fram sin syndabekännelse.

Men under över alla under, längst inne i blicken på skolans höga överhuvud lyste en liten skalk, som ej kunde döljas. Hur det var blev det ingen anmärkning och då den botfärdiga synderskan vandrade ut igen var hennes hjärta fyllt av jubel, ty hon förstod att hon fått en förstående vän.

Kanske fru v. Baumgardten varit så där överseende därför att hon var lycklig och förälskad. Barnaögon äro skarpsynta och det var just ingen hemlighet för oss att det skulle bli ett par emellan fru v. Baumgardten och fil. d:r Modin, vilken också var skolans lärare.

Då lektionstimmarna äntligen sniglat sig fram till sista timmen, vilken befriande känsla var det ej att få taga trapporna i långa skutt, springa till Centralstation och med tåg resa ut till Liljeholmen där mamma och Voje (en lapphund) mötte vid lilla anhalten.

Men hade skoltimmarna varit allt för påfrestande kunde mamma fråga varför bar-

net gråtit eller om hon var sjuk eller dylikt och det är inte så utan att en "hastigt påkommen snuva förorsakat de rödkantade ögonen" eller en "stark huvudvärk" var anledningen till trist uppsyn och bleka kinder, ty inte för allt i världen ville barnet låta modern veta det lidande som hennes tarvliga kläder förorsakade. Hon visste ju att då skulle modern försaka mera än vad hon redan gjorde för att få pengar att räcka till också till ett nytt tyg, och så skulle hon sitta uppe på natten och sy och få värk i ryggen och höger arm och mamma skulle ju skriva — och därför var det barnet försökte le sitt tappra lilla leende — och därför fick hon "stanna hemma" dagen därpå och njuta vila och ro och sola sig i skenet av moderns kärleksfulla ögon.

ROSA FITINGHOFF.

I Västerås och Linköping i gamla tider.

MIN TID I EN REGELRÄTT SKOLA är inte vidare lång, *fastän* jag började gå i skola vid den tidiga åldern av — säger och skriver — icke fyllda fem år.

Saken var den, att vi voro en lång rad syskon. Jag var yngst, och när min syster närmast mig i år skulle börja sin skolgång i den sedvanliga sexårsåldern, tyckte far och mor, det var bäst, att vi båda fingo följas åt. Jag var inte van att gå omkring ensam i det stora huset, på den stora gården och trädgården — domprostegården i Västerås — och skulle väl leds förskräckligt, tänkte de. Måhända fruktade de också för odygdpåhitt.

På mig vid så unga år verkade naturligtvis Västerås flickskolebyggnad högst imponerande och skolgården enorm. Huruvida intrycket skulle bestå vid en förnyad konfrontation är tvivel underkastat. Jag har inte sett den goda staden sedan mitt sjätte år. För övrigt tror jag att nu hela elementarskolan är om- eller nybyggd. Pretentionerna ha blivit så annorlunda. Emellertid tyckte jag *då*, att vårt lärum var stort. Det var beläget på nedre botten, jag minns ännu att där fanns kakelugn och skamvrå. Första och andra klassen logerade i samma rum, den ena på den högra, den andra på vänstra sidan från katedern, med svart tavla och kartställ i fonden.

Vi voro en hel mängd barn, både flickor

Ulla Linder i skolåren.

och gossar. Vår lärarinna var söt och rar och allas "tant" och hette mamsell Emelie Nyqvist. Sedermera gifte hon sig. Inte minns jag så mycket av henne, mera än något ljushårigt och vänligt. Det är mest hörsägnar, att hon var söt och rar och hade "stor förmåga att ta barn". Hon lärde oss läsa efter ljudmetoden och räkna efter något kulsystem. Jag minns, att jag tyckte jag var förfärligt dum, så dum att jag ofta oroade mig för min framtid, ty när min ett och ett halvt år äldre syster läst igenom det lilla innanläsningsstycket vi hade till hemläxa i den gröna a-b-c-boken två gånger, så kunde hon det utantill, då däremot jag, fastän gråtande, knappt kunde stappla igenom det felfritt efter 3-4-5 försök. För övrigt studerades sedelärande berättelser ur läseboken, enkel aritmetik och jag *tror* även katekes. Tant Emelie berättade ur bibliska historien och vi fick försöka komma ihåg och även läsa igenom det hemma.

Till skolan hörde också en bakelsegumma som med en stor korg på armen brukade stå i vestibulen på rasterna, och man såg med en viss beundran och kanske med vemod på de barn som hade slantar att köpa för. Somliga hade alltid. Jag hade aldrig någon slant. Ibland fick vi smaka av de andra, och det generade mig litet. På vintern fingo vi ofta åka till skolan — ty far höll häst — och en stor fröjd var att någon gång få bjuda kamrater på ett stycke slädfärd.

Då jag gått ej fullt två terminer i denna småbarnsskola, flyttade mina föräldrar med sin stora familj till Linköping. Här fingo vi 3 yngsta undervisas hemma för våra båda, då fullvuxna, äldsta systrar. Mellanflickorna sattes i elementarskola. (Vi voro 7 flickor.) Min far tyckte inte om att unga flickor gingo hemma sysslolösa — han var före sin tid! — allra minst hans egna döttrar, så att detta, att vi skulle läsa hemma, var nog ett pedagogiskt drag för deras räkning. När de äldsta så småningom gifte sig, fingo de därnäst, allt eftersom de slutade skolan, ta vid med hemundervisningen. På så sätt kom jag att läsa för alla mina sex systrar.

Det var nog bra. Men — nog längtade jag oerhört till en verklig skola och till kamrater, vilket onekligen bjöd på mera omväxling.

Äntligen randades denna lyckliga dag. Systrarna lämnade alla hemmet för vidare utbildning, och fastän min mor inte tyckte om den "moderna" flickskolan — hon inbillade sig att kamratlivet skulle tillföra en fåfänglighet, pretentioner, ytlighet och andra dumheter — så måste hon dock nu bekväma sig till att skicka mig dit. Sällan har väl en elev börjat sitt skol"jobb" med gladare och längtansfullare sinne. Jag gick nu tre terminer — en till sjätte och två till sjunde klasserna — för att erhålla avgångsbetyg från sjunde, dåvarande högsta.

Vi hade en hel stab lärarinnor och även lärare. Detta senare imponerade mycket på mig, ty den stora respekt och vördnad jag hyst för min far (han dog när jag var nyss fyllda 9 år) delade med sig åt allt vad herrar hette, i synnerhet lärda herrar. Alla ämnen voro roliga. Inte minst den alldeles nya bekantskapen gymnastik. Kamratlivet var underbart! Fastän jag var ofantligt blyg och minns mer än ett tillfälle då — som ofta händer med blyga barn — man slog över till allt för stor nonchalans eller vad jag skall kalla det.

Vår skola var på den där tiden ganska nybyggd med ljusa, bra lokaler. Nu är den ytterligare till- och ombyggd, betydligt förstorad. Min klass bestod av 15 elever i sjätte och 12 i sjunde klassen. God sammanhållning. Jag kan inte påminna mig några disharmonier varken med lärarkår eller kamrater. Om jag skulle framhålla några ämnen som särskilt intresserade mig, bör jag nämna historia, naturkunnighet, fysik. Vår lärarinna i historia och geografi hade stor förmåga att levandegöra dessa måhända eljes torra ämnen. Men nog fick man knoga med långa hemläxor, bredvidläsning och massor av årtal. Tyvärr hade jag dåligt minne, måhända beroende på för tidig anfrestring, så det var knogigt nog. Men roligt var det i alla fall. Jag har på mitt avgångsbetyg tjugo ämnen. Egentligen 20 betyg, ty för språk och skrivning i språket gavs två skilda betyg. Det är ju ej så litet. Valfria voro geometri och ett av de tre språken. Jag valde ej ifrån något.

Det var med verkligt vemod man sade farväl till skolan. Avslutningsdagen då föreståndarinnan uppe ifrån stora salens festprydda kateder inför hela skolan och skolans anförvanter höll ett tal till oss avgående elever kändes gripande högtidlig och viktig. Kamratfesten på kvällen som avhölls i gymnastiksalen rörde en också in i hjärtat. Tal höllos och löften om att inte glömma utbyttes. Jag påminner mig också, att på hösten den dag då jag visste, att skolan åter tog sin början, och jag såg flickor med böcker under armen trava i väg den kända stråten, kommo tårarna mig i ögonen av saknad och tomhet. Hade jag bara haft råd att fortsätta till studenten — på den tiden ännu en lyx — och vid universitetet! —

För mig existerade alltså intet skoltvång, bara glädje och intressant, roligt arbete. Måhända berodde detta på den korta tid som tillmättes mig. Eller också voro mina värderade lärarinnor och lärare och hela Linköpings elementarskola, var i sitt slag, ovanligt intresseväckande.

ULLA LINDER.

Entusiasmen och personligheten samverka.

I DEN DISKUSSION OM VÅR TIDS ungdom, som i vinter ägt rum i en av våra dagliga tidningar, har också en ung röst, som förtjänar, att man lyssnar till den, gjort sig hörd. "De flesta, som ha besvarat frågan om oss unga", yttrar han, "ha sett saken mycket hoppfullt. Det är kanske inte så mycket att undra på. Vi arbeta ju så förtvivlat energiskt, att våra lärare ha all anledning att vara belåtna med oss. Men i alla fall förefaller det tydligt, att det är något, som de äldre sakna hos oss, eftersom vi ideligen diskuteras i tidningarna; något som *de* hade i sin ungdom men som inte *vi* ha. Har jag orätt, om jag påstår att det är entusiasmen? Entusiasmen för de stora idealen? Kommer Ni ihåg er ungdom? Det var flygande fanor och klingande spel och så — det urvattnade, bleka leende, som är det högsta den moderna ungdomen kan prestera inför idealen!"

Den entusiasmen hos gångna tiders ungdom, som den unge förf. här talar om, det är just det mest strålande minne jag har från min gamla skola. Det var särskilt under historie- och litteraturhistorietimmar, som vi fördes fram till "de bästa sekternas stora själar".

Marie Louise Gagner, stående — en liten skolflicka, som sedan blev lektor.

Litteraturhistorien hade ju på den tiden föga utrymme i modersmålsundervisningen men vår intresserade lärarinna brukade samla oss på eftermiddagarna i skolan. Då lästes Rydbergs dikter, Runebergs Kungarna på Salmis och Ibsens Kongsemnerne. För vår tids ungdom förefaller det säkert egendomligt, att sextonåringar kunde brinna av entusiasm för Eurysakes och Leontes, men för oss stodo de som representanter för en idealism, som hänförde oss. Just den omständigheten, att vår lärarinna tog eftermiddagarna till litteraturläsning, gjorde, att vad vi funno i litteraturen blev för oss som en personlig gåva, förmedlad genom hennes varma intresse.

Det är ju också en av den svenska flickskolans största sidor, att den gjort till sin och i årtionden förverkligat Grundtvigs idé att genom "det levande Ord" i historie- och litteraturhistorieundervisningen giva de unga nationella och etiska ideal. Många äro de kvinnor i vårt land, som ha sin gamla flickskola att tacka för den första grodden till de idéer, som senare blivit bärande intressen.

En annan av den svenska flickskolans vackraste sidor mötte mig också i min gamla skola, nämligen det personliga förhållandet mellan lärare och lärjungar. Kanske är det tillräckligt för att belysa detta, om jag nämner, att jag aldrig, årtionde efter årtionde, kommit till min hemstad, utan att jag uppsökt de gamla föreståndarinnorna i Holst och Witts flickskola. Många av de andra lärarinnorna stå också i kärt minne för mig, t. ex. min lärarinna i franska, som offrade timme efter timme många veckor igenom för att förbereda mig för inträdesprövning till Högre Lärarinneseminariet. Hela atmosfären i skolan var fylld av detta personliga intresse, och det var det som gjorde, att skolan trots det arbetets allvar, som präglade densamma, står ljus och glad för mitt minne.

MARIE LOUISE GAGNER.

DEN FÖRFUSKADE JULEN

av

Vagabonde

NU SÅ KOMMER JULEN, NU ÄR JULEN här...

Så sjöng man förr i världen och sjunger väl än. Fast egentligen borde visan nu för tiden tas i operastil:

Nu så kommer, kommer julen, kommer julen, kommer, kommer, kommer, julen kommer, kommer julen, kommer kommer kommer...

En oändlig aria med recitativ och orkester och da capo al fine.

För så kommer julen nu för tiden. Förebådad i det oändliga. Utan klimax.

När vi sågo julgranen med brinnande ljus och ängeln i toppen, sågo vi ett under. Ett under, som visserligen återkom varje jul, men inte oftare. Också stodo vi i andlös högtidlighet. Julgranen var en skönhetsdyn, som lyfte oss ur vardagen, en julens strålande symbol. Den lilla ängeln, som svävade i toppen och som var gjord av vax med glittervingar, var för oss en verklig ängel, liksom ljusen voro stjärnor.

Inte kan man begära att våra barn skola känna så! När ljus lysa och änglar flyga i vartenda varuhus och vart annat gathörn under många veckor, då kan inte ens ett barns fantasi få något ut av grannlåten. Det blir grannlåt, elektriska ljus och granna dockor, alls icke Betlehems stjärnor och Guds små änglar.

Vi ha banaliserat julen för våra barn. Tiden, d. v. s. människorna av i dag, har tagit sig för att spekulera i julen. Vuxna kunna kanske finna behag i denna merkantilt betonade flirt med julens ängel, men barnen låta icke lura sig. De märka avsikten, biavsikten, med alla dessa tomtar och granar och juleljus och änglar, och de bli förstämde. Man häver julen över dem och samtidigt berövar man dem julen. Granar och glitter och ljus i tonvis, det kan inte ett litet barn stå ut med! Det får vara för de storas, de glupska sensationshungriga vuxna människornas, räkning.

Det lilla Kristusbarnet i sin krubba var är han? Var är de knäböjande herdarna, var är stjärnan i den tysta natten? Var är *tystnaden*? Tystnaden som gör det möjligt att höra änglarösterna. Julhälsningen. Om frid på jorden.

Frid var det, ja! Julen har blivit en dag, då man ger varandra presenter. Då bortskämda ungar sliter och drar och ropar på mer. Då pappor grymta över, hur pengarna gå, och hur avskyvärt dyr julen är, och mammor, uttröttade, sucka "bara julen vore över".

Och slutligen är då julen över och tack för det. Barnen, som hela julen kinkat för ont i magen, börja repa sig, de dyra leksakerna äro sönder och allting återtar sitt vanliga utseende. Julen, självskhetens, *familjesjälvskhetens* högtid, är över. Man har ätit till övermått, man har ätit så man inte längre orkar se den välsignade julmaten, man har givit och fått presenter och man vet med sig, att man gjort sin plikt mot familjen och släkten till det yttersta. Det är sannerligen inte någon i släktens fel, om inte hela släkten har ont i magen!

Ena dagen har man ätit lutfisk och skinka hos farbror och faster, andra dagen skinka och lutfisk hos morbror och moster, tredje dagen o. s. v. Alltid — till trettondagen. Alltid samma mat, alltid samma kära släkt.

Och barnen gå sömniga och kinkiga om dagarna och idka julgransplundring varje kväll, för att icke säga natt. Samma skådespel varenda kväll! Eleganta barn, oändligt med godsaker, upp och nedvända våningar,

dödströtta värdinnor. Hemfärd i bilar med halvsovande ungar.

Vad är meningen med alltihop? Är det meningen att fortsätta på liknande sätt, bara ännu mer besvärligt, dyrare, pretentiösare för varje år?

Julen skall vara fridens högtid, då alla människor skola känna sig som bröder. Då lejonet skall beta vid lammets sida och blommor växa i djupa snön. Julen skall vara människokärlekens fest, inte familjesjälvskhetens. Det är inte meningen, att några skola äta sig sjuka, och andra skola sakna all julglädje.

Barnen skulle få den riktiga julstämningen, om man låte dem rusta i ordning julklappar till fattiga små, till barn, som ligga i plågor på sjukhus, till övergivna små på barnhem.

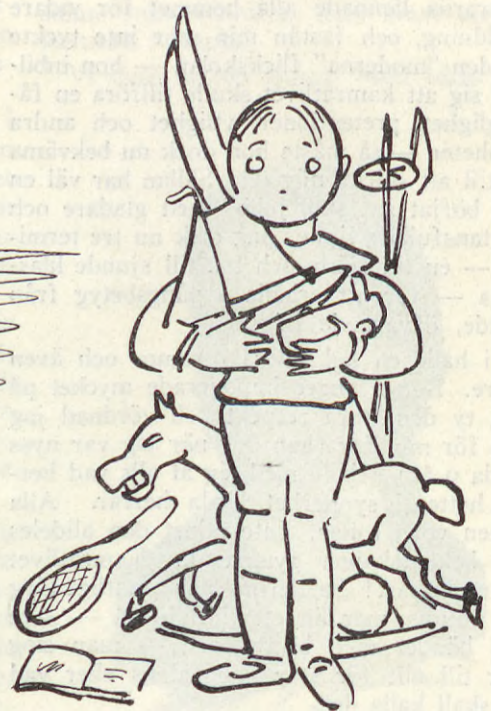
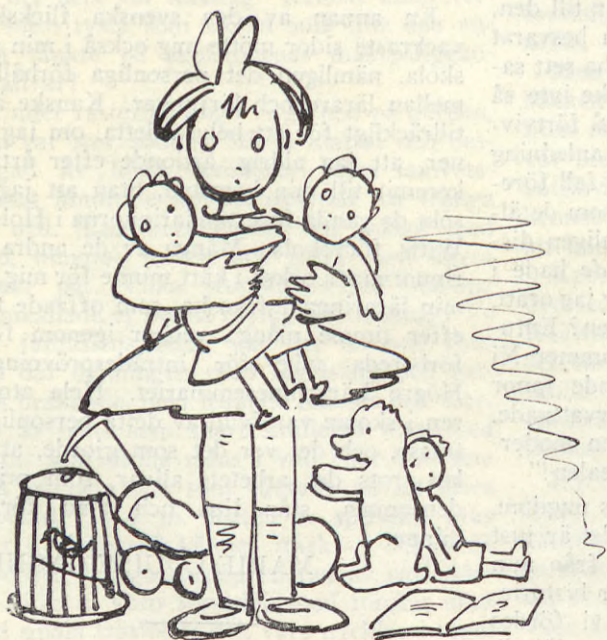
Barn äro icke själviska av naturen, det är ett misstag att tro det. Men man uppfostrar dem systematiskt till självskhet. Systematiskt lär man dem, genom alla år och dagar, att *de* äro världens centrum. (Tills en dag det hårdhänta livet ger dem en helt annan lärdom: att de äro små obetydliga stoftkorn.) Pappa och mamma älska att åskådligt visa de små att jorden är en lycklig jord utan lidande, som uteslutande rör sig om dem och deras lilla värld.

Intet barn är för litet att lära sig människokärlek. Kärlek till alla människor. Medlidande med alla lidande.

Berätta för de små, att det finns människor runt omkring, som icke ha någon julglädje och de skola brinna av längtan att få ge. Att få dela med sig.

Om hela livet för övrigt går i självskhetens tecken — *jag* och *mitt* och *mina* — så låt julen vara osjälvskhetens högtid. På den vägen finns en utveckling av julens idé, på den väg, som man nu går, finns ingen möjlighet att komma fram. Eller *kan* man ha mera granar, glitter, tomtar, änglar, presenter och mat? Utan att storkna, menar jag.

(Ill. Mollie Faustman.)

Scherf

Scherf är alltjämt det ledande världsmärket för Milanese- underkläder
FABRIKEN GRUNDAD 1847

REYMERSHOLMS KRONOLJA

JULMATEN

blir bäst och billigast, om till bakning av julbrödet, bryning av julkålen och flottyrkokning av klenäterna användes

REYMERSHOLMS KRONOLJA

Finnes att tillgå hos alla köpmän till följande priser:

<i>Sverige:</i>	<i>Finland:</i>
1/4 liter Kr. 0.65	1/4 liter Fmk 7.50
1/2 liter Kr. 1.10	1/2 liter Fmk 12.—
1 liter Kr. 2.—	1 liter Fmk 22.—

Men

TRE TORN
ALLOVER-BOTTIN

Elegant nyhet.

Helt av gummi,
med dragkedja.

"Nanette"

HELSINGBORG
TRETORN

HELSINGBORG GUMMIFABRIKS A.-B.

En välkommen
Julpresent
är koffeinfritt

KOFFEINFRETT KAFFE
KAFFE HAG
BEVÄRAR HÄLSA OCH ARBETSKRAFT

Kaffe Hag

Hushållsvågar

Äro de enda absolut tillförlitliga.

I hemmet äro de en oundgänglig hjälp vid kontroll av gjorda inköp, vid matlagning etc. Lindells hushållsvågar äro utan fjädrar och kugg rörelse, och de enda vågar vars utslag äro oberoende av varans placering på skålen. Se till att den våg Ni köper är prydlig, hållbar och tillförlitlig, se till att Ni får en från

LINDELLS VÅGFABRIKS A.-B., Jönköping.

Kunna erhållas i varje väl sorterad järn- och bosättningsaffär.

Då Ni gör Edra inköp

anlita vår välkända *specialaffär* för

KAMEROR

och alla slags fotografiska artiklar.

PRISMA-KIKARE

för teatern, resor och sport.

Begär Priskurant I.

RADIO

Kompletta mottagare och alla slags tillbehör och delar.

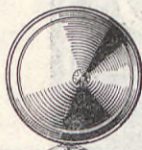
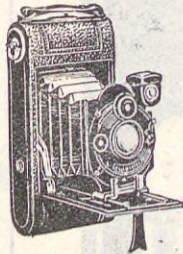
Förnämsta svenska och utländska fabrikat.

Begär Priskurant IV.

LEKSAKER

och experimentartiklar, mekaniska, elektriska och optiska, för barn och skolungdom.

Specialité: Instruktiva leksaker.

Vid inköp av foto- och radio-artiklar stå vi beredvilligt till tjänst med sakkunniga och vederhäftiga råd. Vi sälja endast kvalitetsvaror.

FORSNERS A.-B.

KLARABERGSGATAN 44 - STOCKHOLM

Naturlig skönhet

och ungdomlig charm ernås aldrig genom konstlade medel utan endast genom dagligt bruk av en verkligt god tvål.

Dentarvi

Äkta olivtvål

har visat sig besitta ett underbart välgörande inflytande å huden, och dess milda, behagliga lödder fördrages väl även av den ömtåligaste hud. Ett dagligt användande av DENTARVI giver som resultat den hy, som annars endast är ungdomen förbehållen.

I sin egenskap av ren medicinsk tvål är DENTARVI även den mest lämpliga barntvålen, och ingredienserna — finaste olivolja och lanolin — äro just den näring huden behöver för att bliva stark och motståndskraftig. Finnes i alla väl sorterade affärer. Obs! Svensk tillverkning!

Se upp för efterapningar! Äkta endast med nedanstående namn inpräglad i tvålen:

E. ROOS PARFYMERI, KARLSHAMN.

KEMISK TVÄTT SKÖNFÄRGNING

AKTIEBOLAGET
NYA BLÅ HAND
ETABL. 1858
LILJEHOLMEN

Tel.: 53 73, Sö. 334 26 och Liljeholmen 23

DEN LÄRDA KROKODILEN

av

Kruddidning

URMAKARE VIDGREN, VANLIGEN kallad Krokodilen, hade nyss slutat sitt morgonkaffe på sängen. Morgonsolen sken vänligt in på honom. Innan han steg upp, tog han spegeln på nattduksbordet och synade sitt eget tandbett. Det var en vana sedan många år, då han för första gången läste om den lilla fågeln, som pickade krokodilen ren mellan tänderna.

Vidgrens öknamn härledde sig härifrån. Han hade själv berättat den underbara sagan. Dessutom liknade urmakarn en krokodil, i synnerhet nu när han låg i solskenet och speglade sig. Gapet var välbesatt, ögonen små och plirande som om han legat och njutit i Nilgyttjan i stället för i sängen. Hela ansiktet med den starkt tillbakalutande pannan hade för övrigt något av krokodilskinnets hårda fjällighet.

Det bultade hårt på förstudörren. Vidgren hörde hushållerskan Sofi öppna och tala med någon samt förklara, att urmakarn låg och drog sig som vanligt ännu. Vidgren fick brått att kläda sig, när Sofi ropade: — Hallå däruppe!

Nere i butiken satt kunden och väntade bland alla pickande klockor. Vidgren hade aldrig sett honom förr på orten. En liten, karsk herre med ljusst, yvigt hår, stora utstående ögon och halva mustascher. Han såg otroligt uppnosig ut.

Ser ut som en albinoskanin förresten, muttrade urmakarn för sig själv.

— Urmakarn kan väl laga klockor? Min har stannat, sade den uppnosige, lösgjorde guldklockan från kedjan och räckte fram uret. Fjädern har visst gått av, tilllade han.

Vidgren svarade inte med detsamma. Det var en av hans många principer att aldrig yttra sig i otid. Det var bara åsnor, som skriade i onödan. Han synade klockan noga utvändigt. Sedan öppnade han boetterna, klämde fast luppen i ena ögat och granskade innanmätet. Han petade med ett synålsfint verktyg länge och

väl och satte balanshjulet i gång. Det gick högst en sekund. Så stannade det.

— Smuts, avgjorde urmakarn.

— Ja, men fjädern?

— Inget fel på den. Det är en av tapparna, som kroknotat också. Herrn har kanske slagit uret i golvet?

Urmakarn riktade sitt luppyklopöga mot den andre.

— Inte det jag vet, svarade denne. — Jag smällde visserligen bilen i ett träd borta vid Husum, men jag kan inte tänka mig, att det gjorde något.

— Jaså, herrn har kommit åkandes? Det är roligt att åka bil?

— Åhja, bara folk ville lära sig att köra ordentligt.

Urmakarn tänkte på uttrycket »smällde bilen i ett träd» men sade ingenting. Han sysslade intensivt med uret.

— Dröjer det länge?

— Herrn kan komma igen om ett par timmar.

— Jo, det här måtte bli månljust! Jag kanske får stanna här i natt. Jag har fått fel på bromsarna också. Och ingen människa känner jag. Var det urmakarns husa, som öppnade? Grant fruntimmer. Såna ögon!

— Herrn är kanske från Stockholm?

— Stämmer.

— Vad gör han där?

— Jag? Jag är direktör.

— Jaha, det är visst gott om direktörer däruppe.

Urmakarn såg ut att ha mycket roligt invärtes men högt tillade han bara: — det var ett riktigt finfint ur det här. Balansen är visst silver, och fjädern ser ut att vara av guld.

— Det var som tusan! Det visste jag verkligen inte. Jag bytte mig till det här om kvällen.

— Då måtte det varit av någon elektriker. Se, det får inte vara något stål i ur, som kommer i närheten av elektrisk ström.

Direktörn såg ut som ett levande frågetecken. För att visa att han inte var alldeles bakom flötet drog han till med något om att det kunde ju vara bra eftersom han hade batteritändning i bilen.

Urmakarn vände åter cyklopögat mot honom.

— Det skall vara starkare elektriska batterier, direktörn. Det är inte första, bästa lilla magnetiska fält, som ställer till oreda i klockor.

— Nähä, visst det, instämde direktörn. Han hade visserligen aldrig i sitt liv hört talas om magnetiska fält men urmakarn var tydligen en karl, som fick behandlas med respekt.

— Det är så mycket som inte kan förklaras, sade urmakarn tröstande. — Som nu med elektriciteten. Vad är det? Strömmar, säger de. Men varifrån kommer strömmarna?

— Nå, det vet väl vetenskapsmännen, invände den andre.

— Vetenskapsmännen! Jag har läst alla vetenskapsmän. De begriper ingenting. Har han själv någonsin tänkt på problemet med tyngdlagen? Inte? Nå, men han har väl åtminstone reda på att man förbränner kol här på jorden. Hur mycket tror han, att man bränner om året? Det vet han inte, det ser jag på honom. Det gör ingenting. Vi kan ju komma överens om att det är några millioner tons om året. Har han tänkt på viktminskningen i jordens tyngd genom kolförbrukningen? Nej, det har han aldrig tänkt på, det ser jag. Jag hade en professor inne hos mig härom året. Han skulle ha sin klocka lagad. Jag frågade honom om den där viktminskningen. Tror ni, att han kunde ge mig ett ord till förklaring. Mycket intressant syn på saken, sade han. Ja, se för direktörn förstår, att om jordens vikt minskas med några millioner

tons om året, måste det inverka både på rotationen, på dragningskraften till solen och så vidare. Det är en himla viktig sak, förstår herrn!

Urmakarn tittade till på honom med cyklopögat.

— Jo, naturligtvis, sade direktören. Han började bli rädd för att urmakarn var galen.

— Allt rör sig, ser herrn, fortsatte urmakarn. Det visste redan Heraklit.

Vem i Jesu namn är Heraklit? tänkte direktören. Han var kanske urmakare här på trakten förut? Ovanligt namn förresten.

— Joho, sade han bara för att inte vara tyst.

— Om nu jordens rörelse ändras genom viktminskningen, kunde man mycket väl tänka sig, förstår herrn, att lutningen mot ekliptikan också ändras och därmed även klimatet. Jag skulle nästan vilja påstå, att kolförbrukningen är orsaken till vårt försämrade klimat.

Urmakarn snöt sig bekräftande i en väldig, rödblommig näsduk och tog sig sedan en ny pris snus ur silverdosan på arbetsbordet.

Direktören vågade inte längre tala. Han var grundstudad genom ekliptikan. Han skruvad på sig otåligt där han satt.

Urmakarn fattade genast orsaken.

— Han kanske inte tycker om att höra talas om ekliptikan? Vill hellre tala om kärleken? Är han gift?

— Nej, gunås, svarade direktören.

— En skall aldrig gifta sig. Kvinnan är ett opålitligt väsen och begriper ingenting. Rousseau sade detsamma. De älska inte konst och ha inget geni. Fördärvare är de allihopa. Herrn minns väl den där hetären Thais, som lurade Alexander den store att bränna kungliga palatset i Persepolis?

Detta är förfärligt, tänkte direktören. Urmakarn är ett av dessa landsortsgenier, som luktat på allt. I sin förtvivlan tände direktören på en cigarett.

— Det är väl tillåtet? frågade han.

— Jo, det går nog an, fast jag inte håller av tobak annat än i snus. Rökning gör människan slö och dum. Vännen Nicot, som på 1500-talet var fransk minister i Portugal, gjorde inte Europa någon tjänst med att odla tobak i sin trädgård i Lissabon. Direktören vet nog inte, att vår store landsman Linné just därför gav tobaken namnet nicotiana tabacum. Nej, nej, det ser jag på honom. Nå, det är inte så många som vet det.

Urmakarn vände åter cyklopögat mot honom.

— Människorna vet egentligen ingenting, sade han. — De flesta ids inte. De lever för stunden och inte för evigheten. De letar mer efter brödkakan än efter den stora lösningen.

Med dessa visa ord tog urmakarn bort luppen ur ögat och blev till en vanlig människa. Han knäppte igen boetterna om klockan, ställde den rättgående efter stora pendylen på väggen, gnuggade uret med en sämskskinns�app och räckte det sedan till direktören.

— En krona, sade urmakarn. Jag fick sätta in en ny bit, tillade han förklarande.

— För all del, ropade direktören förtjust. Så billigt har jag aldrig fått en klocka reparerad.

— Sch! varnade urmakarn, lade fing-

ret på munnen och såg sig om mot dörren bakom ryggen.

Båda logo förstående mot varandra, när direktören tog sin klocka och gick. Urmakarn hörde hur han utanför språkade med hushållerskan. De tycktes ha roligt, ty de skrattade högt. En gång tyckte urmakarn sig höra något om »den där gamla krokodilen».

Då förvreds urmakarns ansikte och han satte sig att påta med sina klockor. Han fördjupade sig så i sina tankar, att han inte hörde hushållerskans knackningar på köksdörren. Till slut ryckte hon upp den och fräste in i rummet gnistrande röd i ansiktet: — Hur länge skall jag behöva vänta med maten i dag? Klockan är strax tolv.

— Håll sig till sanningen, Sofi? Hon är inte mer än halv än, svarade urmakarn mildt och gick ut i köket.

— Aldrig blir det någon ordning här i huset, nätterna i ända ligger han och läser och se'n ids han inte upp förrän det kommer en kund.

— Sofi skall undvika att hetsa upp sig, sade urmakarn lugnt. Hon kan bli tokig, om hon håller på så där.

— Det vore för väl, eftersom han är tokig också.

Sofi slamrade ilsket med pannorna i spiseln, innan hon fick fram matbitarna på bordet. Urmakarn tittade då och då i smyg på henne för att se, om hon visade något tecken till avsväljande, men hon såg fortfarande arg ut. Det missklädde henne inte. De stora, mörka ögonen sågo riktigt praktfulla ut under de svarta ögonbrynen. Direktören hade rätt. Hon var onekligen ett grant fruntimmer. Tänk, att jag inte sett det förut, mumlade urmakarn för sig själv.

Hans krokodilansikte lyste upp vid tanken på det fagra människoköttet, som fanns så nära till hands. Han hostade till.

— När får jag mina pengar? frågade Sofi. — Jag har inte ens så mycket att —

— Litet mer kaffe, tack, avbröt urmakarn. Han klappade kärvtänligt hennes något feta hand på bordet.

— Nej, nu har jag aldrig sett på maken! ropade Sofi och drog undan handen. — Vad har han nu läst i de dumma böckerna?

— Varför är de dumma?

Sofi skrattade till. — Kors, det märks väl på honom. Jag har aldrig träffat en dummare karl. Inte kan han äta som en människa, och inte begriper han att ta betalt. Jag hörde nog, må han tro, att han bara tog en krona av herrn i fina

— Skäms han inte, gamla Krokodil!

bilen. Han sa' mig det själv. Han skall stanna här i natt. r'el på bromsen.

— Jag hörde, att ni skrattade. Jaså, jag förstår mig inte på att äta, tog urmakarn upp. — Var står det skrivet hur man skall äta?

— Hos barons åt man bara med gaffel, svarade Sofi överlägset.

— Är hon nu där med sin välsignade baron igen? I Kina äter man med pinnar, lilla vännen, pinnar, som man håller i samma hand.

— I Kina ja, svarade Sofi med förakt.

— Hon skulle inte yttra sig nedlåtande om Kina, sade urmakarn. Där hade de hög kultur flera tusen år, innan svenskar-na blev en nation för sig. Den store Confucius —

— Jag ger sjutton i Confucius! Jag vill inte höra talas om honom mera! skrek Sofi, som nu började bli arg igen. — Jag vill ha mina pengar. Det är den sjätte i dag, och jag har ännu inte fått betalt för de tre sista månaderna.

— Vad skall Sofi med pengar att göra? Med pengarna inträdde förargelsen i världen.

— Det skall han säga! Jag behöver köpa mig nya strumpor och skor. Och litet roligt behöver man väl också i den här småstadshålan. Jag kan inte sitta här och sukta jämt.

— Sukta är inget obehagligt, vännen min. Sukta är sanskrit och betyder skön sång.

Sofi iddes inte svara. Hon sörplade i sig kaffet för att visa hur litet hon brydde sig om skön sång.

Ute i butiken hördes alla klockorna piccka. Det var inte så ofta hon lade märke till det, men nu gjorde det henne ursinnig.

— Om jag kunde begripa, varför han skall hålla alla klockorna i gång! Det låter ju som en hop höns, som pickar korn ur en bleckbunke.

— Det man inte begriper skall man inte lägga sig i. Klockorna mäter tiden. Tiden är det dyrbaraste vi har, ty den får vi aldrig igen, sade urmakarn. — Hennes fel är, att hon begriper så litet. Titta nu på den där sillbiten på assietten. Vad säger den?

— Den säger ingenting för den är död, hånade Sofi.

— Riktigt. Men om hon varit litet mer vetande, när hon rensade sillen, kunde hon sett på fjällen hur gammal sillen var.

— Hur gammal! Åh, försök inte!

— Sillens ålder ser man på ringarna på fjällen, alldeles som man ser trädens på årsringarna.

Därmed reste sig urmakarn nöjd med sig själv. Han var fortfarande obesegrad. Han betraktade henne stolt.

Sofi slukade kaffeskvätten och började duka av. Härigenom kom hon att helt ofrivilligt beröra urmakarn. Krokodilögonen glänste åter till. Han slog plötsligt armarna omkring henne och försökte kysa henne. Hon slängde honom från sig som en vante, och han dunsade ned i pinnsoffan.

— Skäms han inte, gamla Krokodil! ropade Sofi. Hennes granna ögon gnistrade.

— Jag ville bara känna efter om hon hade några läppar, sade urmakarn. Ingen

(Ill. Ossian Elgström.)

(Forts. sid. 36.)

DEN ALLVARLIGA SVENSKANS MÅLARE

CARL WILHELMSON OCH HANS VERK.

I FYRA DECENNIER HADE CARL Wilhelmson målat, då den 24 september detta år penseln föll ur hans flitiga hand.

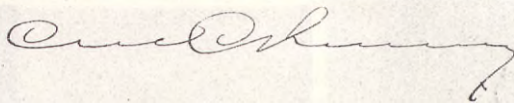
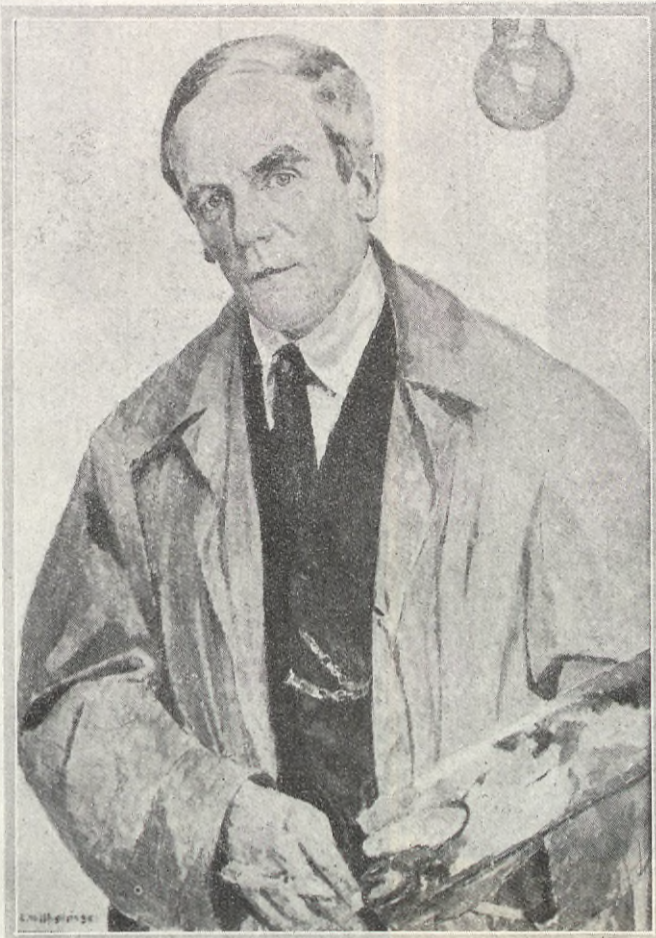
En av hans allra första stora tavlor, en av de få, som tala om det franska målningssätt, vilket Wilhelmson lika väl som hans konstnärsförbundskamrater fick något med av på 1880-talet — en målerisk mjukhet, ej minst i skildringen av vegetation och något ljust och luftigt, som icke fanns förut i svensk konst och icke i de andra länderna heller — föreställer en svartklädd bohusländsk flicka i sommargrönskan på begravningsplatsen i Fiskebäckskil, blickande allvarligt mot jorden. Strax innan Wilhelmson dog och begravs i Fiskebäckskil målade han ett självporträtt, där anletet var märkt av sjukdom och helt naturligt också bar den prägel av allvar, som hela livet igenom vilat över den fämälde, kortväxte, vederhäftige mannen.

Få svenska konstnärer ha att uppvisa en så jämn produktion som Carl Wilhelmson. Han gjorde utom Parisresan vid slutet av 1880-talet under sina senare levnadsår också grundliga besök i Spanien och i England och fann där nya motiv för sin konst, där de utländska ämnena behandlades på samma vis som de bohusländska, d. v. s. med den fläckteknik, där han ville få liv i bilden genom att sätta färgfläckarna så glest, att duken till och med lyste igenom, vilket ej sällan gav en icke önskad effekt av torrhet. En minutiös noggrannhet i teckningen, en oftast väl avvägd komposition och en noggrann beräkning av de koloristiska effekterna utmärka det mesta, som gått ur Carl Wilhelmsons hand.

Carl Wilhelmson var son till en sjöman i Fiskebäckskil och kom till världen 1866. Efter studier för Carl Larsson i Göteborg — han hade liksom denne börjat som litograf — reste han 1889 till Paris, där han vistades i sju år och studerade för de franska akademiska storheterna Jules Lefebre, Tony Robert Fleury och Benjamin Constant. Man kan knappast — om teckningens korrekthet undantages — tänka sig någon med Carl Wilhelmsons konst mera olika än deras. Sedan han hemkommit till Sverige, har han haft sitt huvudkvarter, åtminstone om sommarna, i det fiskar- och sjömanssamhälle, där han först såg dagens ljus och där han bland de bulliga än vitgråa, än lätt rodnande, av havet slätslipade klipporna målade en kärnfull, allvarlig, genom den stränga schartaunismen mycket traditionsbunden svensk befolkning. Här fanns ännu den svenska svarta schaleten, omramande även de unga kvinnornas ansikten, då de gingo i kyrkan, och här var, då det gällde de väderbitna sjömännen, dansen syndigare än supen. Men är Wilhelmson själv allvarlig, så äro hans färger åtminstone bra ofta glada. Röda tegeltak, röda färgfläckar i kvinnornas dräkter ge hans bilder, trots de allvarliga, ej sällan fula, ofta trumpna ansiktena något färgglatt av uppfriskande verkan.

Bohuslän, det gamla norska landskapet Viken, kom först 1648 från den danska mo-

Av

Carl Wilhelmson. Självporträtt.

En svensk stormålare har detta år gått ur tiden: Carl Wilhelmson. Hans personlighet och verk skildras här av d:r Carl G. Laurin, som tecknar bilden av en vederhäftig, blygsam människa och en svenskt kärnfull, äkta konstnär. Målningar av hemmet och svenska kvinnotyper dominera i Carl Wilhelmsons produktion och Iduns julnummer har på nästkommande sidor samlat några av dessa hans arbeten.

narkien till Sverige genom Roskildefreden. Det finnes mycket norskt kvar i Bohuslän. Också de vitmålade trähusen äro av norsk typ. Havet spelar här en roll, som är större än på andra ställen i vårt land. Man är ej långt ifrån Nordsjön och Atlanten. Östersjön blir dock mera ett inhav. Egendomligt nog har Wilhelmson i sin konst ett danskt drag. Hemmet har utom i Carl Larssons konst icke haft någon egentlig svensk målare med undantag av Carl Wilhelmson, och känslan för hemmet är ju kärnpunkten i det danska måleriet. Det goda fattiga hemmet, rent och tarvligt och dock fyllt med den skönhet traditionen skänker, åtminstone då en stor konstnär förvandlar sin pensel till ett trollspö, det har Carl Wilhelmson skildrat, västkusthemmet med dess nätbindande, med

vagga och dödsbädd, med arbete och allvar. Men också ur sin egen krets tar han sina hembilder, och det är väl svårt att hitta på ett bättre uttryck för det näpna allvaret, om ordet tillåtes, än den lilla flickan, som sitter och målar på en veranda i Fiskebäckskil. Han har också målat allvaret hos fullvuxna målarinnor. Det ligger något rörande, något av vederhäftig självprovning hos modellerna i Carl Wilhelmsons tavla "Målarinnor" från 1902. Det är en historietavla i egentlig mening, som uttrycker den eviga konstnärsoran över att det sköna är svårt och att livet är kort och konsten lång.

Som lärare har Carl Wilhelmson verkat först i Göteborg på Valands konstskola från 1897 till 1910 och sedan i Stockholm från 1912 som ledare av en mycket besökt och skattad målarskola.

Carl Wilhelmson tillhörde Konstnärsförbundet. Är det ej en egendomlig ödets ironi, att just denna sorts konstnärer, som av den äldre skolan ansågos tillhöra "slurvskolan", såsom en gammal sympatisk fornordisk målare på 1880-talet uttryckte sig, skulle bli alldeles särskilt vederhäftiga och allvarliga? Karl Nordström och Nils Kreuger och även Carl Wilhelmson äro sannerligen så fyllda av konstnärskravets höghet, av vikten att teckna med omsorg och att endast ge sitt allra bästa, att man från konstnärlig karaktärssynpunkt måste anse dem förebildliga. Carl Wilhelmson har gjort många och några ypperliga porträtt. Främst bland dessa

är kanske bilden av den svenske kärnkarlen, gruvmannen, mineralogen, affärsmannen och människovännen Hjalmar Lundbohm, Kirunas skapare och välgörare, en varm och energisk beundrare av Konstnärsförbundets konst. Lugn styrka lyser från hans rödlätta, rödskäggiga anlete, som blickar fram under den svarta hatten med stora brätten. Karaktärsfullt i högsta grad är porträttet av Wilhelmsons konstnärskamrat, bildhuggaren Christian Eriksson, där den store småväxte skulptören står så tvärsäker i sin gråa linnerock.

År 1907 utförde Carl Wilhelmson med konstnärinnan fröken Eva Bonnier som mecenat en stor väggmålning för Stockholms Posthus. Den framställer lastningsarbetet vid Skeppsbron. Wilhelmsons färger äro ljusa, friska och glada, men en viss tyngd, en viss tafatthet, en känsla av att livet främst är möda och plikt, omsorger och sorger, kort sagt något allvarligt ligger över så gott som allt vad han skapat. Det är som ett minne från det schartauniska Fiskebäckskil, som dröjer kvar över hans konst. Något av fasthet och monumentalitet utmärker nästan alla hans tavlor. Hans skisser ha ofta ett behag och en delikatess i färgen, som göra dem, som konstnärerna säga, "roligare" än de stora tavlorna. Men i allt, som Carl Wilhelmson har utfört — kanske med undantag av de sagomotiv han också försökt sig på — ligger det, som det först och främst är fråga om i liv och konst — äktheten.

DE ALLVARLIGA SVENSKA KVINNORNA

ETT URVAL UR CARL WILHELMSONS KONST.

Gårdens dotter. Göteborgs museum.

Målarinnor. Thiels galleri.

I lanthandeln. Nationalmuseum.

Målade flicka på veranda i Fiskebäckskil. Tillhör fru Berta Wilhelmsen.

Ung flicka på Fiskebäckskils kyrkogård. Tillhör fru Berta Wilhelmsen.

Porträtt av min syster. Nationalmuseum.

Trött. Nationalmuseum.

HARPSPELET I GRAVEN

av

Mathilda Wättholm.

OM SOMMAREN ÄR DET FULLT av badgäster i den lilla sjöstaden, men om vintern blir där stilla. Sommarrestaurangen stängs, badhuset är stängt, parkerna stå avlödade och öde. Men barnen leka ju som vanligt, de strömma ut ur skolhuset middagsdags, vilket mitt i vintern betyder skymningsdags, och många ta vägen över kyrkogården intill kyrkan, som ligger mitt i staden.

Det vill säga, den gamla kyrkogården, vilken inte mer begagnas för jordfästning, och inte på länge begagnats. De äldsta gravkorsen där markera inte ens mer någon kulle, utan stå bara rätt upp ur gräsmattan eller snöfällan, en sorts gammaldags prydnader, kuriositeter, och i de flesta fall frågar ingen mer efter dem, som vila därunder. Ty de som en gång stodo dessa nära ha ju själva i sin tur gått bort, eller lämnat orten och glömts, liksom de glömt, och till och med deras barn och barnbarn äro skingrade i världen.

Till ett enda av de gamla gravkorsen ett stort järnkors, konstrikt utsirat med smide från något av traktens åldriga järnbruk, knyter sig dock en legend, och staden har omsorgsfullt bevarat denna enda. Det finns väl inte något av de små husen i staden, där inte den historien någon gång trängt in, upplivats en eller annan mörk vinterkväll och berättats för nya lyssnare. När barnen ila från skolan över kyrkogården, komma de ihåg den, och är det stormigt och svart och brusar särskilt styggt av vågor från stranden eller himlens vindar, så skyndar man på stegen och aktar sig för att stanna. Endast de djärvaste våga höra efter, om det som sägs kan vara sant, nämligen att

ur den graven ibland skulle höras en vild och sorgsen musik, en klagande låt liksom av slag på harpa.

På korset i fråga läsas namnen Elvira och Mathilda Wättholm. Övernamnen synas två förgyllda händer omslingrande varandra. Det är tydligt att detta gravmärke restaurerats eller underhållits bättre än de flesta andra, och det är inte förvånande, ty släkten Wättholm har förblivit bofast i staden sedan över hundra år, och ehuru den numera har sin familjegrav på den nya kyrkogården utåt landsvägen, har man fortsatt att helighålla de två systrarnas sista vilorum. De skulle varit farfars systrar till numera 80-åriga kapten Wättholm, på sin tid skeppare på stora hav, i dag pensionär och en av stadens äldste.

Och systrarnas historia är följande:

En vinter, vintern 1811—12, skulle en främmande sjöfarande, tysk eller fransos, eller möjligen spanjor, efter seglationstidens slut ha kommit att ligga några månader i staden. Kommunikationerna landsvägen voro på den tiden värre än värst. Själva stora körvägen till Nyckeln, som nu är ändstationen för en av länets viktigaste järnvägar, var ofta knappast alls trafikabel. Stor och allmän fattigdom rådde ju efter sista bedrövliga finska kriget, och med vägreparationer fick anstå som med mycket annat. Förmodligen fattade emellertid främlingen tycke för den blygsamma småstaden och han hade tagit kvarter just precis i Wättholmska gården, en av

stadens mest välbyggda, den gången ägd av en garvare.

Någon glädje rådde ej över garvarens hem. Hans ende son hade måst gå ut i kriget och hade kommit helskinnad igenom det, visserligen, men när trupperna skeppades hem till Sverige igen, blev han med på en av de öppna pråmarna, vilka under bister kyla blevo liggande på själva Stockholms ström, härjade av lömsk farsot, och där folket lämnades att dö som flugor — en skandal utan like. Och bland de andra strök då även unge Wättholm med.

Det är troligt att främlingen höviskt uttryckte sitt djupa beklagande, och säkert är att han höll till godo med bostaden, trots han kommit till ett sorgehus. Två undersköna flickor bidrogo att göra honom vinterkvarteret angenämt.

Elvira Wättholm var då inte fyllda tjuguar, blek och av en växt, på vilken verkligen kunde tillämpas uttrycket liljestängel, med svarta lockar, och så skön, att menigheten en söndag i kyrkan upphörde sjunga ingångspsalmen, när Elvira, något försenad och med litet högre färg än vanligt på liljekinderna, trädde in. Hon hade varit så över all beskrivning intagande att allt förstummats. Men den två år yngre Mathilda var inte mindre tjuvande, och hade systrarna inte levat i en så avsides landsända, skulle väl ingenting mindre än grevar, kanske prinsar giljat till dem och de snart kommit upp till stor ära och härlighet, sådan var allmänna meningen.

Den sjöfarande främlingen gav sig inte ut för att vara någon greve; men ingenting talade emot att han kanhända företog sin verkliga börd. Hans later voro

Gubben stirrade med sina åttio års hela visdom på den unge mannen, och Lydia sade stelt och fast:

— Jag har hört spelet själv.

På den saken kunde inte svaras, i varje händelse inte genom bestridande. Ge upp hela sin ställning, baserad på akademisk bildning, kunde inte heller skolläraren, och försvara den hade varit en grovhet. Lydia hade hört harpospelet ur farfars-farfaderns systrars grav och därmed nog om den saken. Skolläraren rodnade, grep efter sitt glas, stälpte i sig sista skvätten och reste sig, tackande för en angenäm afton. Men gubben Wattholm hade nu hämtat sig från sin överraskning och gav ynglingen ett grundskott, innan han släpptes:

— Du är säker i korken, du, lilla skolläraren, sade han, men det finns mycket som du inte ännu är vuxen.

Lydia lät detta underbetyg passera. Hon tänkte på hur hon redan tänkt på att själv berätta den vackra och sorgliga historien för den tjänstaktige och vackre unge skolläraren, och medan hon flitigt sysslade i kök och källare, hade hon känt hur just denna historia, av vilken hon genom sin härstamning nästan var en del, skulle föra honom och henne litet närmare varandra. Han skulle inte kunna undgå att bli gripen och rörd — och kunde man annat? Vilka heta tårar hade hon inte själv som barn ljutit över de två systrarnas öde.

Men skolläraren hade inte brytt sig om graven alls!

Han tyckte henne med ens så långt borta som på andra sidan jordklotet. Han tog godnatt och gick, och Lydia låg den kvällen länge vaken.

Nästa dag såg hon honom inte, men mot veckans slut var vedlären tom, och hon tog morskhets till sig och kallade på honom som vanligt.

— Jag kunde tänka mig det, sade han.

— Vilket då, tänka sig?

— Att veden måste vara slut.

Och han såg ut som om ingenting hänt.

Det kom en ny söndag, och varför skulle den hyggliga karlen inte bjudas in på kaffe med dopp igen? Han tackade glatt, han kom, han doppade och tömde kakkorgen, och farfar Wattholm drog sina vidunderliga historier och till sist, vid sista toddyn, drog han åter den om de två systrarna. Gubben var litet svag i minnet och kom inte alltid ihåg vad han berättat eller inte berättat förut. Och denna gång var skolläraren klok nog att tuga och bara nicka och se intresserad ut. Den förflutna veckan hade lärt honom en del.

Lydia satt med nedslagna ögon och såg ut som om hon hållit andan. Och på det viset gick allt bra.

III.

Men på måndagen varseblev Lydia ge-

nom fönstret att skolläraren gick förbi i sällskap med lotsen Ålands dotter. Lydia och lotsdottern hade varit skolkamrater och läskamrater och nära vänner i alla år. Ingen av dem hade systrar, men de hade varit som systrar för varandra, det hade de sagt varandra och lovat att aldrig ha hemligheter för varandra. Men det högg till i Lydia när hon fick se skolläraren skratta åt något den andra sade, och det for igenom henne att de kanhända tillsammans ginga och gjorde narr av harpspelet.

Den dagen var det fint väder, sol, svag ostlig bris; skolläraren hade skjutit pälsmössan något bakåt, hans panna var bar. Lydia såg hur vackert ögonbrynen stodo som två mörka streck mot den vita pannan, och hur ögonen glimmade och lyste under de vackra ögonbrynen. Lotsen Ålands dotter hade plats på Handelsbankens avdelningskontor i staden, och banken stängde tidigt och sedan var fröken Åland fri; medan Lydia hade bestyr hela dagen. En och annan har det sannligen bra bekvämt ställt för sig i tillvaron, medan andra... tänkte hon litet bittert.

Lydia gick till vedlären, men den var halv ännu, och hon lät locket falla igen med en skräll.

På aftonen kom skolläraren av sig själv in i salen, där hon satt och lagade farfars ylletröja, och han undrade om det vore möjligt att han framdeles kunde få inackordering i maten hos Wattholms.

— Åtminstone frukostar.

— Är det inte bra på hotellet? frågade Lydia.

Jo, inte var det precis dåligt, men han förlorade tid på det myckna gåendet mellan rummet och skolan och hotellet, små avstånd visserligen, men —

Lydia sade:

— Ja, men promenera, det hinner ni ändå.

Skolläraren sade att han tyckte mycket om att promenera, men det skulle vara en riktig promenad.

— Jag såg att ni var ute med fröken Åland i middags, sade hon. Det blev väl en riktig promenad?

— Ja. Och en mycket trevlig ung dam. Mycket glad.

Då kunde Lydia inte hålla sig:

— Hon tror väl inte på harpspelet, hon heller? Nu längre, förstås.

— Jag vet inte vad hon tror. Vi talade inte om så allvarliga saker.

— Ja, någon inackordering kan det nog inte bli av, emellertid, avslutade Lydia och vände bort ögonen. För det skulle bara bli prat i staden.

Det hade den oskyldiga skolläraren inte tänkt på. Han teg och började bli orolig för att han återigen blamerat sig. Det utgick från Lydia någonting hemlighetsfullt, som sade honom att så var, och han kände sig rätt olycklig.

— Det var längesedan jag fick nöjet göra fröken Lydia någon tjänst, försökte han komma på rätt köl igen.

— Ska det vara ett nöje, det?

— Mycket stort, svarade han.

Efter de slutorden hade Lydia en lugnare afton, och nästa dag knackade hon på skollärarens dörr:

— Jag har talat med farfar och kandidaten får gärna äta hos oss. Alla måltider. Ska man ändå laga för två, kan man laga för tre.

Inte tal om prat i staden mer.

Det gick en vecka eller två igen. Skolläraren passade punktligt tiderna och betalade för sig en gång i veckan. Han åt som en varg, men det beredde bara Lydia glädje, ty snål var hon inte, och så tyckte han väl om hennes matlagning, och det var ju smickrande. Och en afton gick hon över till Ålands.

— Vi har skolläraren i maten nu, sade hon till sin väninna och förtrogna och valsyster.

— Han är trevlig, svarade system. Glad och trevlig och så bra som han ser ut. Jag är alldeles förtjust i honom. Och du?

— Jo, för all del.

— Sitter han inne hos er om kvällarna?

— Ibland så.

— Men han har mycket arbete, säger han.

— Naturligtvis, svarade Lydia stramt, naturligtvis har han mycket arbete. Han har sin examen att tänka på.

De två flickorna tittade åt var sitt håll. Några Elvira och Mathilda voro de inte och brunno inte över allt annat av lust att offra och glömma sig själva. Livet kunde vara besvärligt nog ändå, det var att söka levebröd och framtid, som man ingenting visste om, mer än att ingen annan ordnade den för en.

Tämligen snart reste sig Lydia för att gå hem igen.

Flickan Åland sade och höll kvar sin gäst ändå ute på förstubron.

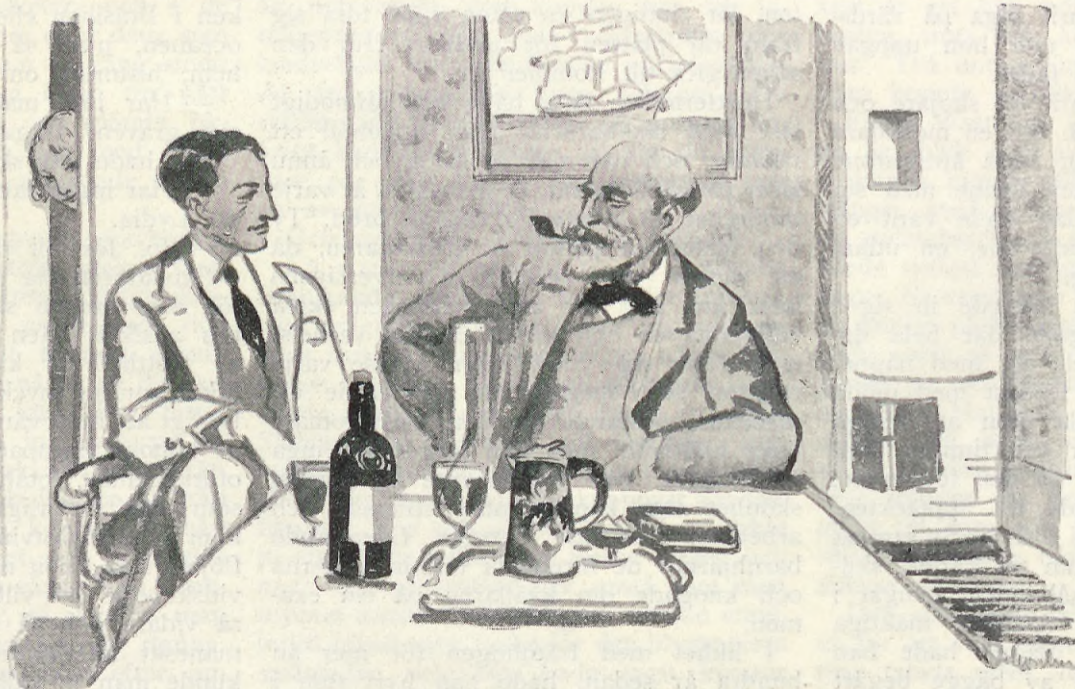
— Hans vikariat här är slut nästa termin. (Som om inte Lydia redan vetat det.)

Och hon propone-

rade: — Jag kommer snart till dig och tar handarbete med mig, så vi får träffas riktigt.

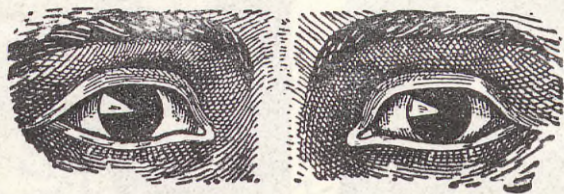
— Välkommen, sade Lydia, och annat

(Ill. Torsten Schonberg.)

— Du är säker i korken, du, lilla skolläraren.

(Forts. sid. 40.)

MAZETTIS

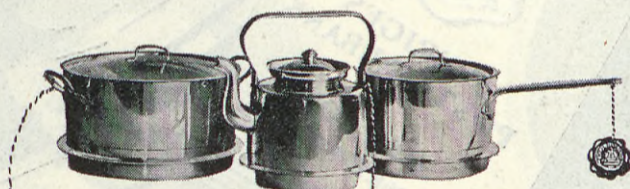
CHOKOLAD

och

ÖGON-CACAO

delikat - kraftig - hälsosam

HÖGSTA NÄRINGSVÄRDE - LÄMNAR INGEN BOTTENSATS

I 320 jular

Kronan och sigillet
garantera kvaliteten

har hela svenska
folket kunnat ko-
ka sin goda mat i
grytor och pannor
från

Skultuna

Sen

Nu vet jag vad jag skall önska till julklapp!

Naturligtvis ett presentkort från Twilfit,
Nybrog. 11, ty då kan jag från Stockholms
finaste och mest välsorterade specialaffär
få utvälja:

En stilfull morgonrock eller ett
elegant garnityr.

En vacker complé eller combination.

Ett förtjusande nattlinne.

En välsittande corselett, korsett
eller höfthållare.

Ett par eleganta strumpor eller
handskar.

Telefon: 758 53   **TWILFIT**   Nybrogatan 11
758 54   **STOCKHOLM**

Pris kr. 3:—

Cloettas

nya

Nermans-kartonger

med sitt läckra innehåll
äro alltid en välkommen
julgåva.

Pris kr. 2:—

Tag det rätta — tag Cloetta

RES VINTERTID TILL VÄRMLAND OCH DALARNE

Där finner Ni snö och rika tillfällen att idka vintersport av alla slag.

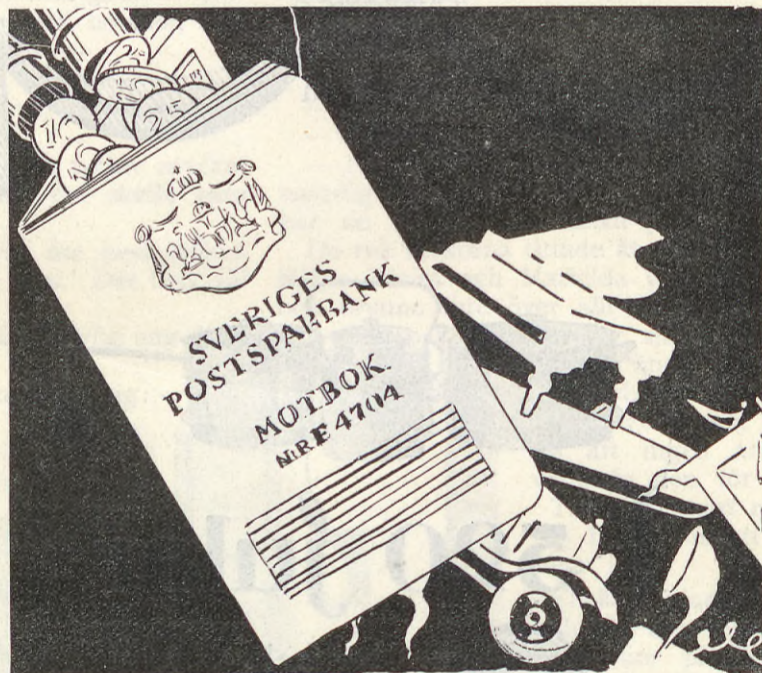
Lämpliga uppehållsorter äro *Skillingsfors, Koppom, Sunne, Torsby, Molkom, Filipstad, Ludvika, Leksand, Rättvik, Mora, Älvdalen* m. fl. platser, alla med goda hotell.

Rämshyttan och *Logården* (vid Ryggen station) med sina skidstugor äro lämpliga utgångspunkter för skidsportens utövare.

Bekväma förbindelser med *Bergslagsbanans* tåg, vilka medföra restaurang- och salongsvagnar.

Direkta vagnar framgå:

Göteborg—Falun—Gävle; Stockholm—Ludvika—Falun—Mora;
Göteborg—Ludvika—Stockholm; Stockholm—Krylbo—Rättvik.

Tag vara på småslantarna!

Om Ni regelbundet spar alla tio- eller tjugufemöringar, Ni får, i en postsparbankens

FICKSPARBÖSSA

har Ni, förr än Ni tror, ett litet kapital.

På alla postanstalter när Ni postsparbanken, landets största och bekvämaste sparkassa.

Ränta 4 %

T R E D I K T E R

Av

Soderman

Vårblåst.

I min dröm ser jag än hur Askrikefjärden
med vita gäss mellan holmarna går
och hur båten vid bryggan rycker och slår.
I min dröm är jag ännu tio år
och kung av hela världen.

Men världen är bara en stuga i backen,
en strandbit, ett badhus, ett hallonsnår
och en liten lekkamrat med ett hår
som för alla väder och vindar står
gloriegult kring nacken.

När jag vaknar är världskungen utan
länder.

Jag ser ingen båt, jag ser inga spår
av stugan och flickan med solskenshår.
Jag ser blott ett vresigt vatten som går
grått mellan gråa stränder.

Och jag fryser och knäpper min rock och
bockar
mig fram i blåsten så gott jag förmår
— men den blåsten är tung av en fjärran
vår
och den blåser igenom alla år
och alla knäppta rockar.

Facit.

De skildes i ungdomens sköra,
vanskliga år
och möttes igen för att göra
hösten till vår.

Vill du ha det hela härnedan
summerat rent?
Först var det för tidigt, och sedan
blev det för sent.

Stillhet.

Rykte och ära, släng den
narrkåpan när du vill.
Att blåsa upp sig för mängden
hör histrionerna till.

Den gud jag längtar att dyrka
har aldrig haft något namn.
Stillhet, du stora kyrka,
samla oss i din famn.

Helig, allmännelig är du,
de heligas samfund på jord.
Stillhet, stillhet, när lär du
oss gudstjänsten utan ord?

VEM ÄR VEM BLAND JUBILARER? EN PRISTÄVLAN

1.

2.

3.

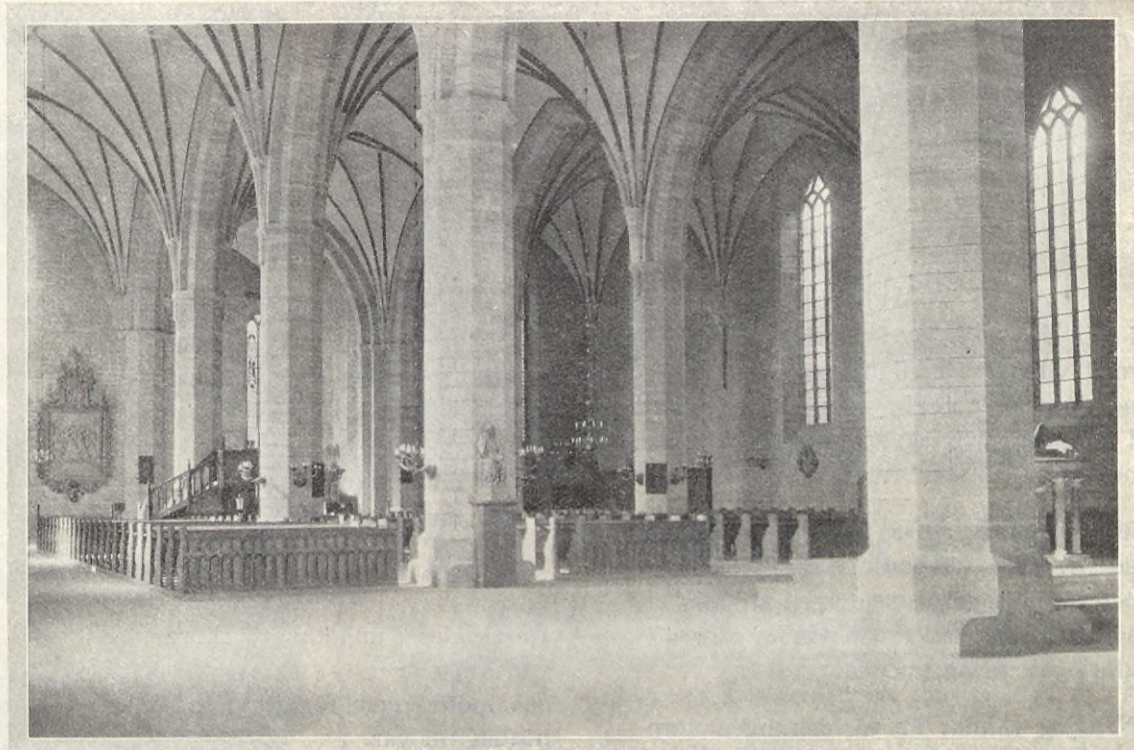
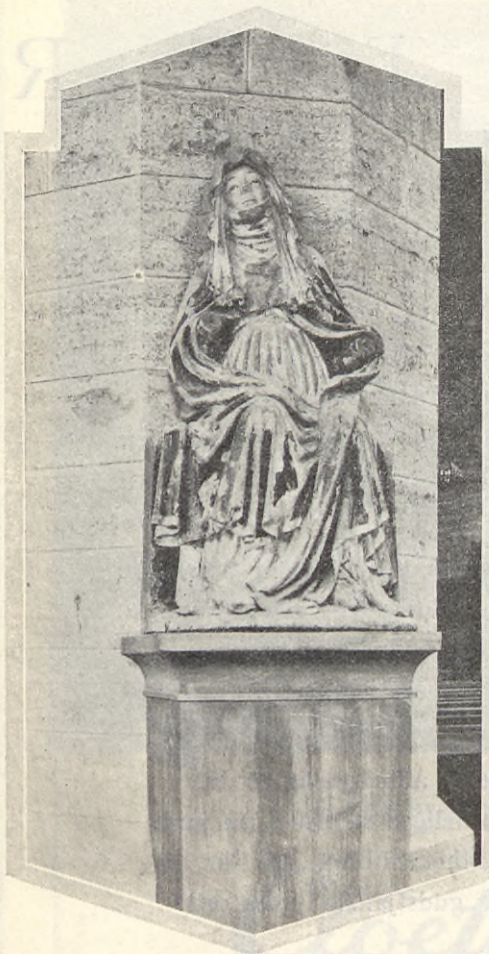

4.

1928 har varit ett jubilarernas år, var och varannan månad har man med pomp och ståt firat något berömt "födelsedagsbarn". Naturligtvis kunna alla räkna upp jubilarerna, men kinkigare blir det kanske att känna igen deras konterfej från barndomens år. Därför har Iduns julnummer samlat ihop några berömda jubilarers barndomsporträtt för att ge läsekretsen en liten julnöt att knäppa. Här ses på bilderna fem berömda jubilarer i barndomsåren, nu gäller det att ta reda på vem som är vem bland dem. Till ledning meddela vi endast att två födelsedagsbarn äro damer. 25 kr. erövrar insändaren av först öppnade rätta svar i pris. Svaren skola insändas före den 1 jan. 1929 till Iduns red. under märke: JUBILAR.

5.

T. v.: Birgitta, träskulptur av Lübeckmästare, 1420-talet. — T. h.: Vadstena klosterkyrka.

Spunnen tid som går igen

NÄR DEN HELIGA BIRGITTA STIFTADE sin klosterorden, skedde det under sådana förutsättningar, att kvinnornas självständighet framförallt i praktiska ting kom till ett särskilt starkt uttryck. Den Helige Frälsarens orden skulle bli »en ny vingård till Vår Frus ära, i vilken Guds vänner, män och kvinnor, skulle verka samman. Maria och Johannes stodo ju samman vid foten av korset, och Kristus gav henne åt honom till moder.» Marias moderskap betonas speciellt, emedan systrarnas inflytande i klosterangelägenheterna skulle vara större än brödernas. Och vidare heter det: »Systrarna skola vara sextio och ej flera. De skola hava präster, vilka dagligen skola sjunga mässan... Och de skola vara fullständigt skilda från systrarnas kloster och hava en gård ensam för sig, i vilken de skola bo, och från gården ingång i kyrkan.» Abbedissan blev stiftelsens verkliga överhuvud.

Först efter många svårigheter lyckades Birgitta i Rom inhämta påvens tillstånd till Vadstenaklostrets grundläggande. Den högsta kyrkomyndigheten var i grund och botten föga tilltalad av tanken på att nunnor och munkar skulle leva inom samma klostermurar, och mer än en gång, sedan anläggningen var fullbordad, gav påven uttryck åt sina bekymmer i detta avseende.

Naturligtvis kom dubbelklosterprincipen att inverka på stiftelsens rent yttre gestaltning. Och Birgitta sörjde själv för att byggandet av hennes kloster inte skulle komma att ske efter godtyckliga planer. Liksom hon satte sin personlighets prägel på det inre ordenslivet, bevisade hon sin

Det arkeologiska forskningsarbetet i vårt land har bedrivits med synnerlig livaktighet och framgång under de senaste åren och bragt i dagen många intressanta fynd. Amanuensen Bertil Bertelson skildrar här arbetets senaste resultat i Vadstena.

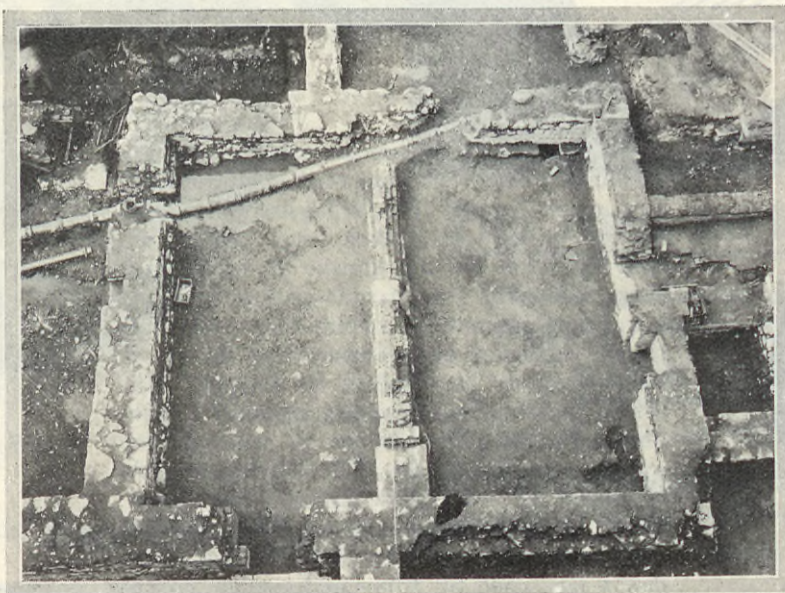
klartänkthet i praktiska ting genom att utfärda ganska noggranna bestämmelser även för Vadstenaklostrets rent arkitektoniska utformning. Men det är dock tydligt att uppenbarelserna med byggnadsföreskrifterna tillkommit i skilda repriser, ty på vissa punkter finner man motsägelser, som inte gärna kunna bringas i överensstämmelse med varandra. Och avfattningen är ej heller alltid sådan, att meningen utan vidare är klar. Emellertid överlämnades klosteranläggningens detaljerade gestaltning i många fall naturligtvis åt byggmästarna själva. Birgitta var ju ej heller vid något enda tillfälle närvarande under byggnadstiden, och då anläggningen 1430 stod så färdig, att den

kunde högtidligen invigas, hade Birgitta i många år varit död.

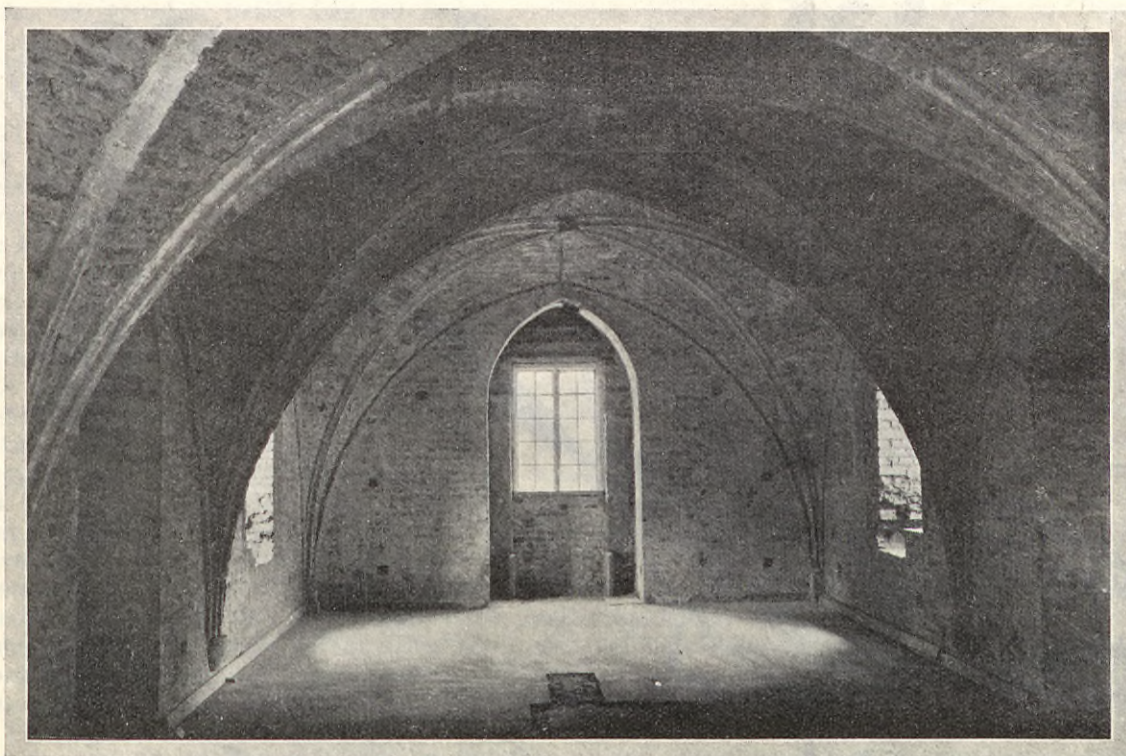
Birgittas inflytande var emellertid ingalunda slut i och med hennes död. Tvärtom levde minnet av hennes storslagna personlighet kvar ute i Europa och blev allt mera uppmärksammat, ju flera dotterstiftelser Vadstenaklostret fick på olika håll ute i världen.

Klosterkyrkan i Vadstena står ännu idag som det märkligaste monumentet över Birgitta och hennes livsgärning. Den ståtliga byggnaden är av dominerande betydelse för stadsbilden. Det karakteristiska höga taket med sin takryttare döljer tre i alla avseenden lika stora skepp. Den gemensamma höjden i hela kyrkan, den s. k. hallkyrkoprincipen, åstadkommer en sällsynt vid och harmonisk rumsverkan, som ytterligare förstärks av de kraftfulla pelarna. Kyrkans kor ligger enligt Birgittas egna bestämmelser mot väster. Där

fanns under klostertiden brödernas kor och högaltaret, medan systrarna fingo deltaga i gudstjänsten från en läktare vid östgaveln, där också det för birgittinerkyrkorna typiska Madonnealtaret hade sin plats. Varken bröder eller systrar hade rätt att beblanda sig med den världsliga menigheten, som hade tillträde till huvuddelen av kyrkan, vilken medelst jerngaller särskilt avgränsades från munkkonventets område. I äldsta tid var kyrkorummet föga utsmyckat. De synnerligen talrika altaren, som voro upplåtna dels åt klostrets egna präster, dels också åt »världsfolkets» präster, bidro dock helt visst till att skapa en tavla av omväxling och skönhet. Under tidens lopp försågs seder-

Talehuset för munkar och nunnor sett från kyrkans korvind.

T. v.: Munkarnas nyligen restaurerade kapitelsal. — T. h.: Den s. k. Sköna Madonnan, skulptur från 1400-talet.

De nyaste fynden i Vadstena berätta om Birgittas hela klosterorganisation

mera kyrkan med träskulptur och andra dekorativa inredningsföremål, av vilka en hel del finns kvar än idag. Och då stadens ursprungliga församlingskyrka, Sankt Per, för drygt hundra år sedan övergavs och fullständigt ersattes med klosterkyrkan, överfördes också till den senare en del värdefulla föremål, som alljämt äro bevarade på den nya platsen. I få svenska kyrkor ha under senare år nedlagts ett så fruktbringande arbete på en vacker uppordning av de dekorativa inventarierna, som fallet varit just i Vadstena. Professor Andreas Lindblom, Nordiska Museets styresman, har vid ett par tillfällen handhaft ledningen av detta arbete, nu sist i samband med vissa förändringar, som blevo en följd av att kyrkan försågs med värmeledning. Den omfattande turistström, som årligen besöker Vadstena och dess sevärdheter, har också för klosterkyrkans vidkommande undergått en oavbruten ökning. Men uppmärksamheten har varit stor även från annat håll. Så har bl. a. för staden Lübecks räkning på senare tid utförts kopior av några utomordentligt värdefulla medeltidsskulpturer av lübskt ursprung.

Norr och nordväst om kyrkan ligga två hus, som ursprungligen tillhört nunnekonventet men numera efter flera genomgripande förändringar äro upplåtna åt hospitalet. Och i sydväst finns en sjukhusbyggnad, som från början tjänat munkarna till sovstuga m. m. Mellan detta hus och de båda i norr belägna utbreder sig väster om korgaveln ett område, som för några få år sedan var en

vacker och välskött plantering men nu visar ett skenbart virrvarr av framgrävda murar och andra byggnadsrester. Här har sedan 1926 pågått en systematisk grävningsundersökning, vars resultat nu i det närmaste kunna överblickas. En ren tillfällighet gav anledning till de sedan så omfattande arbetena. Då den ovannämnda värmeledningen på våren 1926 skulle införas i klosterkyrkan, blev det nödvändigt att utföra vissa schaktningar för vatten- och avloppsledningar. Därvid påträffades murester, som inte fingo spolieras. Under försöken att kringgå dem blev det tydligt, att ruinområdet hade en anseelig utsträckning. På riksantikvariens initiativ igångsattes då en noggrann undersökning, som dragit ganska märkliga följder med sig, ty under den sista sommaren hava arbetena huvudsakligen varit inriktade på att konser-

vera de blottade ruinerna, så att de för framtiden kunna bli bevarade i ett både instruktivt och tilltalande skick. En måttfull vegetation skall mjuka upp det hela och undanröja känslan av hård och kall stenöken. Att det överhuvudtaget blivit möjligt att på detta sätt i Vadstena skapa en ny sevärdhet bland de många förutvarande beror till allra största delen på det frikostiga intresse, som genom Birgittastiftelsen visats från enskilt håll. Och utan riksantikvariens Curmans personliga initiativ och stimulerande intresse torde företaget aldrig på allvar kommit att upptagas till prövning.

Genom de företagna undersökningarna har det bl. a. varit möjligt att konstatera planen för de byggnader, som haft sin plats på gränsen mellan de båda konventsområdena. Det är klart att förbindelsen mellan nunnor och munkar ej helt fick hindras, men den måste ske under vederbörlig kontroll. De båda områdena skulle skiljas från varandra med en hög och tjock mur, säger Birgitta. Och i direkt samband med denna mur skulle omedelbart väster om korgaveln byggas ett s. k. »talehus», avsett att inrymma två rum, ett för vardera av konventen. Det har visat sig, att man i stort sett följt Birgittas föreskrifter. Särskilt intressant har det varit att iakttaga spåren efter några öppningar i den vägg, som åtskilde talehusets båda rum. Där ha tydligen funnits två talgluggar, försedda dels med galler, dels också med luckor att öppna inåt nunnornas sida. Bredvid dessa glug-

Detalj av den gång, som förband munkarnas sovstuga med brödrakoret i kyrkan.

(Forts. sid. 40.)

Salen med nio fönster

TRUMMOR OCH REVELJPIPOR, fältkanoner och tyska klockspel ljödo icke längre i hans öron; det var tupparna, som väckte honom om morgonen och en svensk och lantlig trästapelsskälla, som kallade honom till aftonbön. Sådant vin, som han hade druckit i stora klunkar ur stormhatten, eller vattnat gräset med, satte nu endast färg på hans varma kryddvatten, när allting gick i vardagslag, och även till högtid måste öl och mumma fram och lägga den goda grunden. De mörka kvinnfolken som lett och blinkat mot honom ur trossvagnar, i tältgator och från soliga balkonger voro bara lika många minnen och knappast det; ibland gled de ihop till ett enda sådant, så att han andligen talat ruskade på sig och obstinat såg bort därifrån, någon enda gång kunde det också hända, att han tog fram ett särskilt av dem och lät det blixtra till, svaja och svänga på sig inför de gamla kamrater, som sökt upp hans bord och bänk.

Men en vår blev hanegället ofta överflödigt därför att han var vaken dessförinnan, en vår tog aftonölet slut för honom, långt innan tankarna ville gå sin stadiga gång till sängomhänget. Han, Christoffer Ikorn, gamla karlen inpå fyrtio? Satt han fast i drömmeriets snaror, där han inte suttit förr? Ja, svarade han sig själv, och ett skamset ja. Han, krigsbussen med vänstra armen styv av ett lod, som barberarn icke kunnat lossa, han, som redan kände giktens förpostfäktning? Trodde han, att han kunde ställa ett nitton års hjärta till freds? Ja, men ett tacksamt ja. Han som satt sig ned i byn med avsked som kapten och tänkte plöja uppländsk lera och ör på sin nyinköpta gård Gåsevad? Tänkte han nu ge sig ut i det föraktade och fruktade äktenkapet? Ja, svarade han till slut och ett högtidligt ja.

När kapten Ikorn så blivit ense med sig själv, dröjde det icke länge om, förrän han stod i salen på ryttmästarebostället i en av de närmaste socknarna, ty

av

Brit Spang

där bodde den trollkvinna, och hennes namn var Ebba Rosenhök. Där låg vårlyuset in som två smala mattor genom fönstren och enriset på golvet skiftade färg däri och blev spädgrönt, men i vrån låg det mörkt som bara vinterplocket. Värden steg ut från bordet, gästen steg upp från dörren och enriset krossades och doftade under stövlarna. Strax därpå låg hatten med den långa högtidsplymen på bordet och kapten Ikorn satt i karmstolen och hyste föga tvivel om en lycklig utgång.

Det dröjde en anständig stund, innan han kom fram med sitt ärende, men när han grep sig an därmed skedde det utan krus och hederligt.

»Gåsevad är ett och ett halvt hemman krono med aderton tunnors utsäde och nödortftig äng. Jag har ock ett tämmeligt mulbete och skog till mer än hägn och vedbrand, en humlegård på sextio stänger, två rå och rörs torp och ett torp på utmarken och så en skvaltkvarn som går höst och vår. Det är så när allt jag har att säga om gården. Vad beträffar reda silvret så är det ju icke så mycket myntat, men av råvaran har jag några rätt rara saker i skåpet och kistan. Påviska bilder, det är sant, men jag är nu icke rädd för sådant, sen jag såg det på nära håll, och min bror kan lova — ha ha ha — min bror kan lova jungfru Ebba så visst, att inte skall hon komma i ett kloster för det.»

De skrattade åter båda, men friaren fick en plötslig känsla av att han skämtat något fritt. Han såg på alla dörrar men ingen av dem stod »på glänt», alltså hade hon icke hört honom. Men ryttmästaren trodde, att han ville ha ett brått besked och en trolovningskyss, och började höra

sig för om morgongåvan. Visserligen var Ebba icke i tur att lovas bort, ty där fanns en äldre dotter, som ingen ännu frågat på, och visserligen var Christoffer Ikorn något för stor och grann i plymen för den försiktige och sparsamme ryttmästaren, men han var dock en tapper och ärlig man och efter krigstider får man icke vara för granntyckt på friare. Ryttmästaren kunde egentligen vara rätt belåten, men man skulle bara icke skina upp för fort varken vid hästköp eller brudhandel, det visste den erfarna ryttmästaren.

Det tog alltså åter en rundlig stund innan Ebba kallades in. Hon stod mitt i det ljusa enriset, som hakade sig fast vid hennes kjortelfäll. Som hon hade suttit mycket inne och vänt den vintern, var hon blekare än vanligt och när nu mössans utstående vita snibbar genomströmmades av dagern tycktes hon Christoffer Ikorn både luftig och späd. Men medan hon neg tänkte hon och lyckades vara allvarsam därvid, att det var som hon alltid märkt: han hade väl krusat hår och en fasligt stor näsa. Han däremot tänkte i en stark hjärtklappning:

»Hon är olik alla andra. Hon är alldeles särskild. Se på hennes hår! Det är ju lent som dunet på en liten gul kyckling. Se på hennes kinder. Om det finns något skärare så är det en Guds änglavinge. Hur skall jag — hur skall jag, fattig, syndig människa — — —?»

Och han stod så rak, som han hade stått under guldäpplesfanan, och så allvarlig, att ryttmästaren skildes från honom med betydligt höjd respekt.

Ritten hem till Gåsevad gick i klara solskenet och när kaptenen steg över sin tröskel fann han sin boning både mörk och låg. Manbyggnaden var gammal, byggd av trä i en våning; och där voro icke många rum, där någon kunde stå och låta håret skina i en flod av dager. Den kvällen bestämde sig Christoffer Ikorn för att bygga en sal åt sin brud och eftersom han hellre stoltserade över än

under sin förmåga beslöt han att bygga en sal med nio fönster.

Nästa vecka lades stenfoten till en stor tillbyggnad vid husets södra gavel, stockväggarna växte raskt med varv på varv och takstolarna spände sig däröver. Företaget följdes med undran i socknen. Mest förvåning väckte de nio fönstergluggarna, tre åt öster, tre åt söder och tre åt väster. Men arbetarna på bygget förklarade, att alla, som varit med mot katoliker och jesuiter hade sett så mycket av otygens gärningar att de väl behövde mer ljus och rum än andra för att icke bli mörkrädda mitt på dagen. Det kunde man också tydligt se, ty runt hela landskapet byggdes det på just de slott och gårdar dit någon storman vänt hem. Hos den menige soldaten spökade gudnås varken silverhelgon eller guldpåvar och hos honom räckte det med ett sotat kors över fönsterhinnan mot den onde och hans anhang, men här skulle det bli flera blykors i varje glugg och rutorna voro redan beställda hos en mästare i Stockholm.

Till trolovningsfesten stod salen färdig så när som på dessa rutor. Vid det dignande gästbudsbordet i svärfaderns gård svarade Christoffer Ikorn sålunda på en leende fråga: »Den är ämnad åt dig. Den skall bli din frustuga.»

»Som det är bruk i Tyskland», sade hans trolovade och med en glädjerodnad höjde hon sin låga bägare med moselvin. Han såg henne doppa sina läppar däri, hon var så nätt på det, ty moselvin var dyrt. Då tänkte han med blygsel:

»Har jag icke sett dem sitta i ring kring vinfaten och ragla på renarna? Nej, Gud förlåte mig, som tänker på sådant nu, när hon sitter vid min sida och än har ögonhåren uppåt som en baldakin och än nedåt som en förlåt. Så sirligt hon äter av maten, fastän den är så hjärtans god och rivande med både saffran, muskot och kanel!»

Och hans svärmor såg på dem och märkte den blick som vilade på dottern och hon tänkte att i den mågens händer var det lätt att vara fågel och svårt att vara björn.

I salen med de nio fönstren, grönskiftande som ett skogsvättne, blåskiftande som en sommarbrunn, stod bröllopet.

Resvagnar kommo på sina tunga hjul, dånade mot stenarna, knakade i vagnremmarna, svängde och stötte i krökar och gupp. Där sågo lockhuvuden fram under lädersuffletterna, brudens systrar och väninnor skrattade med silversnören om håret. Där drogo röda näsor tungt in sommarluft och damm, brudgummens kumpaner slumrade till över färdpluntan. Där åkte Christoffer Ikorn hem från kyrkan som en gift och fångad man. De kommo under täta äreportar och hälsades av de gröna löpyramider, som viftade vid grinden med hundrade vimplar och band. På en liten läktare i nya salen stämde flöjter och jägarhorn upp sin taffelmusik och rådjurssteken bars in vid en fanfar.

Det var lika många rätter vid middagen som bruden fyllde år, men skälarna kunde ingen räkna. När Christoffer Ikorn väl kommit över morgonruset tålde han mer än någon annan dagen ut. Han drack och gjorde alla sina gäster rätt besked men blev inte så talför ändå mot sin unga brud. Ebba Rosenhök tyckte sig

tvärtom märka att han ofta hejdade en tanke som ville ut i ord, och vid sådana tillfällen snurrade han upp sina mustascher än högre, som för att ge sig tillförsikt, men kastade samtidigt en sådan blick på henne, som om det varit tillgift han mest behövt. Hon märkte det en gång och två gånger och så kom det sig att hon begynte tänka litet allvarligt på honom.

Det var så med Ebba Rosenhök, att hon egentligen icke alls velat ha den brudgum hon fått. Men eftersom hon ingen annan ville ha heller och var mitt i själva »nittonspritten» kunde hon taga allt på skälmavis. Det hade också icke varit svårt när alla sex systrarna hos ryttmästaren stuckit sina huvuden ihop i ett skratt över friare och bröllopsdagar. Men nu blev hon redan litet betänksam. Nu satt hon i ett främmande hus, såg föräldrar, syskon och kusiner för sista gången på månader kanhända och bredvid sig mannen, som skulle ersätta dem. Och ivrigt grep hon sitt glas och drack dem till allesammans utan att tänka på att spara.

Skåderätten och duken byttes om och det sattes fram en vit gräddgröt övermålad med små runda honungskakor. Eftersom den var ny för bygden hälsades den med jubelrop och handklappningar och brudgummen strålade upp, ty det var han som fört receptet hem från utlandet och hans gamla fältkock hade lagat den mitt för näsan på den eftersände pastejbagaren från Uppsala. Han lade själv för åt bruden och tallriken fick en vit och svällande råge. Men bruden satt och lekte med sin sked, och plockade ut alla de honungskakor hon fått och lade dem i en rad tvärsöver det vita, det varnade kapten Ikorn. Med ett leende som om han tänkte säga henne en kärvänlighet böjde han sig mot henne och hon såg upp förvåntansfullt med skedbladet höjt liksom redo till ett skämtsamt hot och försvar. Det behövdes intet försvar. Kapten Ikorn vände sig bort igen, ropade till, höjde sitt glas mot någon och drack i botten med ett drag.

Fru Ebba satte skeden i gröten och smakade betänksamt på den. Det tycktes på hennes ansikte som den icke varit vad hon väntat. Under hennes ögon lågo honungskakorna orörda i rad som ett halsband av dukater på en vit hals, men det var ingen som gav den liknelsen åt henne, därför att den hade blivit bortgiven flera gånger förut. Vad var det för ett underligt slumpens gäckeri att hon skulle sitta där och leka just på det sättet? Om hon icke varit så olik alla, så hade hon sannerligen varit lik ett par andra, tänkte Christoffer Ikorn, och han skålade och drack.

Det blev eftermiddag och kväll. På gårdsplanen stod en stång med en papperslåda överst; den var listigt behandlad med olja och inuti försedd med ljus, vilka tändes i skymningen, och se, då lyste på alla sidor brudparets målade namn, omgivna av änglahuvuden, som hade stora, spända kinder, ty alla dessa änglar blåste utan bröst och lungor mycket kraftigt i trumpet. Då sprakade tjärtunnorna, ekade bröllopsskotten, brummade nyckelharporna och gårdens folk dansade på sanden.

Men i den högtidsklädda dagligstugan dansade Ebba Rosenhök med sin allvar-

lige brudgum och sedan med var och en av de manliga gästerna. Bland dessa fanns en ung släkting, som hon och hennes systrar kallade »röda kusin», emedan han var likt rödmolen i hår och hy. Han var en sprätthök men en skämtare tillika och hade bytt många glada ord med jungfru Ebba förr i världen. Nu var han ganska ostadig på benen och sade intet mera än:

»Det var en tyster herre, du fått. Tar han inte rus, den karlen? Vad är det för en, som Gudslånet ej biter på?»

Detta var endast lösa ord, utslungade i ett dåligt ölsinne och måhända också i någon liten svartsjuka, men de ledde henne ännu längre in i förundran över maken. Så slutade den kvällen så egendomligt att hon var olik alla för honom och han olik de flesta för henne utan att den ändå var en riktig lyckodag.

Kärleken är ibland en så egenvillig gud. Det är troligt, att han hela natten satt på sängtaget med hakan nedborrad i handen och kände pilarna sticka sig i ryggen.

Sommaren skred fram i sin fulla prakt, och salen med de nio fönstren hade solsken var stund på dagen. Fru Ebba hade sin vävstol mot öster, sin nejlikeväxt i kruka och sin stare i bur åt södersidan, men framför det mellersta av de västra fönstren stod hennes brudkista med trohetens symbol, de två förenade händerna, i snideri på locket.

När Christoffer Ikorn red ut i ottan, kunde han höra vävbommen dunka därinne eller också en visa, som gnlades över ett broderi; det var trygga och trevna ljud, som gjorde honom väl till mods. Ibland gick han också förbi gaveln, när hon gav staren middagsmål, och när han då såg henne smärt och blek bakom det gröna glaset och med fågeln höjd på handen, tycktes hon honom som en syn ur en visa, och han kände sitt hjärta fyllt av nya ord, aldrig sagda av mansläppar, aldrig hörda av kvinnoöron förr. Det gjorde honom mycket lycklig att tänka på den stund, då han skulle säga henne dem. Varför valde han då icke någon av de många aftnar då hon låg på knä på brudkistan och såg på solnedgången över viken? Ack, i detta röda sken strålade hon av en så glödande skönhet att ömheten och vördnaden undanträngdes därav och medan hon tycktes alldeles glömsk av hans närvaro och med halvöppna läppar drack av detta purpursken och fylldes av en hemlig trolldomskraft, gick han med stormsteg över golvet bakom henne; och han svor än över folket, än över hästarna och än över den fattiga jorden, vars stumme son han var.

På detta sätt var hans hjärta fyllt av henne dagen ut, och den solljusa salen omfläktades än av trevnadens genier, än av skönhetens och poesins gudar och än av självplågeriets bittra andedräkt.

Men om natten drömde kapten Ikorn, att svarta ögon sågo in genom sparlakaken; och omkring hans säng stodo plötsligt alla som hetat Kätchen och Gretchen och dessutom den lilla »Mädelmein». De hånade honom allesammans och sade: »Är du lycklig? Är du nöjd? Har du icke snart funnit ut vad du skall säga henne? En sal har du byggt åt henne, men du tiger. Du kysser henne godmorgon och godnatt, men du tiger. Vad skall hon tänka och vad skall hon tro? Vad tror

du själv, min käre, gamle fula och onda kapten?» Men den lilla »Mädelmein», som varit den listigaste av allesammans vände sig dessutom till de andra och tillade: »Men om han icke nu har nya ord, vita ord som silver, röda ord som hjärteblod, nya, nya, då är det bäst, att han funderar ännu en tid, tills han finner dem.» Då upprepade de andra: »Fundera, fundera!» och de skrattade och sparlakanen föll ihop; när han slog upp ögonen rörde de sig ännu, och vem vet, om det kom sig av draget ur spjället eller om en hand nyss hade släppt dem ur sitt grepp.

Om morgonen kunde det sedan hända, att hans unga hustru smög sig intill honom och bestämsamt knäppte alla de små trådknapparna i rocken från hakan och till midjan. När hon vid dessa tillfällen också knöt tovsarna under hans krage, satte han hakan mer än nödigt högt och blev så stående hela den omsorgsfulla hjälpen ut. Det är omöjligt att veta om hon väntade, att han skulle hitta på att fånga de dröjande händerna mellan hakan och bröstet eller tacka dem på något annat sätt. En gång frågade hon dock med en suck:

»Du har mycket att tänka på?»

Han jämkade på halslinningen, drog upp hakan och satte ut underläppen. Mycket ovanför henne kom svaret:

»Ja, jag måste fundera. Tror du inte, att en karl som jag — att han — att jag har något att fundera på?»

Hon svarade ett oväntat kraftigt och bestämt »Jo!» och vände sig bort, men han översköljdes av ett kallt raseri mot det osynliga tvång, i vilket han vändades, och han grep ridspöet på hyllan och svingade det genom tomma luften i slag på slag. Hon väntade utom räckhåll — han fick verkligen blott en starkare känsla av att hon väntade. Plötsligt rörde hon på sig, närmade sig, kom in under den vinnande svingen. Han böjde armen, höll den lyftad, och hon gick rakt under den. Med blicken mätte hon höjden till ridspöet, och det var, som om hon blott mätte höjden av sin makt. Åter var ögonblicket som en guldring, som i kastleken snuddar vid värjans yttersta spets. Skulle han fånga upp den eller skulle den glida av igen? Men han flyttade över ridspöet i andra handen, såg ned och mumlade: »Det är ett dåligt spö, det är bräckt, det sjunger inte som det borde.» Och han bröt det i två stycken och gick ut.

Så försvann ännu ett tillfälle, ännu ett ögonblick, som kunde slutit dem båda inom sin rund. Så föll den guldringen för oskicklighetens skull; och fastän fru Ebba länge såg i golvet, såg hon den visst ej för sina fötter heller.

Kärleken är ibland en stolt och fåfäng gud. Det var han som tog guldringen och han satte den omkring pilarna i sitt koger; den höll dem tillsammans i en enda knippa och även om han velat gick det nu icke att lossa någon enskild mer. »Ett enda skott då men ett mästarekott», sade kärleken bestört och för att lugna sig

satte han sig att gunga på varpen i vävstolen. »Det här ser ut att bli långrandigt», mumlade han medan bom och trampor slamrade; men det kanske var om väven han talade.

Det var icke alla, som försummade sitt spel som kapten Ikorn. Där kom besök till gårds, där kom den kusin, som systarna Rosenhök en gång i sitt övermod, sina löjens rikedom givit öknamn för hår och hy.

»Röde kusin kommer», sade kapten Ikorn med en glad nyhetsmin.

Fru Ebba hörde nog på fastän hon teg; men röde kusin, som skämtade, fick alla hennes snabba svar som förr i världen.

»Ja, i dag har han rest, den där röde kusin», sade kapten Ikorn, och det var ju överflödigt att bara nämna en sådan sak.

Men fru Ebba svarade ändå på de onödiga orden:

— »Wie schön du bist...»

»Det är ett galet namn, som inte skulle brukas. Röde kusin! Han är inte mera röd i ansiktet än du och inte stort rödare i håret än jag. Om det var jag, som hittade på det, minns jag inte, men var det så, har jag ånger för det nu.»

»Jag minns knappt, vad han har för ett döpelsenamn, den där!» utropade kapten Ikorn; och hans hy beslog henne inte i ringaste mån med något dåligt ömdöme.

En dag i augusti lät kapten Ikorn leda fram hästen och lade två av de förgyllda helgonbilderna i sadelfickan. Medan han långsamt drog på sig ridhandskarna sade han:

»Är det något du önskar dig hem från Stockholm? Jag skall ned och göra upp med glasmästaren och andra, som haft med bygget och med bröllopet att skaffa.»

Fru Ebba såg upp och såg ned flera gånger i en blixtrande rad, som hon gjorde när hon blev glad eller överraskad; i

varje blinkande bytte hon sammet mot gyllenduk, karduanstinn mot pärlringar och plymer mot spetsmanschetter. Med ett väl dolt leende väntade Christoffer Ikorn på hennes svar och under tiden tog han sitt nya ridspö från hyllan.

Och se, då varsnade fru Ebba plötsligt ingenting annat än detta spö och med en stolthet som पोste upp över minnet av en förödmjukelse förklarade hon, att hon icke önskade sig något. Kapten Ikorn red bort med dessa avskedsord och det nya ridspöet sjöng över den jagande hästen.

Men på Gåsevad var det dystert och tyst. Det var ingen som gnolade och ingen som visslade och ingen som gick med stormsteg genom rummen. Där fanns heller ingen, som såg på solnedgången; det hade verkligen aldrig funnits någon som tagit sitt nöje därifrån. Men när röde kusin red upp på gården nästa dag, grymtade kocken som ett gammalt vildsvin och fru Ebba skrattade och ropade till välkomst och staren härmade honom länge efteråt.

Röde kusin frågade: »Hur länge blir han borta, din tyste herr kapten?»

Hon svarade, att hon icke väntade honom hem den kvällen.

»Då finns det plats för min häst — och för mig», sade röde kusin och såg fru Ebba i ögonen men hon blev icke varken förvirrad eller allvarsam, och det var ett gott tecken, fastän icke för den som tänkte så.

Gäststugan på gården stod färdig sedan skymningen, sängen var bäddad och nattöl stod inställt på bordet men röde kusin dröjde sig kvar i salen med de nio fönstren. Staren somnade i sin bur, och när ljusen till tre lampetter buros in, reste sig fru Ebba och bredde en duk över gallret, för att icke skenet skulle väcka honom. Men för fönstren sattes inga dukar, och salen lyste över slätten likt en jättelykta under lindarna, där sommarens fulla lövverk rördes av en tung, ljum vind.

När Christoffer Ikorn kom ridande såg han på långt håll detta sken, och han saktade sitt galopp till trav för att ännu en gång hinna genomtänka sitt hemkomsttal. Nu visste han nämligen vad han skulle säga henne. Under denna deras första skilsmässa hade avskedsförtretet snart drunknat i en stor längtan till henne och under den gångna natten hade han äntligen funnit några nya, vackra kärleksnamn, som voro hennes, ensamt hennes. Men då han ändå tyckte, att de voro alltför nakna och uppriktiga, hade han satt dem i ett tal, format av balettrepliker och verser ur bröllopskväden, och när nu dessa i sin tur sammanhöllos av ett sådant språk och talesätt, som han brukat i sina högkvartersrapporter, är det inte att förundra sig över, om kärleksorden gingo där fram likt fångar i en lysande men fientlig här. Ja, där leddes de alltså och för att något icke skulle undslippa och glömmas, måste ordningen vara fullständig, leden utan luckor, marschen nog-

Finnes hos
A/B Sidenhuset, Sthlm,
m. fl. ledande affärer.

MIGNON
Charmeuse
silkeunderkläder

För damer som
fördrå något extra

A.B. NORRKÖPINGS TRICOTFABRIK
Alb. Westerholm

Finnes hos
A/B Sidenhuset, Sthlm,
m. fl. ledande affärer.

grann och lugn — kapten Ikorn måste repetera. Under tiden gingo hovarna lätt över gräsgården, över sandgården; kapten Ikorn hade hunnit fram både med talet och sin takt. Han steg av, högtidlig, och väckte en stallpojke, som tog hand om hästen.

Det var det egendomliga med salen med de nio fönstren, att allting där gick med sols. Röde kusin hade stått lutad över väven vid sitt första besök, nu hade han hunnit så långt att han satt med fru Ebba på brudkistan. De talade lågmält med varandra, men så är det med vissa samtal, att sänkes rösten, sänkes också hörseln, och de hörde icke att någon gick därutänför. Röde kusin höll fru Ebbas hand, och han lekte, att han gjorde en ring åt henne av kyssar runtom längfingret. Fru Ebba såg ned på hans böjda huvud med en så spotsk min, att den omöjligt kunde gälla honom. Den kanske i stället gällde några stormsteg, som aldrig stannat där vid brudkistan, och en förväntan, som stirrat sig blind mot långa, långa solnedgångar.

Kapten Ikorn kom upp vid gaveln och såg dem i det första fönstret. Då blev just ringen färdig, och röde kusin höll upp och betraktade den vita handen. Kapten Ikorn såg på sin hustrus ansikte före allt annat. Det var sådant, att han måste tro, att ingenting hänt, och han tog förvirrad ett par steg vidare.

Men som det är sagt försummade röde kusin aldrig ett spel, och han begynte utan stor tvekan med armbandets. Kapten Ikorn stod då i det andra fönstret, och han såg alla länkarna, som trycktes kring handloven och låset, som knäpptes på insidan mycket omsorgsfullt. Då drog fru Ebba åt sig handen, men detta märkte icke åskådaren, ty han trevade som blind mot stockväggen igen. Det hade blivit svart för hans ögon och kallt kring hans hjärta och nu strömmade blodet till huvudet med en mäktig stöt. Tankarna tycktes virvla däri, väldiga, tunga och dock maktlösa som stockar i en fors. Han kom emellertid fram till det sista fönstret och stödde sig mot fönsterfodret.

Ridhandskarna hade skrapat mot timret, men röde kusin hörde ingenting, därför att det fanns så många andra smycken till i världen: örhängen och halsband och bröst Kors i en kedja. Fru Ebba hörde heller ingenting, ty hon reste sig i en plötslig känsla av att leken gick för långt. Röde kusin sprang också upp, men fru Ebba behövde icke värja sig. En ruta i det sista fönstret krossades. Det skedde med ett dovt krasande ljud, ty kapten Ikorn hade tjocka ridhandskar. Åter en ruta! och en till! Glaset yrde inåt golvet, fru Ebba drog andan så att hon ryggade baklänges därvid, men röde kusin såg sig om efter värja och hatt. Nu slogs det andra fönstret in, lika vilt

och ändå ordningssamt som det första. Skärvorna röko över väven. Det dova ljudet naglade fast fru Ebbas fötter vid golvet, hennes händer vid bröstet, hennes blickar på tyget, som glittrade av glas.

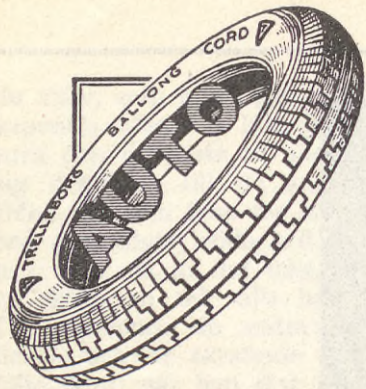
Röde kusin hittade värjan, som han spänt ifrån sig vid brudkistan. »Var är min hatt?» skrek han med gäll ångeströst, ty pistolerna hade han i sadelhölstret och han kunde icke veta var den galningen därute hade sina.

Ett gavelfönster kom nu i tur, och staren skrek och flaxade i buren, under ett regn av skärvor.

»Kom, Ebba! Det här är så, att därkistan» — — — röde kusin överröstades av klang och kras igen. Han vågade icke vänta ett ögonblick längre; med håret rufsigt av draget sprang han ut i förstugan. Där stod kocken, den ende av gårdens folk, som icke gått till sängs.

»Jojo!» sade han bara. »Jojo!» Fru Ebbas kusin sprang förbi honom och bad honom sedan draga i det röda ställets eviga och förbannade våld.

Men i salen med de nio fönstren stod fru Ebba mitt på golvet. Det var redan fullt motdrag därinne, och ljusen slocknade i lampetterna. Bakom brudkistan fanns ännu ett fönster helt, men medan hon stod där och hörde röde kusin rida bort, slogs även detta i stycken, vilt och ordningssamt, och de finaste bitar- (Ill. Aina Stenberg-Masolle.) (Forts. sid. 40.)

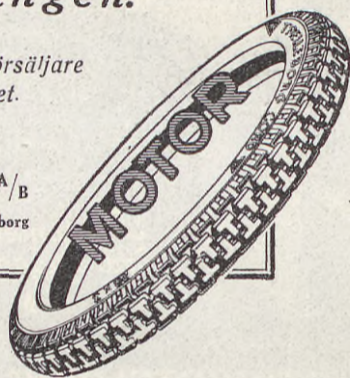
TRELLEBORG CORD

är ej dyrare än andra ringar.
Överträffas ej i slitstyrka och
elegans. Den benämnes därför
även av erfarna bilägare

*den svenska
kvalitetsringen.*

*Erhålles hos gummiförsäljare
över hela landet.*

TRELLEBORGS GUMMIFABRIKS A/B
Stockholm TRELLEBORG Göteborg

Hvemödrar!

*Ku - tui Jul
använda vi*

*Lithografens
julemsor*

*Lithografens
läitpapper*

*Lithografens
fätpapper*

LITHOGRAFISKA AKTIEBOLAGET
NORRKÖPING

*Per: Lisa du, den där far-
bror'n går miste om
något riktigt gott.*

Lisa: Hur då, Per?

*Per: Jo, han kan inte äta
Kooperativas smörblan-
dade margarin för han
är en snögubbe.*

IDUN 1929

ETT GOTT ÅR I GOTT SÄLLSKAP

"SÄG MIG VILKEN TIDNING DU läser och jag skall säga dig vem du är" — den gamla refrängen gäller mer än någonsin i denna travestering, eller hur? Vi äro alla noga med vilka vänner vi välja men minst lika viktigt är det att en god tidskrift läses i vårt hem. En tidskrift som har god ton, som förmedlar väckande tankar och som ger fin och angenäm förströelse.

En sådan tidning vill Idun vara, framförallt riktande sig till kvinnorna och hemmen. Redan från sin första början fick Idun hederstiteln Damernas egen och under ett nu över 40-årigt målmedvetet arbete har tidningen också vetat att all konkurrens till trots hävda sin rangställning. Ty med bibehållande av sin stil och sina förpliktande traditioner står Idun i livligaste kontakt med den nya tiden och sätter som ett av sina främsta mål att vara en pålitlig och intressant ciceron i tidens företeelser inom litteratur, konst, sociala problem, kvinnofrågor, hem, hushåll, sällskapsliv och moder.

Kasta en blick tillbaka på Idun under 1928 och se hur tidningen har sökt fylla de anspråk, som vi tro att en kultiverad dam ställer på sin tidning. De bästa pennor ha medverkat i Idun — det bleve för långt att uppräknat dem alla, låt oss bara nämna några, såsom: *Anna Branting, Anna Lenah Elgström, Anna Margret Holmgren, Selma Lagerlöf, Gertrud Lilja, Berit Spong, Marika Stjernstedt, Julia Svedelius, Alma Söderhjelm, Lydia Wahlström, Elin Wägner, Annie Åkerhielm, Prins Wilhelm, Bo Bergman, Daniel Fallström, Tor Hedberg, Carl G. Laurin* m. fl.

I det bekanta märket *Vagabonde* har läsekretsen funnit en krönikör som i varje nummer med personligt temperament och klar stil kåserar över veckans händelser — Iduns krönika är alltid ett ord i rättan tid, som man med spänning väntar, som man diskuterar och citerar. *Vera v. Kræmers* kåserier

Gustaf Ullman.

återkomma också regelbundet och ha erövat vänner landet runt. På modeavdelningen har Märthaskolans direktis grevinnan *Marg. von Schwerin* fört spiran med sina instruktiva artiklar, hushållssidan har redigerats av Gunillaskolans i Uppsala föreståndarinna *Anna Schenström* och på handarbetsavdelningen ha *Brita Lidbäck, Julie Wener, Ida Sellman* (Feminas direktis), *Ebba Sal-*

Prins Wilhelm.

wén m. fl. medverkat. Litteraturen har följts av *Gurli Hertzman-Ericson, Gustaf Näsström* m. fl.

Aktuella frågor ha rappt fått sin belysning av initierade pennor och till tävlingar av olika slag, i handarbete, teckning, fotografikonst och skriftställer, har läsekretsen inbjudits.

Einar Nerman.

År 1929

ämna Idun följa samma program och tidningen har glädjen att se samtliga sina medarbetare under 1928 fortsätta sin medverkan i spalterna — ett meddelande, som säkert skall hälsas med tillfredställelse av hela läsekretsen och som ger det bästa förhandsbetyg för det kommande året. Men till allt detta bjuder Idun en rad intressanta nyheter.

Prins Wilhelm

har sedan flera år tillhört Iduns medarbetare och under det kommande året blir Idun den enda veckotidning, som får äran av hans uppskattade artiklar.

Einar Nerman

den bekante konstnären, berättar i en artikelserie med teckningar ungdomsminnen från sina första steg på konstens törnbeströdda

stig och presenterar många kända figurer i svenskt kulturliv. En verkligt rolig konstnärskrönika, som utan tvivel kommer att väcka stor uppmärksamhet.

Gustaf Ullman och Vera von Kræmer

äro två högt skattade författare, som Idun förvärvat för sin följetongsavdelning. Det blir två nya svenska originalromaner av deras hand. Gustaf Ullmans roman om en ung man och hans öden i den svenska landsorten börjar i det nya årets första n:r. Vera v. Kræmer för sina läsare in i modern stockholmsmiljö, där det varken fattas "familjeflickor" eller "självförsörjande".

Flera nyheter

har Idun dessutom löfte om. Bl. a. kommer den berömde författaren till "Svenska folkets underbara öden" d:r *Carl Grimberg* att i några artiklar skildra romerska kvinnors underbara öden och för sin memoaravdelning har Idun löfte om artiklar av en känd svensk societetsdam, som ännu icke vill avslöja sin anonymitet, samt av *Fanny Wilamowitz-Moellendorff* och *Adolf v. Krusenstierna*.

Trots sitt gedigna och dyrbara innehåll och sin förnäma utstyrelse hör dock Idun till vårt lands billigaste tidskrifter — prenumera-tionsavgift för helt år kr. 15:— och för praktupplagan kr. 17:—. Och i denna prenumeration ingå tillika Iduns ståtliga julnummer samt Iduns vår- sommar- och höstnummer i trefärgstryck.

Starkt rustad på alla fronter möter alltså Idun det nya året och med tillförsikt går Damernas egen ut till sin läsekrets i medvetande om att ingen möda skall lämnas ospard för att uppehålla Iduns höga nivå och med varje nummer erövra nya etapper mot ett bättre resultat. Iduns redaktion har alltid tänkt högt om sin läsekrets och den kommer att fortsätta därmed, allt tal om allmänhetens tilltagande smakförflackning till trots.

Vera von Kræmer.

I tusentals och åter tusentals svenska hem är Idun en god vän, därom vittnas i många uppmuntrande brev från läsekretsen till redaktionen — "med Idun som sällskap träder helgen in i hjärta och hem", så lyder ett av dessa vitsord. Hellre än självberöm överlämnar Idun till den svenska allmänheten dessa ord, som borga för att 1929 blir ett gott år i sällskap med Damernas egen.

IMPROMPTU TILL SVEN TRÖST

EN HITTILLS OTRYCKT DIKT AV OSCAR II

Du log med alla, sjöng om allt,
Hvar ton var djupt ur hjertat gången,
Ett hjerta aldrig armt och kallt,
Och det var klang, var lif i sången
Och si din lek var snilletts lek;
Ditt löje öppet, utan svek,
Var Gratiens ej Satyrens.

Du svärmat på Sorrentos strand,
Drömt i dess grottor — drömmar ljufva —!
Dig lockat svarta ögons brand
Och tamburin och mogen drufva;
Ack ja, du klara stjerne-natt
Du älskas, endast, ljumt och matt
Af hjärtan, som porfyrens!

Italia, hvem dig skådat väl
Som hjelte, skald, martyr och qvinna
Och blef ej hänryckt i sin själ,
Och kände ej sitt hjerta brinna?
Ljuft bräddar du din nektarskål —
Och nordens son, fast klädd i stål,
Är sårbar — lik Achilles.

Du myser i din frihets vår
Med eldad häg och invigd tunga,
Det blänker löje i hvar tår

Konung Oscar den andres litterära intresse är lika bekant som hans förmåga att på ett lyckligt sätt klä sina tankar i bunden form. Här och där i de privata arkiven finns kanske ett och annat otryckt poem av monarken och Carl Snoilskys dotter bevarar en dikt som konungen skrev till skaldebrodern med anledning av dennes 1869 utgivna dikter. Denna diktsamling stärkte än mer den popularitet Snoilsky redan förvärvat med sina förut utgivna diktböcker, i synnerhet Italienska bilder och nationen hälsade sin nya skald med en entusiasm för vilken monarken gjorde sig till tolk. Dikten som kallades "Impromptu till Sven Tröst" — Snoilskys signatur när han först framträdde inför offentligheten — är av följande lydelse:

Du fällt, du afundsvärda unga;
Om det blir blomman af hvar knopp
Der ljuset mäng's med daggens dropp
Bekymmer ej förspilles.

En gång skall ock det stolta Rom,
Hur Petri dubbelnycklar läsa,
Dock blifva din. I häfdens dom,
Trotts allt "non possumus" de hväsa,
Trotts tio påfvars herdebref,

Försynen sjelf dess fribref skref,
Som nyss åt Adrias drottning.

Sjung sängarbroder, sjung och brinn!
Det bästa guld din lyra eger
O, sätt det djerft som insatts in
I täflan för det godas seger;
Der grönskar lager ock i Nord;
Fast drifvan yr kring frusen jord
Med Nordan vildt i brottning.

Ett blad ifrån Virgilii graf,
En sten utur Alhambra's murar,
En slöjad blick, som gjort till slaf
Sjelf tämjaren af spanska tjurar,
Och — små mysterier från Paris —
Allt detta ratar ingen vis,
När minnet bördar stunden!

Jag vet dock, jag, en ankargrund
Der sist ditt segel fälldes,
Dit längtan flugit mängen stund
Hur vidt än färden ställdes,
Och, bäst på lifvets haf du gled,
Din dufva hann till arken med
Ett oljoblad i munnen.

Den lärda krokodilen.

(Forts. fr. sid. 18.)

enda levande varelse mer än människan har läppar, ser hon. Jag var inte säker på om hon kunde räknas till Homo sapiens.

Det knäckte henne. Hon stirrade bara på honom. Sedan började hon snyfta. Då gick urmakarn sin väg.

Han tände sin pipa och tog sin vanliga promenad längs ån. Där fick han vara i fred och tänka. Och han behövde tänka. Det fanns så många olösta gåtor på jorden. Tänk nu bara på Arrhenius' ståltryck och atomsprängningen och tomrummet i elektronerna! Livet var alldeles för kort. Man borde leva minst i ett par tusen år. Hur skulle man annars bli klok på livet? Om man åtminstone kunde flytta över sin hjärna på en annan!

Urmakarn tvärstannade. En ny idé. Varför skulle han inte kunna gifta sig med Sofi? Hon var inte något ljus precis, men det var han själv. Och dygdig var hon. Just en hustru för honom. Det märktes på hennes: — skäms! Och så behövde han inte betala henne någon lön längre.

Utmärkt! Jag är ändå ett geni, tänkte urmakarn.

När urmakarn kom hem, var Sofi ute. Urmakarn hade annars tänkt fria genast. Nu beslöt han att uppskjuta det till kvällen. Kärlek och mörker passade bäst ihop. Om kvällen rakade han sig sammetslen om kinderna uppe i sitt rum, skrudade sig i svart långrock och vit halsduk samt vita handskar. Hans hjärta var fyllt av segervisshet. Nu skulle Sofi ändå få se! I vardera västfickan stoppade han i sista stunden guldur med kedjor samt torkade

näsan fri från sista snuskornen. Han slickade sig om krokodilmunnen och knäckade diskret på köksdörren. Ingen öppnade. Han fick göra det själv. Mycket försiktigt och varsamt. Han ville överraska.

I köket var mörkt. Där fanns märkvärdigt nog ingen Sofi, men fönstret till trädgårdstappan stod öppet, och där ute hördes viskande röster.

Urmakarn smög sig fram till fönstret. I dunklet på trädgårdsoffan under syrenhäcken sutto två människor. Sofi med en karl! De kysstes så det hördes ända in i köket.

Urmakarn kände det som om han plötsligt störtat ned i avgrunden. Stjärnorna uppe på himlen ovanför syrenhäcken och den smala mänskensstrimman högst upp på ett hus vid sidan gjorde intrycket ännu starkare.

Vad var det för en karl? Urmakarn ansträngde synen till det yttersta. En karl med ljust hår! Direktörn med bilen!

Urmakarn vände eländet ryggen och gick upp till sig lika tyst som han kommit. Tänk, Sofi med den idioten! Då skrek hon inte: — skäms!

Det lyste gulvitt på sidorna om rullgardinen. Han släppte upp den med en skräll och ställde sig att titta ut. Lyckligtvis vette fönstret åt gatan och inte åt trädgårdstappan. Alldeles över hustaket mitt emot satt månen, gulblek.

Vem begriper sig på kvinnan, tänkte urmakarn. Här står nu jag, som vet och kan allt på jorden, och där sitter bilidioten och kysser min Sofi. Är det någon rättvisa i det? Människorna äro ändå konstiga.

Urmakarn stod länge och tittade på himlen och månen.

Låt dem kyssas, tänkte han. De vet i alla händelser varken att männatten är två veckor lång eller att 1843 års komet hade en svanslängd av 250 miljoner kilometer.

Märkvärdigt nog tycktes vetskapen här om icke trösta honom fullt, ty gamla prästänkan i huset mitt emot såg honom torka ögonen med en ren näsduk, där han stod i mänskenet. Och varför i hela världen var Krokodilen klädd i långrock och vit halsduk? Hade Krokodilen fått sorg? Vad guldkedjan lyste i mänskenet! Nå, det var nu inte guld allt, som glimmade. Sofi hade inte fått sin lön på flera månader, det visste ju hela sta'n.

Urmakarn stirrade och stirrade på månen. Kanske ändå det bästa i världen inte var att veta hur långt det var dit upp? Kanske det var mycket bättre att sitta och kyssas i syrenbersån? O, detta tvivel, detta tvivel, varur all mänsklig vishet framgick efter vad filosoferna sade!

Vem skall ärva min hjärna? Ingen.

Väl är det, för du är dum, hörde urmakarn en röst säga. Han såg sig skrämmd om. Ingen människa fanns i rummet mer än han, men ändå var han inte säker på om det var han själv eller någon annan, som vågat yttra något så hädiskt.

Urmakarn suckade, drog ner gardinen, tände lampan och satte sig i långrock och vit halsduk samt iförd vita handskar att läsa om »Atomernas sprängning».

För första gång på länge begrep han inte ett ord av vad han läste, men det var kanske därför att han mitt bland bombardemanget av elektronerna tyckte sig höra ljudet av kyssar från Homo sapiens

Några Tulo i en kopp
med kokhet mjölk gör susen
när man känner sig förkyld
och hes och matt och frusen.

Tulo
DEN LILLE
HALSLÅKAREN

Finnes överallt. Pris 25 öre pr ask.

Aktiebolaget Förenade Chokladfabrikerna, Stockholm.

GLANSING

Nutidens förnämsta medel för
rengöring och putsning av
finare läderskor såsom box-
calv, chevreaux, lack, fantasi-
skinn etc. och för alla färger,
svarta, bruna, gula, vita, grå,
beigefärgade etc.

— Säljes överallt. —

COLLANOLJAN

är världens förnämsta impreg-
neringsmedel för allt slags
läder, gör skodon vatten-
täta och dubbelt varaktiga,
motarbetar förkylningar och
deras följsjukdomar.

— Säljes överallt. —

Den intellektuellt vakna allmänhetens favorittidning är Nya Dagligt Allehanda

Hundratals framstående svenskar, vänner och motståndare, ha givit offentlighet åt sin höga uppskattning av Allehandas överlägsna och kraftigt opinionsbildande journalistik.

Enastående i svenska pressen äro:

Nya Dagligt Allehandas spetsartiklar,
de i hela landet lästa och för sin muntert satiriska ton uppskattade artiklarna å första sidans första spalt. Varje artikel illustrerad med en karikatyr för dagen.

Nya Dagligt Allehandas Söndagsbilaga
står på hög intellektuell och litterär nivå. Har vunnit varmaste erkännande.

Bland Allehandas övriga specialiteter märkas:

Doktor Knut Hagbergs, den främste svenske essayists, ypperliga framställningar av märkesmän i politik och litteratur.

Friherrinnan Annie Åkerhielms artiklar för Sveriges kvinnor. **'Argentarius'** för sin eminenta sakkännedom uppskattade ekonomiska och politiska artiklar.

Doktor Ivar Ömans statsvetenskapliga och historiska artiklar och essayer.

Varje dags nyheter komma snabbast i Nya Dagligt Allehanda.

PRENUMERATIONSPRIS:

	Helt år	Halvt år	Kvartal	Månad
Stockholmsupplagan	Kr. 36:—	Kr. 20:—	Kr. 10:—	Kr. 3: 50
Nationalupplagan (endast för landsorten)	„ 15:—	„ 8:—	„ 4: 25	„ 1: 50

Prenumerera på och annonsera i

Nya Dagligt Allehanda

Hamrat och matt Tenn

Tennsoldater
Tennsoldatsformar
Leksaker
Julgransprydnader

GAMLA TENNGJUTERIET
(f. d. A.-B. Santessonska) HAMNGATAN 34, STOCKHOLM

Hemmets trevnad

ökas genom
vackra och lämpliga
TAPETER

De bästa nyheterna av
SVENSKA KONSTNÄRER
och av utlandets förnämsta
tecknare tillverkas av

NORRKÖPINGS TAPETFABRIK
NORRKÖPING

Efterfråga detta fabrikat vid tapetköp

*Ett godt vapen
i konkurrensen är annonsering i*
**GÖTEBORGS
MORGONPOST**

Göteborgs borgerliga morgontidning

Helsingborgs-Posten

- Skåne-Halland. -

är Helsingborgs största och populäraste tidning och därför förmånligaste annonsorgan

Vill Ni läsa en pigg och vaken tidning prenumerera på

HELSINGBORGS-POSTEN

Vill ni vinna den största kundkretsen för Eder affär annonsera i

HELSINGBORGS-POSTEN

NI KAN ICKE ERHÅLLA
NÅGOT BÄTTRE ANNONSG-
ORGAN I NORRLAND!

SUNDSVALLS TIDNING

NORRA SVERIGES STÖRSTA OCH
MEST SPRIDDA TIDNING. LÄSES
INOM ALLA SAMHÄLLSKLASSER
DAGLIGA UPPLAGAN 13,500 EX.
BEGÄR ANNONSOFFERT

FALU LÄNSTIDNING

DAGLIG TIDNING MED JÄMN SPRID-
NING ÖVER HELA LÄNET, FÖRNÄM-
LIGAST BLAND DEN MERA BURGNA
OCH KÖPSTARKA PUBLIKEN

FÖRDELAKTIGASTE ANNONSGORGAN FÖR DALARNE

1928
15 Juli

**SYDSVENSKA DAGBLADET
SNÄLLPOSTEN.**

SYDSVENSKA BANKEN
Remborsar - Garantier

Skånska Banken
Lån och öfrigt

KONTAKT
med södra Sverige
vinnest bäst genom
dess största tidning
**Sydsvenska Dagbladet
Snällposten**
LÄSES I ALLA KRETSAR.
Årligen omkring
24,000 spalter
T E X T
och
14,000 å 15,000 spalter
ANNONSER
Årsviigt 44,55 kg.
Malmö.

VÄRMELEDNINGAR
ÖRLEDNINGAR av alla slag
INRÄTTNINGAR
VILATIONSANLÄGGNINGAR

FINNARE
svenska Patentbyrå

Sågverk
Hyvleri

Platsagenturen
FRIGIDAIRE-kylmaskinen

Dagens upplaga 44,500 ex.

KORRESPONDENTEN LANDSKRONA TIDNING

STADENS ÄLDSTA OCH
STÖRSTA TIDNING SAMT
FRÄMSTA ANNONSGORGAN

TEL. EXP. 69 OCH 677, RED. 233 OCH 633

Tidningen
FOLKET

daglig eftermiddags-
tidning för Sörmland

Läses av alla
sammällsklasser

Ett av länets mest
anlitade annonsorgan

**KRISTIANSTADS
LÄNS TIDNING**

DAGLIG MORGON-
TIDNING FÖR KRIS-
TIANSTADS STAD
--- OCH LÄN ---

*SPRIDNING BLAND DEN
KÖPSTARKA ALLMANHETEN*

PLATS-annonser (lediga
platser och plats-
sökande) införs i båda uppl. av
Norrlandsposten, Gefle
för **10 öre ordet** (dock minst
kr. 1:50). Räkna orden och med-
sänd beloppet i frimärken eller
skriv på en postanvisning.

NYASTE
KRISTIANSTADSBLADET

KRISTIANSTADSBYGDENS
OJÄMFÖRLIGT MEST
SPRIDDA TIDNING

PRENUMERERA PÅ
ANNONSERA I

NYASTE
KRISTIANSTADSBLADET

Jämtar i övriga delar av landet

bibehåll kontakten med hembygden
genom att prenumerera på

JÄMTLANDS TIDNING

som innehåller allt nyhetsmaterial
av värde från de olika orterna i lä-
net. Utkommer i modernt, 6, 8 och
12-sidigt format.

Den som vill träffa den köpkraftiga
publiken av alla samhällsklasser bör
annonsera i

JÄMTLANDS TIDNING

PRENUMERATIONSPRIS:
Helår kr. 10.—. Halvår kr. 6.—. Kvartal kr. 3.50.

U M E B L A D E T

och

NORRLÄNSKA MISSIONSBLADET

ha äran inbjuda till prenumeration
för 1929.

PRENUMERATIONSPRIS:

Umebladet 12 kr. Norrl. Missions-
bladet 3 kr. 50 öre.

Båda framstående norrländstid-
ningar var på sitt område.

Utgivas i Umeå.

VÄSTERVIKS-POSTEN

är Norra Kalmars läns enda mor-
gontidning och till följd därav or-
tens bästa annonsorgan. Modernt
8-sidigt format. Utkommer även
söndagar. Innan annonsorder upp-
göres för 1929 tordé herrar annon-
sörer göra klokt uti att först in-
fordra offert av oss.

VÄSTERVIKS-POSTEN

V Ä S T E R V I K

SÖRMLANDSPOSTEN

ESKILSTUNA STADS OCH SÖ-
DERMANLANDS LÄNS ENDA
DAGLIGA MORGONTIDNING

FÖRNÄMSTA ANNONSORGAN
FÖR DEN SOM SÖKER DEN
KÖPSTARKA PUBLIKEN

BEGÄR ANNONSOFFERT

HÄLSINGLANDS

OCH

HÄRJEDALENS

FÖRNÄMSTA ANNONSORGAN ÄR

LJUSDALS TIDNING

OCH

LJUSDALS POSTEN

Enda tidningar som tryckas och utgivas i Ljusdal.
Kontor för Härjedalen i Sveg.

ÖRESUNDS-POSTEN

— HÄLSINGBORG —

Känd för sitt gedigna innehåll och sina
snabba nyheter

Mycket anlitad som annonsorgan

*Annonsera!
Prenumerera!*

Harpspelet i gravnen.

(Forts. fr. sid. 24.)

kunde givetvis inte sägas. Men nog begrep Lydia vem väninnan räknade på att träffa.

Hon tog vägen över gamla kyrkogården. Det var mörkt där, ty det var barvinter och ingen måne, inga stjärnor, och lykterna stodo långt ifrån varandra. Vinden hade den kvällen kantrat om på nordväst och skakade almarnas stora avlödade kronor. Gud, så tomt och ödsligt! Det var som om hela staden varit öde och tom, och hela världen. Lydia frös och drog upp axlarna, ty hennes hjärta var tungt. Om några veckor kom julen och jullovet, och då reste skolläraren sin väg, och kanske var han då förlovad med lotsen Ålands dotter, det var något man inte kunde veta på förhand.

Hon tänkte på systrarna i gravnen, som fått sköta sin sorg i ro hela tio år, bara sitta hand i hand timal, eller spela harpa, och slutligen dött från allt och fått harpan med sig i gravnen. Med andra ord, fått sin vilja fram i vilka galenskap som helst.

Kanske skolläraren har rätt, tänkte hon. Det är naturligtvis omöjligt med musik ur en grav, och efter hundra år till. Det finns ingen riktig, trovärdig förklaring, ty fanns det någon skulle ju han veta den.

På vägen kom en person emot henne, och när de möttes såg hon att det var han själv, skolläraren. De stannade båda och stodo där litet tafatt först, men inte länge, ty morskheten for snabbt i Lydia igen och hon frågade med sin resoluta röst: — Nå, vill inte kandidaten gå fram till den där gravnen för en gångs skull och höra efter om ni verkligen ingenting hör?

Skolläraren brukade alltid tycka om att höra Lydias röst med dess stora resolutet, ehuru han naturligtvis aldrig sagt något om det, och han visade sig belåten att göra henne till viljes.

— Gärna, svarade han, och kanske jag nu blir omvänd och troende!

— Skämta inte! befallde Lydia.

De gingo upp på den gulnade och nerivissnade gräsplanen och fram till Watt-holmska järnkorsen. Lydia lutade sig litet fram och skolläraren gjorde som hon, så att deras huvuden kommo varandra ganska nära. Stormen pep och slog i träd-kronorna, någonting annat hördes inte.

— Jag kommer från Ålands, sade Lydia. Var ni kanske på väg dit?

En skälm for i skolläraren och han svarade: — Det var ingen så dum idé.

Lydia förstod att hon gått vilse, teg en stund och sade sedan, fast och ärligt:

— Jag har slutat tro på det där harpspelet. Det är naturligtvis en omöjlig sak.

— Ja, det är en omöjlig sak.

— Men jag hörde det en gång när jag var barn.

— Barn har livlig fantasi. Ni var säkert ett livligt barn.

— Är det ett fel?

— Tvärtom, sade han, det är förtjusande. Ni var säkert förtjusande.

— Men också gamla människor —

— En svensk författare har skrivit om regnplask i en slasktrumma att det lät som Beethoven. Man kan höra vad som helst i vad som helst. Även gamla människor.

— Men inte ni, sade hon vemodigt.

— Varför inte jag? svarade han, och han tillade med en särskild, vänlig mildhet: Jag begär inte bättre; jag är lik alla andra.

Och Lydia förstod att skolläraren inte trodde på historien om harpospelet nu mer än förut, men han hade sagt så där för att behaga henne och medge att han inte stod över all mänsklig dårskap. Att han var svag och kunde som andra falla rov för fantasi och drömmeri och känsla...

Och nu tog han hennes hand och tryckte den.

Hon lät det ske, hon skrinlade all morskhet. På den mörka kyrkogården såg dem ingen. Skollärarens högra arm omslöt hennes skuldror, och han drog henne närmare sig, och hon var lycklig, ty han stod ju högt över henne i kunskaper och visdom och ändå höll han av henne. Hon kunde ha gissat det förut, men hon hade inte gissat det.

Omkring dem pep och ven blåsten, den ökade mot natten. Lotsstationen hade redan på middagen satt upp dubbel stormvarning. På kyrktaket gnisslade den rostiga gamla flöjeln som besatt, och genom takpannor och stuprännor drogo väsande orgeltoner. Det var full orkester.

— Hör! sade Lydia. Hör du inte?

Och sannerligen lät det inte som om alltihop kunnat komma direkt ur marken på vilken de stodo. Upp ur marken, upp genom luften, ut över hela staden. En gammal, evig klagan. Lydia ryste och tryckte sig ännu litet närmare skolläraren.

— Ja, det är inte fritt, sade han. Underligt låter det. Det måste vara något särskilt med akustiken här.

Men så drog han henne med sig. Det var onödigt de stodo där längre, det blev vått om fötterna i längden, och allt vad de mer hade att säga varandra kunde lika bra sägas inomhus.

Svunnen tid som går igen.

(Forts. fr. sid. 29.)

gar har suttit en vertikalställd tunna, som löpt kring en axel. Genom en avlägsnad del av väggen har man kunnat sätta in smärre föremål, vilka sedan medelst tunnans vridning ett halvt varv förts över till rummet på andra sidan väggen.

Man har också påträffat munkarnas sjukrum samt klostrets tryckeri och bryggeri. Vidare har framgrävt grunden till en gång i två våningar, varigenom bröderna kunde vandra från sitt sovhus till koret i kyrkan. Att alla dessa ruiner bevarats under jorden sammanhänger med den under århundradenas lopp av olika orsaker inträffade höjningen av marknivån.

I det föregående har huvudsakligen ordats om Vadstena klostrets yttre utformning. Men vi få dock ej glömma innehållet för formen. Den svenska klosterstiftelsens största betydelse ligger väl däri att den blev en av medelpunkterna i vårt lands intellektuella liv under medeltiden. En hel rad av våra betydelsefullare gestalter under medeltidens senare del ha stått i ett mer eller mindre intimt förhållande till klostret i Vadstena, som ju också för avsevärd tid intog en ledande ställning inom Frälsareorden, vars utbredning i Europa hör till vårt lands största andliga insatser i forna dagar.

BERTIL BERTELSON.

Salen med nio fönster.

(Forts. fr. sid. 33.)

na yrde upp kring hennes fötter, blåskiftande som vattendroppar i månljuset, vilket nu ensamt härskade därinne. Så var det intet mer att krossa, och som tystnaden oftast är den förnämsta gästen, så kommer han alltid gärna sist och gör det största intrycket. Så var det även denna natt på Gåsevad.

Kapten Ikorn gick länge ute i den månblå natten. Han hade burit nederlag förr, detta var det största men det sista och han skulle bära det. Kriget var slut och kärleken var slut, nu var han riktigt gammal. Än en gång hade han rasat mot döda, oskyldiga ting, därför att det gått honom så bittert emot, än en gång gav han till sist sig själv skulden. Han hade nu en enda sak att göra: att föra hustrun tillbaka till hennes hem redan i denna natt, om hon så önskade. Men liksom den gången, då han satt i karmstol hos ryttmästaren, hyste han inga tvivel om hennes önskinningar, och därför gick han ned till stallet och med kokens tillhjälp spände han för resvagnen.

»Kan du köra nådig frun till hennes föräldrahem, jag skulle önska, att ingen annan — —»

»Om det är så, att hon vill», svarade den gamle kokken.

»Då håller du dig således tillstädes här om en kvart, det behövs nog ingen längre väntan.»

»Om det är så, att hon vill», sade den gamle kokken med samma jämnmod.

Kapten Ikorn stod i salen med de nio fönstren utan glas. Det var ett annat tal han höll, än det han skrivit ihop, men detta senare kom som väl var icke för honom.

Månkenet tycktes blåsa genom rummet och skuggorna från lindarna dansade i den vita floden. Fru Ebba satt på brudkistan. Hon såg upp en enda gång, en enda lugn och mild gång, och då måste han tystna inför henne. Aldrig hade han sett henne sådan. Nu var den hårda och glittrande barnsligheten försvunnen, den vita rimfrost, som gjort honom så skygg. På denna natt hade hon blivit kvinna, hon hade sett och förstått utan ord. Det befriade honom, och hela hans gossaktighet vände åter. Han föll på knä vid hennes sida, han sade jublande, betvingad av förundran:

»Wie schön du bist, wie schön, wie schön du bist!»

Och i detsamma visste han, att detta hade han aldrig sagt någon annan förr. Detta var de nya orden, vita som silver, röda som hjärteblod, nya, nya under den eviga mening. Aldrig voro de sagda av mansläppar förr — det visste han — och aldrig voro de hörda av kvinnoöron förr — det kände hon — och sedan kunde ingen mer begära.

Kärleken är ändå en häutig gud. Han satt redan på brandringen i spiseln och skar sig nya pilar till sitt koger med skaft av syreträ och styre av de svarta tuffjädrar, han tagit av en sopvinge på hällen. Till sådana pilar duger nämligen allt slags virke, det vore väl annars skräp med gudsmakten. Han gjorde sig alltså nya pilar och det behövdes, ty kogret var alldeles tomt. Och är det nu någon, som vet, vart alla de andra tagit vägen?

JAMAICA- BANANER

Frukt eller mat? De äro bådadera.

Jag talar av erfarenhet när jag säger: Börja Er dag med en frukost, som består av söndermosade bananer och grädde (ev. med tillsats av Corn Flakes), och Ni blir överraskad av resultatet: En hel dag fylld av sund, härlig arbetslust.

Men var noga med att få mogna Jamaica-bananer.

A:B. BANAN- KOMPANIET.

Gyllenhammars

HAVREGRYN

PROFESSOR